

Tema dneva: NOVA PANAMA
Maribor: KOČA NA KOŠAKIH
TRIJE BRADATI BIRTI
Film: JUGOSLOVANKA V RIMU
PICASSO, MOJ NAJSLABŠI MOŽ

tovariš
2 15. januar 1965
CENA 100 DIN

morala bi se roditi 75 let pozneje...

.. tedaj bi lahko uporabljala akvatan kozmetične izdelke

Lepa, negovana polt, ki daje ženini podobi svež in mladeniški izraz — to danes ni več samo privilegij maloštevilnih.

ELIDA AKVATAN izdelki za nego polti — sodobno sredstvo za VSAKO sodobno žensko.

AKVATAN — prijatelj vaše polti, čuvar vaše lepote.

akvatan

LOTIONI KREME MASKA

VI UREDNIKU

Karl May

Tovariš urednik!

Slišal sem, da boste, oziroma ste že začeli, v »Tovarišu« objavljati dela Karla Maya. Je to res?

FRANC BELŠAK,
Bodislavci

V dveh nadaljevanjih smo objavili ekskluzivno reportažo o tem, da je bil popularni pisatelj krstni boter hčerki poštarja Fabianija Klari Emi iz Štanjela na Krasu.

Za vzgled

Tovariš urednik!

Rad bi vam opisal dogodek, ki je vreden pohvale. Upam, da ga boste objavili v vaši reviji.

Na Silvestrovo se nas je zbralo na železniški postaji na Slovenskem Javorniku okoli dvajset potnikov. Z vlakom ob 19,45 smo se nameravali odpeljati proti Ljubljani. Ko je prišel čas odhoda, pa so sporočili, da tega vlaka sploh ne bo in da bomo morali na pot šele z vlakom, ki pripelje ob 21,45. Da bi ne čakali na postaji, smo vsi potniki odšli v bližnjo gostilno. Kmalu po 21. uri pa je prišel v gostilno tudi uslužbenec železniške postaje in nas opozoril, da bo vlak kmalu prišel. Zelo nas je presenetila njegova pozornost, saj bi sicer vsi zamudili vlak, ki je pripeljal izven voznega reda.

Dogodek sem opisal predvsem zato, da bi se tudi drugi uslužbenci, ki imajo opravka z ljudmi, zgledovali po uslužbencih železniške postaje na Slovenskem Javorniku.

VIKO SMOLEJ,
Jesenice

Voščilnica iz tujine

Tovariš urednik!

Vsem, ki ste zbrani ob »Tovarišu« in tudi bralcem tega vašega resničnega prijatelja doma in po tujini, bi rada zaželela vso srečo v letu 1965. Zame je bilo leto, ki je minilo, posebno doživetje, saj sem preživela z otrokom doma v Savinjski dolini šest čudovitih tednov. Zdaj se vsak dan v mislih vračam v domovino. Rada bi se zahvalila vsem domačim in prijateljem, ki so mi doma pripravili tako prisrčen sprejem.

Zdaj, ko sem na tujem, mi je misel na dom in rodno zemljo še posebno topla, zato vam prijateljsko stiskam roko.

VIDA LANIŠEK,
Velika Britanija

Moški glas

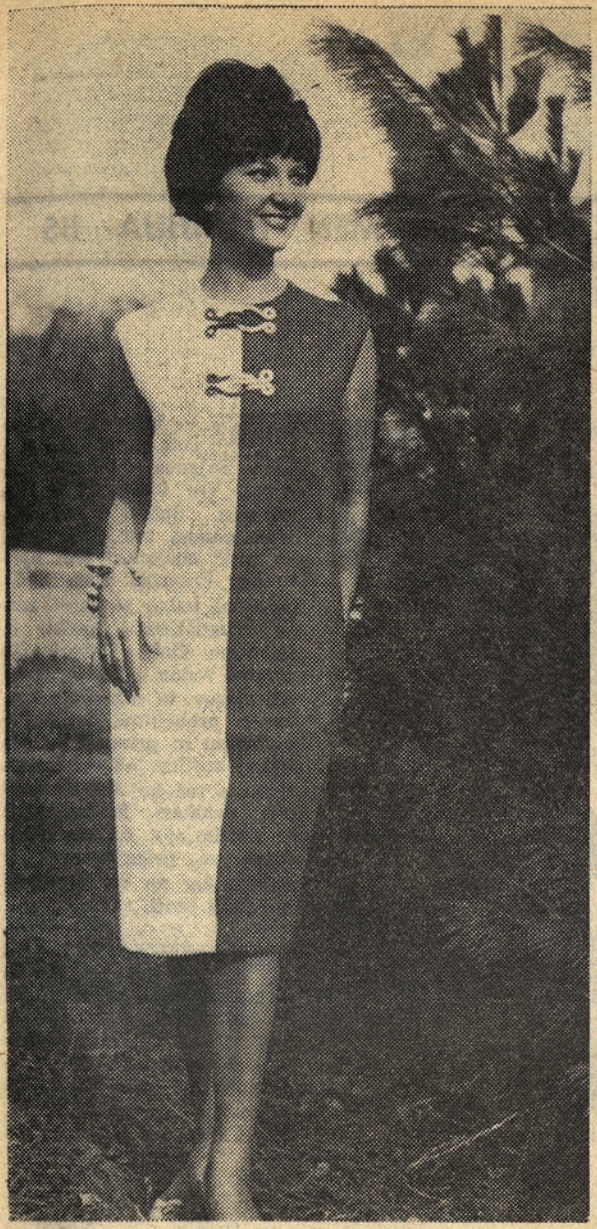
Tovariš urednik!

O prostem času zaposlene žene se je oglasilo že mnogo bralk, zato bi bilo prav, da pove svoje mnenje o tem še kakšen pripadnik moškega stanu. V službi, kjer sem zaposlen, delata tudi dve tovarišici, ki imata doma družine. Moški so mnogokrat postrani gledali, če je katera od njiju prihajala na delo utrujena, če se ni mogla posvetiti delu s tolikšno pozornostjo kot kateri od nas in če sta se v odmorih pogovarjali o tem, kaj vse ju čaka doma. Čeprav imamo tudi mi družine, nismo mogli razumeti, da imajo te naše žene mnogo več skrbi. Vedno smo ju imeli za enakopravni članici našega kolektiva in smo jima zato tudi nalagali prav toliko dela kot vsem nam. Potem se je zgodilo, da je odšla ena od njiju na porodniški dopust — zmajevali smo z glavami, češ pa nam je naprtila svoje delo. In ko se je vrnila, nismo nikoli pomislili, da ima ta žena pravzaprav doma mnogo skrbi. Šele ko nam je potožila, da nima komu izročiti otroka v varstvo, da jo čaka po opravljeni službi vse gospodinjstvo, smo se zamislili.

Doma imam dva otroka, žena pa je prav tako zaposlena kot jaz. Seveda ji skušam pomagati, kolikor se da in teh svojih opravil ne smatram za ponižujoča. Toda poglejte, moški pride iz službe domov in medtem ko prebira časopis, žena, ki je bila prav tako v službi kot on, hiti s pripravljanjem kosila. Ko se on poigra z otroci, žena pospravlja. Ko sede zvečer udobno v fotelj, gleda televizijo, prebira knjigo ali, če hočete, skrbi za honorarni zaslužek, žena pozno v noč pere, lika, šiva.

Današnja družbena ureditev zahteva zaposlenost obeh zakonskih partnerjev na enakopravni ravni. Toda današnja družbena ureditev pozablja, da je pri tem ženo preveč obremenila. Kajti ne samo služba in organizacija, tudi dom zahteva svoje.

FELIKS MEDVED
Ljubljana

obrati: „PARTIZANKA - beograd, ZELENGORA" - umka, „DUNAV" - grocka

Moderno in praktično v letu 1965

KOMBINAT TRIKOTAŽE •BEOGRAD•

BEOGRAD
CIRILA I METODIJA 8 — TEL 41-938

Obiščite nas
NA SEJMU »MODA 1965« NA GOSPODARSKEM RAZSTAVIŠČU DVORANA A

Izdeluje:
trikotažo in nogavice iz volnenega, bombažnega, sintetičnega in krep prediva v bogati izbiri vzorcev, modelov v najsodobnejših stalnih barvah

tovariš
ILUSTRIRANI TEDNIK »DELA«

VSEBINA

Tema dneva — nova Panama 8
Koča na Košakih 10
Zakaj bi bil Kranjec neumnejši 14
Trije bradati birti 16
Iz srca do srca 20
Kdo ste vi, dr. Sorge . . . 22
Deček, ki je premagal leta . 26
Picasso, moj najslabši mož . 40
Jugoslovanka v Rimu . . . 54
Trije hišni vogali 60

Glavni urednik: Milan Sega.
Odgovorni urednik: Sergej Epih
Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ulica št. 3/II, tel. 23-522/26 int. 55 — Poštni predal 468 — Uprava Tomšičeva ulica 1, tel. 23-522. int 92. — Prodajni oddelek: Titova 1 tel. 21-832 — Oglasni odd. št. 21-896, 22-457 — »Tovariš« izhaja vsak teden. — Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Posamezna številka stane 80 din mesečna naročnina je 350 din. Za inozemstvo 450 din. — Poštnina plačana v gotovini. Žiro račun NB 600-11/I-167 — Izdaja in tiska ČP »Delo«.

Štev. 2 – Leto XXI.
15. I. 1965

Jugoslovanka v Rimu — tako pravijo ne več rosno mladi italijanski filmski igralki Sylvi Koscini, ki si je skovala na račun svojega slovanskega porekla precejšen reklamni kapital. V naši reportaži lahko preberete njene indiskretne odgovore na diskretna vprašanja.

Foto.: N. SERAFINI

Delovni čas otrok

Zadeva, o kateri naj tokrat spregovorimo, ni take narave, da bi jo mogli urediti vsi bralci našega tednika, niti ni taka, da bi ob njej prepričevali občane, kot bi to lahko delali, denimo, ob podražitvi premoga; češ, ako se premog ne podraži, ga bo še manj in zategadelj bo še dražji, kar je nedvomno res.

Precej časa je že, kar se pogovarjamo o skrajšanem delovnem tednu odraslih in tudi kar dolgo je že tega, kar ga marsikje uveljavljajo. Eden izmed nagibov za ta prizadevanja je želja, razbremeniti človeka, mu nuditi možnosti za oddih, za rekreacijo. Ne gre nam zdaj za to, da bi spraševali, kaj bi bilo ali je z otroki tisti dan, ko se nameri, da so starši prosti. Gre za to, da se, primerjalno z odraslimi, vprašamo o zmogljivosti otrok. Niti najmanj ne nameravamo koga obtoževati, le navedemo naj, da so delovne obveznosti šolarjev marsikje tolikšne, da presegajo, po seštetih urah, delovno obveznost odraslih. Vidikov, in sicer močno perečih, je tu več. Obremenjenost, večja od normalne zmogljivosti, nesorazmerno izčrpava mladega človeka, je torej škodljiva za njegovo zdravje, in prav nič ne pretiravamo, ako rečemo, da bo morala biti rekreacija v poznejših letih toliko večja, pa nemara še ne bo zadosti učinkovita. To je perspektivni vidik preobremenjenosti. Aktualni in perspektivni pa je ta, da — povedano v prispodobi — človek pravšnje breme prinese tja, kamor je treba, prevelikega pa nikamor, ker pač obnemore pod njim. Stvar vseh poklicanih je, da z združenimi močmi in skupnim treznim premislekom razsodijo, kaj je izmed nujnega najbolj nujno in kaj je sploh mogoče, in to uveljavijo.

ANTON BREGAR

SVET

TANJUG AP AFP TASS ANSA REUTER PAP UPI MEN HSINHUA IIS

V ŽARIŠČU

RAZLOGI, KI NE OPRAVIČUJEJO

V Združenih narodih je zazijala praznina, težka 100 milijonov duš; Indonezija je nehala biti članica.

Predsednik Sukarno je kot vzrok za ta korak navedel to, da so izbrali v Varnostni svet Malezijo, čemur je Indonezija nasprotovala; indonezijski tisk je govoril o širših vzrokih. Tudi o tem, kako so Združeni narodi postali orodje reakcionarnih sil, da ne upoštevajo novega stanja sil v svetu ali pa, da so jim interesi malih narodov deveta briga.

V marsikaterem izmed očitkov, ki jih navajajo Indonezijci, je zrno resnice. Združeni narodi niso idealna tvorba in marsikaj bi bilo treba prilagoditi novemu času in novemu položaju. Toda to ni samo indonezijska ugotovitev, o tem se govori in razpravlja že nekaj let v najširšem krogu držav, ki sodijo v takoimenovani tretji svet.

Četudi bi priznali popolno veljavnost vseh indonezijskih očitkov, pa to ne more izbrisati neke druge, mnogo važnejše resnice, ki je postala aksiom za vse urejanje mednarodnih odnosov, pa tudi za odstranjevanje tiste ločnice, ki danes deli človeštvo v svet revščine in bede ter v svet blaginje in bogastva: Združeni narodi so danes kljub vsem pomanjkljivostim nenadomestljivi in nepogrešljivi mednarodni forum in samo v njihovih okvirih ter na podlagi načel ustanovne listine je mogoče brez katastrofalnih mednarodnih pretresov odstranjevati protislovja današnjega sveta in poravnati spore in konflikte, ki jih poraja današnji čas.

Prav tako nesporna resnica je ugotovitev, da z izstopom iz mednarodne organizacije ni mogoče konstruktivno prispevati k odstranjevanju tistih pomanjkljivosti, ki so bile, vsaj tako je bilo rečeno v Džakarti, vzrok za to, da so ostale klopi indonezijske delegacije v stekleni palači prazne. »Če bi mi ravnali tako, kot Indonezija, bi morale arabske države že zdavnaj izstopiti iz OZN, ker tudi palestinsko vprašanje ni bilo rešeno po arabskih željah,« je zapisal kairski »Al Ahram«.

Pa še nekaj je. Indonezija je s svojim izstopom še poglobila krizo, ki je ohromila celo XIX zasedanje generalne skupščine, krizo, v kateri je »finančni spor med ZDA in ZSSR« samo zunanji odraz, ne pa vsebina. Obžalovanja vredna poteza Indonezije je samo oslabila odpor proti težnjam velikih sil, da bi se osnovni problemi današnjega sveta reševali v ožjem okviru, zunaj OZN in mimo nje.

MIRAN SUŠTAR

Vojna v Južnem Vietnamu ne pozna usmiljenja

PORAZ — **Južnovietnamske čete so pri Binh Gia blizu Sajgona doživele hud poraz. Vse kaže, da bo to mestece dobilo približno enak pomen kot Dien Bien Fu pred enajstimi leti, kjer so bili Francozi maja hudo poraženi, nakar so začeli resno razmišljati o umiku iz Indokine. Tudi v Ameriki je namreč vedno več avtoritativnih glasov, ki zahtevajo »ponovno proučitev« politike v Vietnamu in priporočajo politično rešitev. »V Vietnamu nimamo več kaj iskati«, pravijo nekateri komentatorji in poudarjajo, da razširitev vojne ne prihaja resno v poštev, ker so vsi ameriški zavezniki proti.**

KONFRONTACIJA — Ta beseda je postala spet aktualna, ko je Indonezija izstopila iz OZN. V razumljivem jeziku pomeni »merjenje sil med Malezijo in Indonezijo«, za Indonezijce pa seveda še to, da Malezije po končani

Indonezijska delegacija v OZN se poslavlja pred dokončnim odhodom v domovino

Abdul Rahman

Lyndon B. Johnson

Charles de Gaulle

Ahmed Sukarno

»konfrontaciji« ne bo več na političnem zemljevidu Azije. Zadeva seveda ni tako preprosta, kajti mimo tega, da bi v primeru direktnega spopada morala posredovati OZN, so v Maleziji zainteresirane ZDA, Britanija, Avstralija in Nova Zelandija, pa tudi mnoge države izvenblokovskega sveta vzdržujejo prijateljske odnose z državo, katere ministrski predsednik je Tunku Abdul Rahman Putra Al-Haj.

BILANCA — Četrtega januarja opolnoči so se zaprle zapornice na prehodih v berlinskem zidu: obdobje božičnih in novoletnih obiskov je bilo končano. Odprle se bodo spet za velikonočne praznike. Od 19. decembra do 4. januarja je obiskalo vzhodni del mesta 821.000 ljudi iz zahodnega Berlina. Dnevno je šlo skozi pet prehodov približno po sto tisoč ljudi in 6000 do 7000 avtomobilov. Samo za Silvestrovo je bilo zahodnim Berlinčanom dovoljeno, da prenoče v vzhodnem delu mesta.

NAJEMNINE — Plačevanje stanovanjskih najemnin je, sodeč po apelu predsednika Ben Bele, eden od resnih problemov Alžirije. Samo v alžirskem okrožju so najemniki stanovanj za milijardo frankov na mesec v zaostanku z najemninami. Propadanje stanovanjskega fonda, ki je nekoč pripadal sedaj izseljenim Francozom, je zelo zaskrbljujoče: na leto propade 5000 stanovanj. Alžirski predsednik je resno pozval Alžirce, naj plačujejo stanovanjske najemnine.

KRIZA — Nigerijo, po številu prebivalstva največjo afriško državo, je ob novem letu pretresala huda politična kriza, ki je resno ogrožala obstoj federacije. Konservativni fevdalni sever ni priznal rezultatov volitev, med katerimi so nasprotja med severom in jugom, ki je razvitejši in naprednejši, dosegla skrajno mejo napetosti. Vlada je začasno rešila krizo tako, da je samo delno priznala volilne rezultate, za pokrajine, v katerih so rezultati sporni, pa je razpisala nove volitve. Seveda je kompromisna rešitev samo začasna, kajti nasprotja med konservativnim severom in razvitim in dinamičnim jugom so ostala.

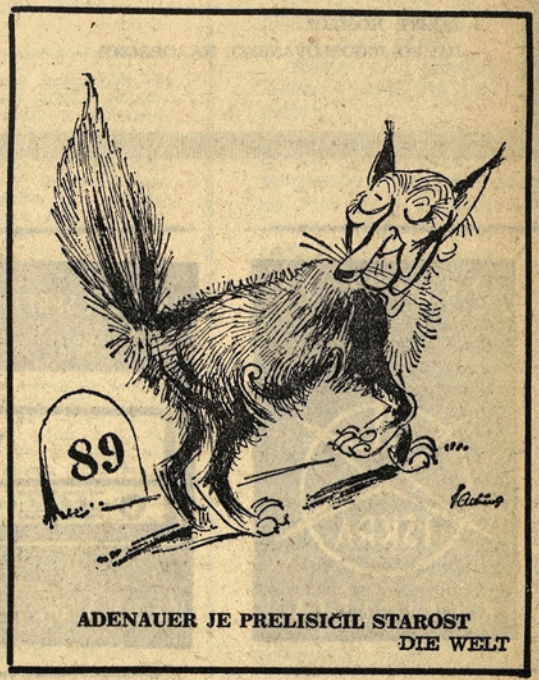
DVE POSLANICI — Predsednik JOHNSON je v poslanici o stanju Unije obrazložil zunanje in notranje načrte svoje vlade. Posredno je povabil sovjetske voditelje v ZDA in dejal, da želi ameriška vlada razširiti področje sodelovanja s Sovjetsko zvezo. Na notranjepolitičnem področju je napovedal nadaljevanje programa za blaginjo; ničesar novega pa ni rekel o namerah v Vietnamu, kjer je ameriška politika doživela popoln polom, ter glede multilateralnih sil NATO.

Predsednik DE GAULLE je v novoletni poslanici podčrtal odločenost Francije, da nadaljuje od Amerike neodvisno pot. »Popolna neodvisnost, prijateljsko sodelovanje z zavezniki, navezovanje stikov z vzhodno Evropo in večja pomoč nerazvitim državam, to je naš cilj,« je dejal general. Nemce je zbodlo predvsem to, da se niti z besedico ni dotaknil francosko-nemškega prijateljstva.

ARETACIJE — Indijska vlada je dala aretirati skoraj 1000 voditeljev leve frakcije indijske komunistične partije, ki je prokitajsko usmerjena. Obtožila jih je, da so pripravljali zaroto proti državni varnosti. Aretirali so jih na podlagi zakona o izrednem stanju in ni nujno, da pridejo pred sodišče KP Indije, ki ji načeljuje predsednik Dange, je protestirala proti vladnim ukrepom, češ da hoče vlada s tem parirati nezadovoljstvo, ki ga med ljudmi vzbuja draginja.

Britanske okrepitve (v civilu) za Malezijo prihajajo v Singapur

ADENAUER JE PRELISIČIL STAROST
DIE WELT

takšni smo

— ŽELITE KOSILO?
— DA! PO JUGOSLOVANSKO. NA OBROKE.

ŠPORT V ŽARIŠČU

ŠEST DRŽAV PRED DOMAČINI

Zdi se, da velja klasični izrek »Nihče ni prerok v domovini« tudi za smučarske skakalnice. Ludvik Zajc je moral na Nemško, da se je uveljavil med svetovno elito, skakalnica na robu Ljubljane mu ni »ležala« in po vsakem skoku ga je domača zemlja pretesno priklenila nase. Tako je pristal letošnji up našega skakalnega športa šele na 15. mestu in prepustil jugoslovanski primat (9. mesto) Miru Omanu, ki se je uvrstil za predstavniki Italije, Nemške demokratične republike, Zvezne republike Nemčije, ČSSR, Poljske in Francije. Z najdaljšim skokom 68,5 metra in lepim slogom je zmagal 22-letni italijanski carinik Giacomo Aimoni. Žal je med domačimi razočaral tudi Eržen, tako da je letošnji »Memorial Branka Božiča« potekel v znamenju premoči 22 tujih nad 17 domačimi skakalci. Tekmo si je ogledalo nad 10.000 gledalcev.

Miro Oman si je s solidnimi skoki zagotovil deveto mesto

KADITI PREPOVEDANO!

CESTA JE IN NI

Uporabniki ceste na Ljubelj se zahvaljujejo podjetju, ki je pred novim letom zgradilo to magistralo do konca in usposobilo za promet tudi tunele. Le tega ne razumejo, zakaj tolikšna skromnost, da novice o odprti cesti niso nikjer objavili. Zato je bilo mnogo jeze, ker so se avtomobilisti ob praznikih še vedno vozili po stari obvozu skozi Tržič do elektrarne, tam pa nenadoma naleteli na nepremostljive ovire — neizpluženo cesto, ki naj bi vodila proti ljubeljskemu tunelu. Res, da je bila zapornica dvignjena, toda kaj je na naših cestah in pri naših običajih to že zanesljivo znamenje, da je cesta tudi odprta?

KARBOPLAST

Sinko je navdušen prinesel iz šole prisrčno reklamo za Karboplast. Na hrbtni strani so narisane pestre sličice, na drugi strani pa je reklama, napisana v cirilici, latinici in seveda tudi v zelo ličnih slovenščini, ki naj bi mlade šolarje naučila pravilnega materinega jezika. Kaj je pravzaprav karboplast:

»Karboplast je preizkušena za modeliranje vedno pripravna masa, prilagodena za toplo otroško roko. Je neškodljiva in zato priključena tudi za male otroke. Dobavlja se v 6 barvah.

Karboplast za atelje, za potrošnike velikih količin se izdeluje v težini 1 kg. Pred uporabo se treba zmehčati v roki.«

INVALIDI PO JUS

Zgodba se začenja po prometni nesreči. Potnik v razbitem avtomobilu je ostal težak invalid, ki bi se lahko gibal le v specialno

narejenem invalidskem vozičku. Socialno zavarovanje je odobrilo, da plača tak voziček, ki naj bi ga izdelali v ortopedskem podjetju Soča. Toda tamkaj se je zataknilo:

»Delamo samo standardne vozičke«, so se izgovarjali, toda na koncu so le obljubili, da bodo naročniku izpolnili željo do novega leta.

Kdor čaka, pa vedno le ne dočaka. Zdaj že pišemo leto 1965, invalid pa še vedno čaka na vozček in se že skoraj pol leta ne more ganiti. Morda zato, ker je pozabil povprašati pri Soči, do katerega novega leta mu bodo voziček izdelali, ali zato ker si je nakopali invalidnost, ki ni predsana po JUS.

SLOVENŠČINA

Na nedeljski tekmi skakalcev v Šiški so prišli na svoj račun razen občudovalcev majstrov na skakalnih »dilcah« tudi ljubitelji lepe slovenske besede. Napovedovalec, ki je sproti obveščal občinstvo o nastopajočih, je blestel z znanjem nemščine in italijanščine. Ko je po slovensko in nemško pravilno objavil dolžino skoka tekmovalca, se je po italijansko zmotil in to brž opazil. Opravičil se je rekoč: »Ne, pomota!« in po italijansko povedal pravo dolžino. Gledalci in tekmovalci, ki jim je bilo namenjeno napovedovanje v tujem jeziku, pač niso mogli vedeti, da je na sporedu ura italijanskega jezika za ljubljanske začetnike. Prava poslastica je bila tudi napovedovalčeva slovenščina: Po prvi seriji skokov je obvestil občinstvo takole: »Za par minut bomo nadaljevali«, po drugi seriji pa je izjavil: »Za par momentov bomo nadaljevali s tretjo serijo.« Žalostno bi bilo naštevati vse cvetke, ki jih je zagrešil napovedovalec na nedeljski skakalni tekmi!

PRISTNA FOTOGRAFIJA

O pristni vinski kapljici smo že slišali — in roke na srce, radi sežemo po njej in trčimo »na zdravje«. Če pa je pristna tudi fotografija, je vprašanje, saj smo doslej poznali le originalne fotografije, zato je izum celjskega Fotolika, ki je na rob novoletnih razglednic zapisal PRISTNE FOTOGRAFIJE, vsekakor nekaj posebnega in velja seči po njih že zaradi radovednosti, kakšni so ti novi izumi.

IVAN REBERŠEK

O Ivanu Reberšku pravijo: »Ta pa res naredi, karkoli ga poprosiš,« in včasih, za praznike ali nedeljo, kadar si človek najmanj želi, da bi moral opravljati svoje vsakdanje delo, stopi večkrat k njemu kateri izmed kolegov in ga poprosi: »Bi hotel danes namesto mene vrteti?« ali pa: »Bi me zamenjal?«

Ivan je že dve leti kinooperater v ljubljanskih kino dvoranah; najprej je bilo njegovo »delovno mesto« v kinu Komuna, zdaj pa predvaja filme v Unionu.

»Kako ste se naučili tega poklica?« smo ga vprašali.

»Še ko sem hodil v osemletko, sem se rad vrtel okrog projektorjev. Tako sem večkrat sedel in gledal v kabini, »kako gre ta stvar« in nekega dne so mi dovolili v kinu Garibaldi v Piranu, da poizkusim. Šlo je. Potem sem ostal tam leto in pol.

»Zdaj pa so vaši« kinoprojektorji avtomatski?«

»Seveda. Tako je veliko manj skrbi. Samo vključim in vse steče samo.«

»Kako pa preživite čas, kadar v kinu ne vrtite filmov?«

»Na moj prosti čas mislite? Obiščem prijatelje — kinooperaterje, najraje tistega na Viču ali v Komuni — in potem debatiramo. Zdaj je najbolj aktualen pogovor o tridimenzionalnih filmih, ki jih bomo vrteli na Kongresnem trgu, pa pogovor o izpitih, ki jih moramo opravljati po štirinajstdnevnih tečajih — in še o marsičem.«

Ivan Reberšek je tisti, ki je pred kratkim vrtel v kinu Union »Past za starše«, ki je predvajal že toliko matinej in predpremier, tisti, ki pravi: »Kino je moj drugi dom.«

NAČRTI PREŠERNOVE DRUŽBE

Poglavitna naloga Prešernove družbe je razširjati slovensko knjigo med naše ljudi. Čeprav je v enajstih letih izšlo pri Prešernovi družbi šest milijonov izvodov knjig, je to veliko premalo za njen osnovni namen.

»Prešernova družba bi rada, da bi bil vsak deseti Slovenec njen član,« je poudaril tajnik Milko Štolfa. Pravkar se je vrnil s terena, kjer se je pogovarjal s poverjeniki in ugotovil, da je le tretjina članov seznanjena s programom Prešernove družbe. Prav slaba poverjeniška mreža je vzrok, da ni naklada tako visoka, kot bi lahko bila.

Zato je Prešernova družba začela z organizacijo občinskih odborov, ki bi v sklopu SZDL skrbeli za razširjanje knjig med občani. Ne gre tu samo za publikacije Prešernove družbe, ampak za knjigo nasploh.

»Občinski odbori naj bi bili v stalnih stikih z različnimi kulturnimi in znanstvenimi ustanovami. Ob izidu kake pomembnejše knjige bi lahko prirejali predavanja, organizirali gostovanja književnikov. Vse to bi povečalo zanimanje za knjigo. S tem bi se zvišalo tudi število našega članstva,« razlaga Milko Štolfa.

Prešernova družba se dogovarja z drugimi založbami, da bi ustanovili klub ljubiteljev knjige. Vsak, ki bi postal član kluba, bi lahko naročil knjigo katerekoli založbe oziroma založb, ki bodo na to pristale, in jo dobil s popustom. Prešernova družba pa bi v ta namen izdajala posebno publikacijo, ki naj bi seznanjala člane kluba z novostmi na knjižnem trgu.

Vsak član Prešernove družbe bi ob koncu leta lahko poleg rednih knjig dobil za isto ceno izdaje drugih založb.

»Sicer,« pravi tov. Štolfa, »so to vse načrti, ki jih moramo šele uresničiti. Treba bo veliko dela in prepričevanja, preden bo knjiga reden gost v vseh slovenskih družinah.«

V bližnji bodočnosti bo Prešernova družba ponatisnila vodnik po Sloveniji prof. Franceta Planine v srbohrvaščini, italijanščini, francoščini in nemščini. Kompas in druga turistična podjetja so obljubila sodelovanje, tako da bodo tuji turisti lahko kupili knjigo v vseh njihovih poslovalnicah.

»Seveda je naš namen izboljšati kvaliteto Ljudske knjige in Obzornika. Vendar prav pri Obzorniku čutimo, da imamo premalo sodelavcev,« je nadaljeval Štolfa. »Prešernova družba želi tudi vzgajati likovni okus bralcev. Zato dobi vsak član poleg knjig še reprodukcijo domačega ali tujega avtorja. Letos pa je PD izdala tudi voščilnice z reprodukcijami del znanih slikarjev. To serijo misli nadaljevati in izpopolniti.«

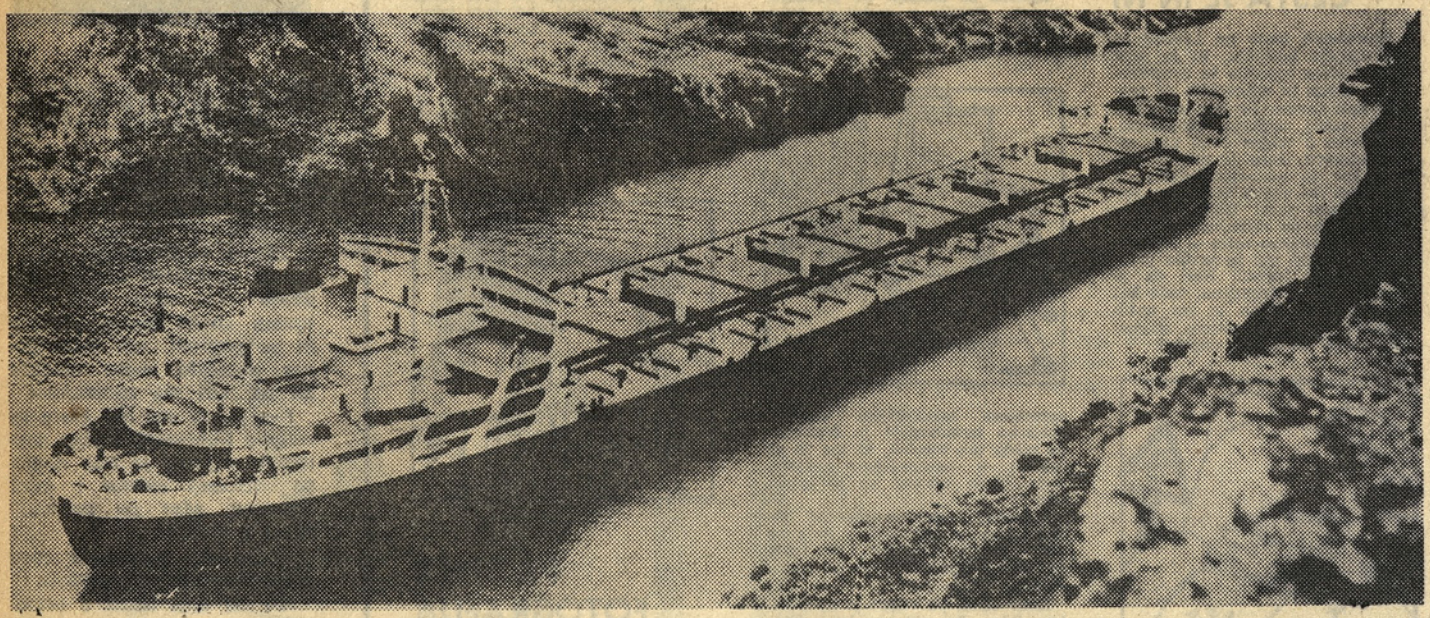
Najin razgovor se je bližal koncu. Leto 1965 bo vsekakor odločilno za rast in razvoj Prešernove družbe, upajmo, da ji bo uspelo načrte tudi uresničiti.

EK

KAJ DELAJO

Pred gradnjo sodobnejšega prekopa med atlantskim in tihim oceanom

TEMA DNEVA: NOVA PANAMA

Včasih je v panamskem prekopu prava gneča. Dnevno po 30 ladij že tako ni bilo veliko, ko pa se na plovbo od oceana do oceana poda takle tanker, gre to na račun drugih ladij. In koliko je tankerjev, da ne govorimo o letalonosilkah, ki ne morejo zapluti skozi.

Natanko pred letom dni, lani v januarju, je postala Panama nenadoma najbolj vroča točka ameriške celine. Demonstranti, med katerimi so bili v prvih vrstah visokošolci, so sneli in zažgali ameriško zastavo na področju kanalske »cone«. Ameriški vojaki so streljali. Bilo je precej mrtvih in ranjenih. Panama in ZDA ste prekinili diplomatske stike. Vzrok: Panama je zahtevala večji del dohodkov in ukinitev ameriške nadvlade v »coni«, z eno besedo — popolno revizijo konvencije izpred enainpetdesetih let.

Približno leto dni po teh dogodkih je ameriški predsednik Johnson izjavil, da so ZDA pripravljene skleniti povsem nov sporazum s Panamo, glede dohodkov, kakor tudi glede njene suverenosti nad »cono«.

O tej pogodbi je prav pred tremi leti posebej pripovedoval tedanji panamski veleposlanik v Parizu A. M. Pereira, ko je predaval na mednarodni diplomatski akademiji. Dejansko gre za dvojno ali dvakrat enostransko razlago temeljnih točk v dokumentu. Američani: Panama je prepustila ZDA v trajno last (zasedbo) 16 km širok in 84 km dolg pas ozemlja ob prekopu. Panama: Ta doba je omejena! Američani: Mišljena je za ves čas, ko je potrebna; prekop moramo namreč vzdrževati in varovati ter urejati promet v njem.

Konvencija je bila podpisana leta 1903. Po eni strani je bila plod dobe, v kateri je bil ameriški imperializem še na pohodu; po drugi strani pa neposredna posledica pritiska velike države na malo. Že od vsega začetka so zaradi teh določitev konvencije nastajali spori med državama. Razen suverenosti in premajhne najemnine je prav kmalu prišel na dnevni red še tretji vzrok: Američani se prav kmalu v »coni« niso omejevali le na dejavnost, ki je bila v neposredni zvezi s prekopom, temveč so »zaredili« tu precej svoje gospodarske dejavnosti. Ker v »coni« ne veljajo panamski davčni in kazenski predpisi, je taka ameriška dejavnost močno škodovala panamskemu gospodarstvu.

Leto dni po sklenitvi konvencije ter v letih 1935, 1942 in 1955 sta Panama in ZDA podpisali še dodatne sporazume, ki pa niso spremenili bistva konvencije, njenih temeljnih točk. Medtem ko so Panamci vedno znova vztrajno zahtevali spremembo pogodbe, pa so Američani raje zviševali najemnino in tako revno in zaostalo državo silili k popuščanju.

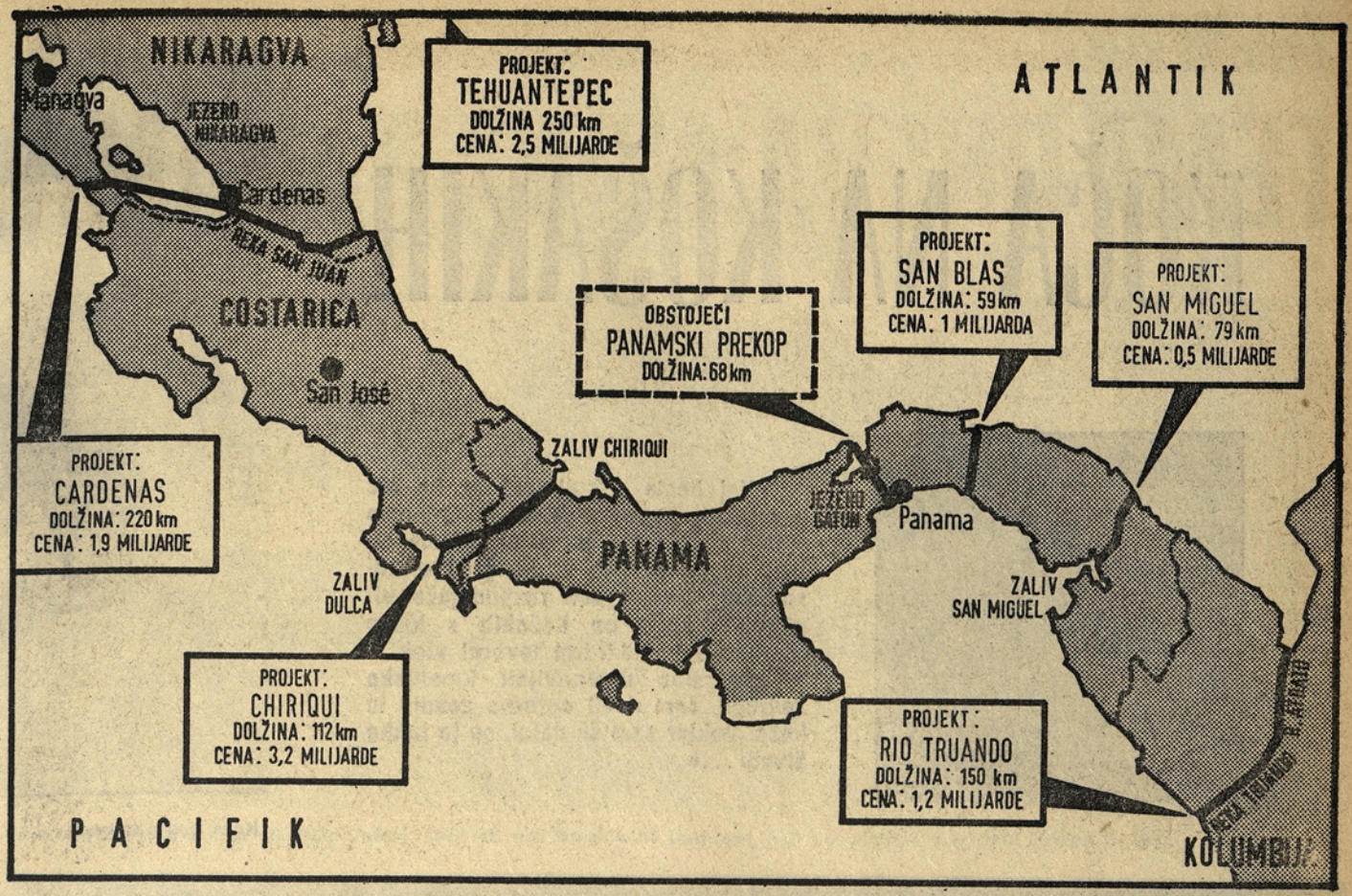
Do leta 1955 se je najemnina od začetnega četrt milijona dvignila na letnih pol milijona dolarjev. V zadnjih letih pa je ta številka še narasla; danes prejema Panama od ZDA letno 2 milijona dolarjev. Predlanskim je plulo skozi prekop 12.000 ladij (63 milijonov ton nosilnosti), ki so Američanom plačale skupaj 58 milijonov dolarjev. To številko omenjajo Panamci, ko zahtevajo zvišanje letne najemnine. Američani jim ugovarjajo, češ da je vzdrževanje prekopa silno drago in da ameriško podjetje celo nima velikih dobičkov. Razen tega Američani trdijo, da Panama s turizmom, plačami panamskim delavcem v »coni« in z drugimi uslugami zasluži letno dodatnih 70—80 milijonov dolarjev, kar bi seveda odpadlo, če bi ne bilo prekopa.

Odkod po vsem tem, po pol stoletja ameriške trmoglavosti, tolikšna sprememba, ki jo vsebuje Johnsonova izjava?

Vse zadnje leto so bili odnosi med državama zelo napeti. Po januarskih demonstracijah so posredovale latinskoameriške države. Sicer zelo obzirno, da bi pomagale Panami, a da se ne bi zamerile ZDA. Diplomatske stike so spet upostavili in stekli so pregovori, ki so iz začetne optimistične faze vedno znova zašli v slepo ulico nepopuščanja. Američani so bili za spremembe, Panamci pa za povsem novo pogodbo.

ZDA so nekaj časa morda upale, da bo prejšnjo pomlad izvoljeni predsednik Marco Robles bolj zmeren, toda tudi on jim je kmalu pokazal zobe, prav tako kakor njegov predhodnik. To je prišlo še posebej do izraza, ko je panamski ambasador v ZDA odstopil, ker je njegov zunanji minister hotel biti preveč spravljiv z Američani. Odstop ambasadorja je imel velik odmev, ker se je ravno on v imenu panamske vlade pogovarjal z ZDA. Nastal je škandal in Robles je bil prisiljen v govoru, naslovljenem panamskemu ljudstvu, obljubiti, da ne bodo z ZDA sklenili nobene polovične pogodbe, ki bi kakorkoli temeljila na tej, ki je sedaj v veljavi.

Sprejetju nove pogodbe med obema državama pa se ne upira več toliko samo ameriško zunanje ministrstvo ali Pentagon, kolikor tisti Američani, ki žive in gospodarijo v »coni«. Če bi

Panama prevzela oblast nad tem ozemljem, bi bili njihovi dobički resno ogroženi. Ko se preko svojih zvez v ZDA bore za status quo, se dejansko bore za velikanske dohodke, ki jim odtekajo prav zaradi izjemnih razmer v »coni«.

Bogastvo, ki se kopiči ob prekopu, pa je seveda trn v peti tako panamskemu ljudstvu kakor tudi njegovi vladajoči »eliti«. Panama je revna dežela. Edino njeno bogastvo je zemljepisni položaj. Obdelani so le trije odstotki površine in še to so veleposestva (8% prebivalcev ima v posesti vso zemljo!). Večina prebivalcev zasluži manj kakor sto dolarjev na leto. V Panami ni ne rud in ne petroleja. Razen prekopa »izvažajo« le še banane, ki jih po smešno nizkih cenah kupuje monopolna ameriška družba.

V Panami vlada »24 družin«, iz vrst katerih je vseh dosedanjih 38 predsednikov panamske republike To je »klub«, ki je povezan gospodarsko in politično ter ima v rokah celotno deželo. Zadnji predsednik Chiari je spadal med dosedaj najbogatejše predsednike, svojo letno plačo 20.000 dolarjev je »velikodušno« poklanjal rdečemu križu. Ti »belorepci«, kakršno ime se je oprijelo panamske »elite« (po zelo redki belorepi ptici, ki živi v pragozdu in se nikakor ne da ujeti), imajo vse: bogastvo in moč, oblast in denar, položaje in vpliv.

V odnosih med vladajočo »elito« in panamskim ljudstvom se ves čas obstoja te države ni skoraj nič spremenilo. Tudi v odnosih »belorepcev« do ZDA se je le malo spreminjalo. Sedaj pa, kar nenadoma! Elita noče biti več brezpogojni ameriški prijatelj in zaveznik Čuti, da v Latinski Ameriki že pihlja drugačen veter in je zato dokaj ostro postavila pogoje za svoje prijateljstvo in zavezništvo z ZDA.

Lani sredi avgusta so na palubi nad petdeset let stare ladje »Christofor« proslavili polstoletnico, odkar je skozi Panamski prekop zaplula devettisočtonska »Ancon« — prva ladja. Stari, izrabljeni »Christofor« je bil priča tega dogodka. Na njegovem krovu so se zbrali strokovnjaki in veterani. Slednji so obujali spomine, prvi pa so . . .

Čeprav je o prekopu med obema oceanoma sanjaril že Cortez, veliki jezdec in osvajalec nove celine, pa je prekop postal tema dneva šele potem, ko so Francozi spoznali, kako se Sueški prekop odlično izplačuje. Leta 1881 se je Lesseps zagrizel v Panamo. Osem let so njegovi ljudje kopali in umirali pod srpom nepremagljivih tropskih mrzlic. Potem je bilo gradbišče pet let prazno. Nato še kratek, brezuspešen in poslednji sunek Francozov. Prišli so Američani. Odločnejši in bogatejši. Sklenili so pogodbo s Kolumbijo (takrat je bila Panama del te države!), ki pa pogodbe ni hotela ratificirati. Iz spora, ki ni kazal dobrega izida za Američane in za prekop sam, se je rodila »preprosta« zamisel: Panama naj se upre, Američani ji bomo nesebično pomagali in ustanovili bodo samostojno državo, ki bo hočeš nočeš morala sprejeti pogodbo, kakršna pač bo. Načrt se je seveda uresničil. Panama je dobila deset milijonov dolarjev v gotovini in zagotovilo, da devet let po podpisu pogodbe prejme vsako leto še četrt milijona za najemnino. Američani so pričeli takoj delati . . . Tako veterani.

Odličniki pa: Koncem tega stoletja bo prekop postal »ozko grlo«. Danes lahko dnevno plove skozi 30 ladij. Če bi ga preuredili, bi jih spustili skozenj največ 40. Toda kje so vse tiste velike ladje, tankerji in letalonosilke, ki ne morejo pluti po prekopu! In še strateške slabosti, saj so zapornice silno občutljive . . . Na proslavi te obletnice so nenadoma postali bolj glasni tisti, ki so govorili o novem prekopu, kakor tisti, ki so hoteli peti slavo staremu, sedanjemu.

Razširitev in preureditev sedanjega prekopa je v Panami tehnično veliko težja, kakor na primer v Suezu. Gradnja na novem mestu bi bila dejansko cenejša kakor preurejanje starega. Za nekaj časa bi morali prekop zapreti, kar bi povzročilo velike izgube v gospodarstvu držav in družb, katerim je prekop nepogrešljiv. Razen tega se vsi predlagalci novega spotikajo na sedanjih zapornicah, ki jih nova gradnja nikakor ne bo smela imeti.

Lani na pomlad je posebna komisija ameriškega senata raziskovala ozemlje Srednje Amerike in do sedaj znane projekte za gradnjo novega prekopa. Sprejeli so več inačic, ne da bi se dokončno odločili za katerokoli. Johnson je v svoji nedavni izjavi omenil, da so ZDA pripravljene na pogajanja z vladami Mehike, Kostarike, Nikaragve, Kolumbije in Paname o omogočenju tehničnih raziskav na njihovih ozemljih, na osnovi katerih bi se potem odločili za najprimernejšo inačico.

● nadaljevanje na strani 19

KOČA NA KOŠAKIH

»Kaj boste slikali, saj ne bo nič pomagalo, stanovanja tako ne bomo dobili drugega!« je dejal šestdesetletni Ferdo Repina in se grenko nasmehnil. Spodaj pod razpadajočo vinčarsko kočo na Košakih s hišno številko 7 je oddrdral tovorni vlak.

»Ko smo ustanavljali kmetijsko zadrugo, sem dobil agrarno zemljo in kočo. Dokler sem še delal, se je lahko živelo . . .«

Koča pod vinogradi . . .

Devetletna Zdenka hodi že v drugi razred osnovne šole na Košakih, toda svoje postelje še nima, zato mora spati kar na trdih tleh.

Stara, razpadajoča s hišno številko sedem, stoji tik pod bregom in brajdami. Kaj bo prineslo novo leto ljudem v njej?

Ob Šentiljski cesti, dobre tri kilometre od središča Maribora, so Košaki. Nad Košaškim delom se dvigajo brajde, prav tako pa tudi na drugi strani ceste in železnice. Koča starega viničarja je tik pod bregom. To je kakih 150 let stara pol iz kamna pol iz opeke zidana kmečka domačija s hlevom in z dvema prostoroma za ljudi pod isto streho. Velika kmečka izba je hkrati kuhinja, dnevni prostor in stanovanje za dve družini Ferda Repino in njegovi hčerki Genovefo ter Anico in za zakonca Anico in Franca Roškarja s hčerkico Zdenkico. Oba zakonca, raznašalka časopisov Anica in ključavničar Franc, spita na edini postelji, ki je v tem prostoru, njuna hčerkica pa na tleh. V drugi sobici poleg ki je natrpana z dvema omarama, kavčem in posteljo, pa se stiskajo stari in bolni viničar ter obe njegovi hčerki.

»Anica bo letos končala vzgojiteljsko šolo, starejša Genovefa pa je kot delavka zaposlena pri Marlesu v Mariboru,« je povedal Ferdo Repina. Čeprav je bilo vse prej kot toplo v vlažni sobi, mu je pot curkoma lil po obrazu.

»Imamo 13.200 dinarjev pokojnine. Za živeti je premalo, za crknit' pa preveč! Vse tole okrog pokojnin je hudičevo slabo, mali ljudje zmeraj ‚gor plačamo'. Do 25. leta sem delal pri očetu, ki je bil prav tako viničar pri gospodih, toda za pokojnino mi štejejo le 22 let in nekaj mesecev. Tudi poprej nisem ležal, ampak sem trdo delal. Potem sem zbolel, dobil sem srčno napako in invalidsko penzijo. Agrarna mi je dala tole kočo. Sam jo krpam, kolikor pač zmorem, toda na vseh koncih in krajih jo načenja čas. Dimnikar noče več ometati, ker se je dimnik nagnil... Vrata so se napela od vlage, okna sem pred meseci nekaj popravljal, pa je spet vse kakor prej. Čevlji, obleka, perilo — vse je plesnivo, kamorkoli pogledate. Na stropu in po stenah so se pokazale vlažne črne lise — vlaga, plesen in — bolezen,« je zakašljal stari mož in se spet grenko nasmehnil.

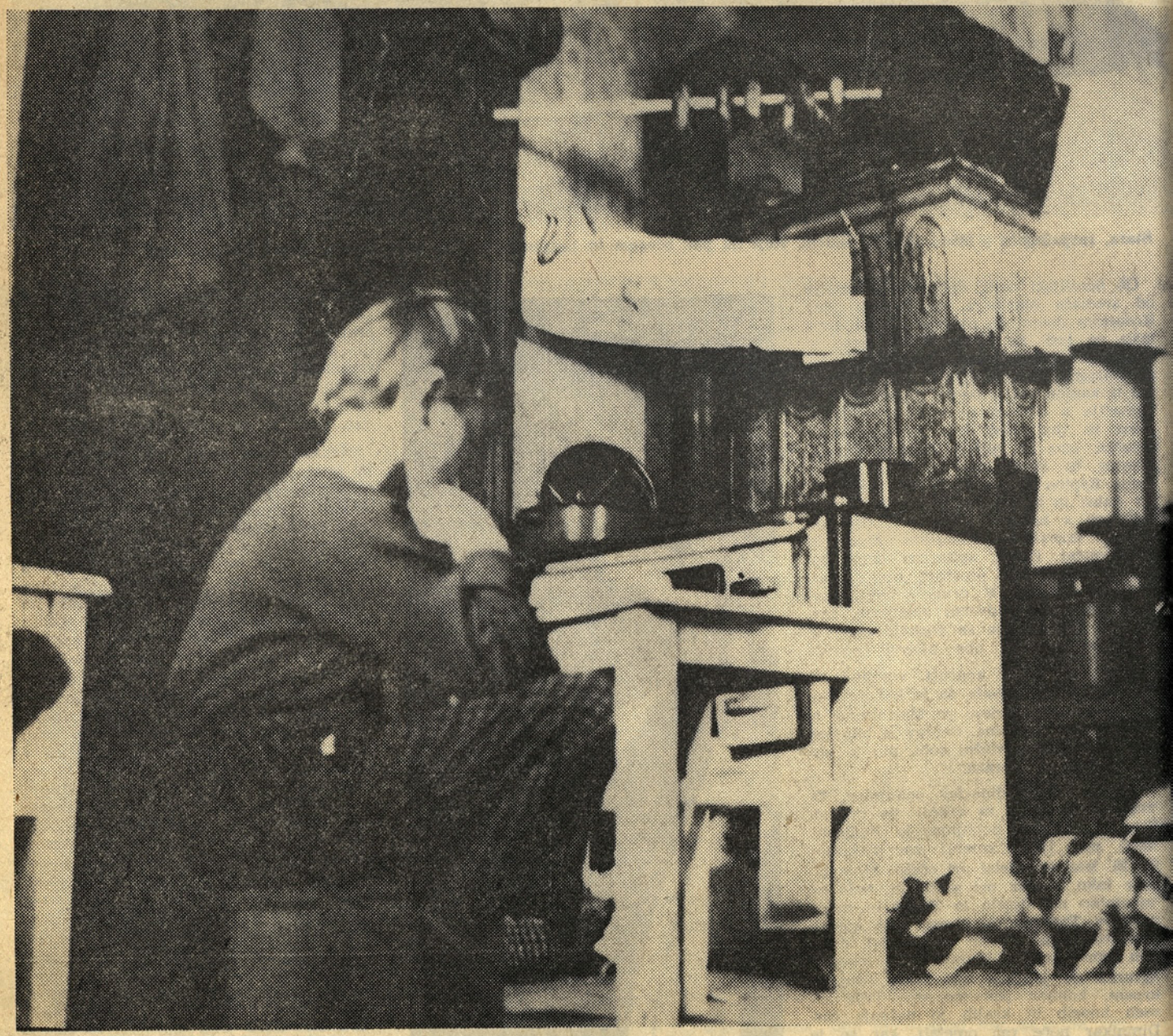
»Nekako pred petimi leti, ko sva bila na cesti, so naju vzeli pod streho stric Ferdo,« je spregovoril Franc Roškar, tridesetletni ključavničar, zaposlen pri podjetju Elektroindustrija in splošna montaža Maribor — v obratu Košaki. »Pri podjetju sem šest let, prošnjo za stanovanje pa sem vložil 1961. leta. Letos februarja bodo delili stanovanja. Naš obrat bo dobil 5 stanovanj, jaz pa sem na spisku šele deseti. Tako sploh nimam upanja, da bom februarja med tistimi srečneži, ki bodo dobili nova stanovanja. Seveda pa še za tistih pet stanovanj ni vse dokončno. Tri mesece že nekaj mešajo, tako da delavci ne vemo, pri čem smo. Dopoldne delam, popoldne pa hodim v delovodsko šolo. Zakaj? Zaslužim 31 do 35.000 din na mesec. V našem podjetju dele stanovanja po posebnem točkovnem sistemu, ki upošteva predvsem kvalifikacijo, koliko časa je delavec zaposlen v podjetju, stanovanjske razmere, delovno storilnost itd. Za stanovanje se je treba boriti, tako ne moremo več živeti. Ker zmeraj spiva z ženo na isti ali ečini postelji, sem zjutraj včasih bolj utrujen kot zvečer. Vsi smo po malem bolni, pred kratkim sem bil operiran na želodcu. Vsi smo kar naprej preblajeni... Oh, poznam pa še več delavcev v našem podjetju, ki veliko bolj potrebujejo stanovanja kot tisti, ki so prvi na spiskih

NI PROSTORA ZA SREČO...

Škrinjarjeva, pa Justa in Rok iz obrata Himo in, kdo bi se lahko spomnil vseh?« je še dejal ključavničar Franc in odhitel v mesto, da ne bi zamudil šole.

»Koča je bila last kmetijske zadruge Košaki, no, sedaj pa je Agrokombinatova, ki jo je prepustil stanovanjski skupnosti Košaki. Nihče je noče popravljati, češ da se ne izplača. Kadar sem zaprosil, da bi jo za silo pokrpali, se je Agrokombinat izgovarjal na stanovanjsko skupnost, leta pa spet na Agrokombinat. Koča propada, mi pa gnijemo v njej!« se je razburil stari viničar.

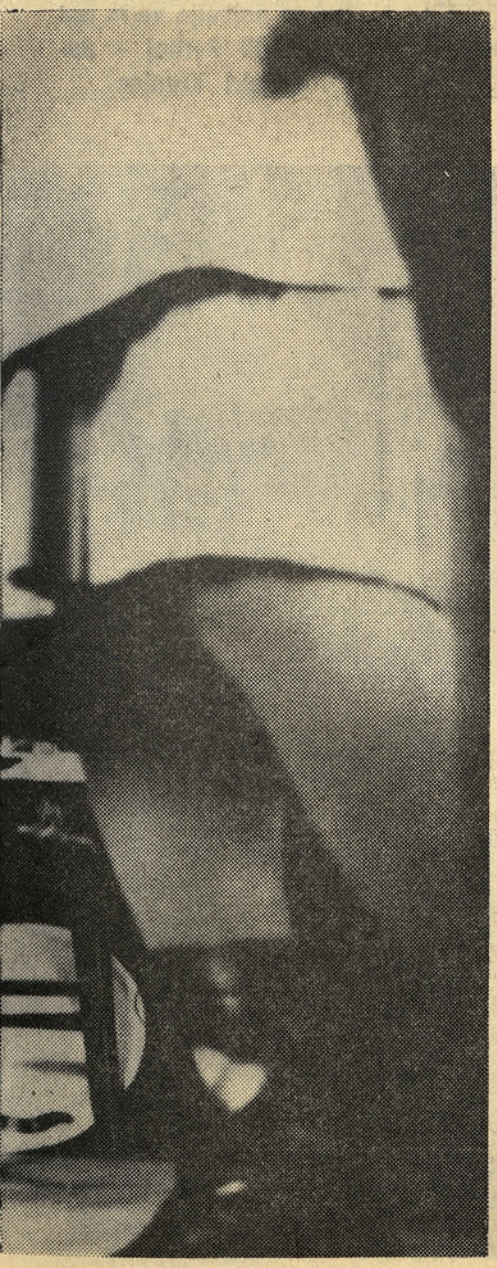
»Od zidu pritiska vlaga, stric so mi prepovedali kuhati na njegovem štedilniku,« je nadaljevala Anica Roškar, pa se naredim kar noro in kuham. Zdenkica hodi v drugi razred, v šoli je še kar pridna, toda zmeraj pomalem pokašljuje... Tudi z njeno hrbtenico nekaj ni v redu. Za obleko imam pol omare. Le poglejte: čevlji so plesnivi, perilo je vlažno... Vse se pokvari, nihče ni varen pred vlago in trohnobo... Miši in podgane se sprehajajo po trhlem podu, kakor jih je volja. Vsak dan raznašam časopis, zaslužim pa 15 do 17 tisočakov na mesec. Sami ne moremo zidati... Pri sosedovih v otroškem vrtcu imajo lepo prazno sobo. Prosila sem upravnico, da bi mi jo za nekaj časa odstopila, toda zavrnila me je, češ da jo potrebujejo. Preden sva prišla sem k stricu, sva nekaj časa živela s še neko drugo družino v skromni sobici na Pobrežju — v baraki. Sedaj vsi trije spimo na isti postelji, stric in obe hčerki pa na drugi postelji in kavču...« se je odkašljala Anica in se s skrbjo ozrla na Zdenkico, ki je na harmoniko zaigrala nekaj poskočnega.

Predsednik centralne komisije za stanovanjska vprašanja pri mariborskem podjetju Elektroindustrija in splošna montaža, Jože Klun (levo), pa nam je o stanovanjskih križih in težavah v tem velikem podjetju povedal naslednje:

»V petih obratih našega podjetja je zaposlenih naa 3.000 delavcev. Na seznamih imamo okrog tristo prosilcev za nova stanovanja. Februarja bo pod streho naš stanovanjski blok z 32 stanovanji v Groharjevi ulici. Nekateri naši delavci čakajo na stanovanja že 10 let... Šest družin naših delavcev stanuje v baraki, ki jo bomo morali vsak čas podreti.. Ves denar smo vložili v nove stroje, zidove, za razvoj podjetja, ljudje pa nam nenehno uhajajo... Lani je zapustilo podjetje okrog 800 ljudi. Ne vem, kako bomo to rešili. Nimamo niti enega počitniškega doma. Stanovanja delimo po posebnem ključu oziroma točkovnem sistemu: leta službe, delovno mesto, kvalifikacija.. Toda tudi ta sistem se bo sedaj porušil, ker moramo dati nova stanovanja najprej barakarjem. Ne občina Center ne Tezno nam ne dasta primerne lokacije za gradnjo. Obrat Himo bo tokrat dobil 7 stanovanj, Košaki 5, skupne službe 4, montaža 12, pet stanovanj pa imamo za strokovnjake. S temi razpolaga direktor.. V zadnjih petih letih bomo torej letos dobili prvih 32 stanovanj... Ni sredstev,« je še skomignil z rameni predsednik centralne komisije za stanovanjska vprašanja pri EM Maribor.

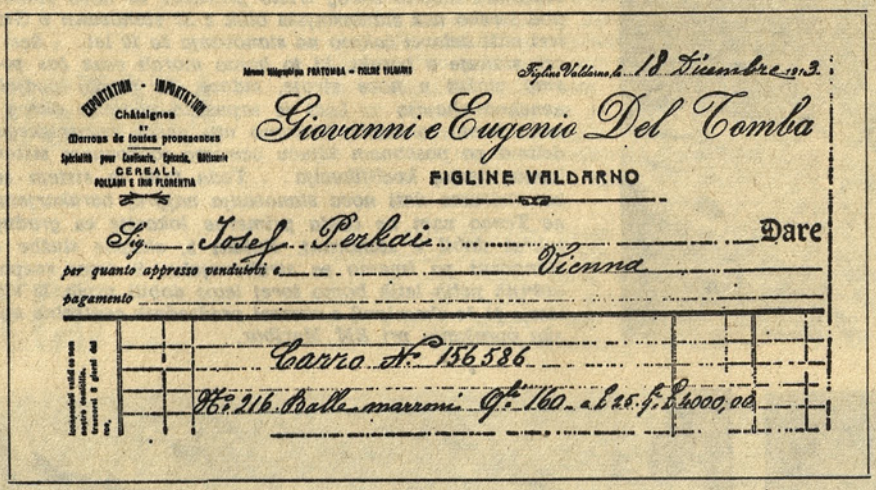
Tudi zunanjost koče na Košakih (zgoraj) ni nič boljša kot nje na notranjost. Na vseh koncih in krajih jo krepko načenja zob časa. Njeni stanovalci zaslužijo premalo, da bi jo lahko sami kaj prida popravljali in vzdrževali, njeni lastniki, pa naj so to Agrokombinat ali stanovanjska skupnost Košaki, o kakršnemkoli popravilu nočejo nič slišati. Stari viničar je pred kratkim sicer vzidal za oba stanovanjska prostora nova okna, toda zid nad njimi je popustil. Na prvi pogled je zunanji videz koče takšen, kot da bi tik pred njo eksplodirala letalska bomba. Ljudje v njej pa hočejo živeti kot vsi drugi, vsaj tako je brez besed govorila skromna novoletna jelka pod sivo-črnim stropom.

Zdenka se zelo rada uči, pa tudi poje in igra na harmoniko. Najprej je seveda vselej na vrsti domača naloga (slika na levi).

Tekst in slike:
NIKO LAPAJNE

„ZAKAJ BI BIL KRANJEC NEUMNEJŠI?“

Eden od dokumentov iz Vilijevega arhiva — račun iz tistih časov pred petdesetimi in več leti, ko je bila na Dunaju zimska peka kostanja »kranjski monopol«. Na Dunaju je bilo takrat osemsto kostanjarjev, po večini Dolenjcev in Notranjcev.

ESPORTATORI - IMPORTATORI
Châtaignes
et
Marrons de toutes provenances
Spécialités pour Confiserie, Epicerie, Pâtisserie
CEREALI
POLLAMI E UOVA FIORENTINA

Figline Valdarno li 18 Dicembre 1913.

Giovanni e Eugenio Del Tomba

FIGLINE VALDARNO

Sig. Josef Perkai ... Dare

per quanto appresso vendutovi a Vienna

pagamento

Carro N. 156586

N. 216 Balle marroni Qt. 160 a L. 25 L. 4000,00

Kakšno zvezo ima pečen kostanj s cesarico Marijo Terezijo in obratno?

*

Zakaj ženske rade kupujejo pečen kostanj?

*

Vse to najbolje ve in rad pove Vili Perhaj – dunajski Kranjec

Mraz pritiska in Vili nakłada pečico, peče in prodaja in vmes mi pove marsikaj, lepo po dolenjsko, tako kot pri nas le redkokdaj slišiš iz ust možakarja njegovih let.

Vili sodi namreč že v drugo, maloštevilno generacijo kranjskih kostanjarjev na Dunaju.

»Kdo bo zdaj pekel kostanj? Nihče. Takrat pa je bilo treba čez zimo pogledati za zaslužek, da je bilo za davke in za močnik. Saj veste tisto od Marije Terezije?«

In Vili mi pove, kako je cesarica Marija Terezija leta 1770 »ven dala« zakon, da ljudje iz najsiromašnejših krajev na Kranjskem lahko gredo na priložnostno delo in krošnjarjenje po vseh avstrijskih deželah. Njegov oče Jože Perhaj je prišel iz Škocjana pri Turjaku na Dunaj s petimi izposojenimi goldinarji in je pekel kostanj vsako zimo tja do leta 1939. Ali pa stari Majetič, ki je nehal peči lansko zimo na Schottenringu, pa Vilijev tast Peterlin, ki je z Roba doma in ki je stal ob pečici enainšestdeset zim.

Še marsikaj zvem o tistih časih, ko so italijanski uvozniki čez noč dvignili ceno kostanju od 12 na 28 krajcarjev! Leta 1910 je bilo to in Vilijev oče in Janez Škoda, ki je znal italijansko in je bil iz Velike Račne doma, sta se šla pogajat z Italijani. Našla sta enega, ki se je skregal s kompanjoni in se z njim dogovorila. In od takrat so kranjski kostanjarji, ki jih je zastopal Vilijev oče, uvažali kostanj kar sami.

»Tukajle so zapisani, le poglejte!« mi prinese pokazat knjigo, v kateri so lepo po vrsti zapisani Meglan, Škoda, Dolžina, Drobnič, Podlogar, Briški, Zabukovec . . . Za čudo dobro jih pozna Vili, vsaj po imenih in za vsakega natanko ve, od kod je bil doma. »Dolžina je iz Podsmreke, Drobnič je iz Malih Lašč, Podlogar pa iz Bruhanje vasi. Saj veste, kje je Bruhanja vas? Briški je od Treh Far, Zabukovec pa iz Podpeči v dobrepoljski fari. Ja, Podpeč številka 6!« Kako blizu so nama naenkrat Bruhanja vas in Tri Fare in Male Lašče. Kot da nisva na Burgringu, se mi zdi.

»O, gospod svetnik, kar počakajte. Momenterl! Takoj vam bom izbral tiste, ki so že pečeni. Veste, da vas ne bom pustil, da boste hodili okrog z mojimi šilingi v žepu! Takole, prosim. Izvolite, milostljiva?«

Prodaja Vili in stalnim strankam da tudi kostanj ali dva povrhu. Potem pa mi pove štorijo o legendarnem Janezu Žagarju, ki je bil prej žandar na cesarskem dvoru in je potem pekel kostanj na Marijahilferici. Torej, leta 1890 je Janez Žagar, ki je bil iz Dobrepolja doma, premlatil deset mestnih gizdalinov, ki so tiščali vanj in mu niso dali miru, ko je pekel kostanj.

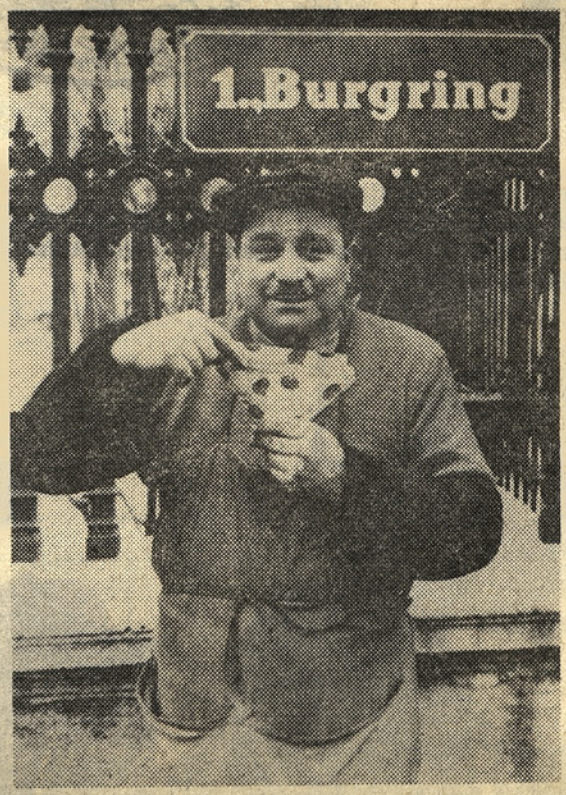
»Veste, kaj je rekel sodniku? Sem, gospod sodnik, samo deset sem jih, ker sem bil trezen. Če bi imel pa dva firkelca pod kapo, bi jih pa tudi dvajset, prav za gotovo . . .« Oproščen je bil in ni še pozabljen.

»Še nekaj bi vas vprašal, Vili. Na tablici imate zapisano OSEM KOSTANJEV ZA DVA ŠILINGA, tukaj pa vidim, da prodajate tudi štiri za en šiling?«

»To je pa takole,« mi pojasni Vili. »Meščan je danes že tako otopel, da naredi samo še tisto, kar mu kdo reče ali pa kar vidi napisano. Če bi jaz napisal ŠTIRI KOSTANJE ZA EN ŠILING, bi vsak vzel iz žepa samo en šiling . . . Tako je to, vidite. Zakaj bi bil Kranjec neumnejši, kot so drugi?«

Tekst in slike:
JOŽE BELIN

Vilijeva stojnica je na začetku Burgringa, prav na sredini med dvorno palačo, pravosodnim in zunanjim ministrstvom, umetnostnim in prirodoslovnim muzejem, z eno besedo, sredi Dunaja. »Kdor ni bil tukaj pri meni, ta Dunaja ni videl, vsaj najlepšega dela ne!« pravi podjetni Vili (na sliki z ženo, ki je po očetu v Roba pri Laščah doma).

Vrečice, na katerih je natiskano, da kostanj vsebuje veliko vitaminov B1, B2 in C, tudi niso slaba zamisel. Vitamin B je koristen za lepo kožo in tudi vitamin C ni od muh za lepoto. Ženske pa, saj veste, bi pojedle vse, samo da bodo lepe.« Zavojčke mu seveda tiskajo italijanski uvozniki kostanja, toda ideja za tiskanje je Vilijeva!

Koliko je še kranjskih kostanjarjev na Dunaju? »Pred prvo svetovno vojno jih je bilo osemsto, po vojni še kakih dvesto, danes pa nas je le še kakih deset in od tega polovica mlajše generacije, kar nas je rojenih že tukaj na Dunaju. Lansko zimo je oddal svoj štant stari Majetič, eden od zadnjih, ki je prišel na Dunaj takrat kot moj oče.«

TRIJE BRADATI BIRTI

Kakšne lastnosti naj krase pravega birta?

Hm, odgovor na to vprašanje prav gotovo ni med najlažjimi...

Sicer pa je zgodovinska resnica to, da pri Brančurniku v Dobji vasi, na pol poti med Ravnami in Prevaljami, gospodari že tretji bradati birt Anton Hribernik, ki je nasledil obrt po očetu Antonu in dedu Filipu, ki ju je tudi krasila junaška brada (vsi trije na slikah zgoraj).

Bil je snežen in temačen zimski dan in zaspana in počasna popoldanska ura; gostom, starim in mladim, je škrat tiščal oči skupaj. Birt ni imel težkega dela in hujših skrbi s svojimi gosti. Pa ni vedno tako, o še zdaleč ne. In birt marsikaj doživi v svoji praksi in stalnem, kot bi se reklo, strokovnem izpopolnjevanju...

Nekoč se je ustavil rimski legionar, zadegal ščit in meč v senco, sedel pod košato tepko in si naročil polič rujnega vinca . . .

Približno tako je, denimo, bilo . . .

Ali pa ga je, strela, potegnil kar iz amfore?

Naj bo tako ali drugače, pridružilo se mu je še nekaj kolegov in do večera in še dolgo v noč so nazdravljali bogu Bakhu in vsem njegovim pajdašem in prijateljicam.

Z eno besedo, vsa reč se je zavlekla tako, da so . . . arheologi, ni dolgo tega, našli grobišče kakih dvesto korakov proč od mesta njihovega popivanja . . .

Govori se namreč, čeprav zaenkrat le v najožjih strokovnih krogih, da je natanko na istem mestu, kjer stoji dandanes Brančurnikova gostilna v Dobji vasi, na pol poti med Ravnami in Prevaljami, v davnih časih točil vino neznani rimski birt.

Dokazov, ki govore v prid tej teoriji, je več.

Kot prvo in najvažnejše — grobišče v neposredni bližini, odkoder se po izjavah nekaterih prič še zdaj v poznih nočnih urah sliši ukanje in nazdravljanje.

In kot drugo — kamnita klop, ki je pravzaprav polovica sarkofaga, na na katero prav zdajle sklada zaboje z vinom birt Brančurnik, ki se v poletni vročini rad hladi na njej, kot se je njegov daljni stanovski tovariš v rimskih časih.

Toda to so le nestrokovna razmišljanja in predpostavke, ki nama prihajajo na misel s Frančkom Bezlajem, ko pretehtavava vse argumente »za« in »proti«, medtem ko čakava Brančurnika.

Da se razumemo. Brančurnik nima ničesar skupaj s tistim pretepom iz rimskih časov in grobiščem, ker, kot vsi vedo, Brančurniki takrat še niso bili tukaj. Sicer pa se to lahko preveri v knjigah na občini in na obrtni zbornici.

Torej, Brančurnik prihaja.

Korenjaška figura v črnem gvantu, z belim robčkom, ki mu kuka iz prsnega žepa, dolgih krač in košate brade.

Oštarijo je prevzel od očeta leta 1932, pravi.

»Ampak, brado sem takrat še bril. Prvič sem jo pustil rasti v partizanih, drugič pa potem . . .«

»Prvič in drugič?«

»Prvič ni ratalo. V Savinjski dolini smo bili takrat z brigado, pa pride v kontrolo komandant divizije. Že ko me je videl zunaj pred hišo, me je malo po strani pogledal, potem pa me je poklical v štab brigade in mi ukazal, da moram brado obriti. No, mu pač ni bila všeč. Da pri partizanih takšna reč ni v navadi, je rekel. In tako sem jo obril. Pa mi je bilo žal zanjo . . . Takole, tri prste dolga je že bila.

Drugič pa sem jo pustil rasti potem doma, na staro leto 1945.

»Ne, starega očeta se ne spominjam veliko. Le tega se spomnim, da je na lov hodil do zadnjega. Ni in ni odnehal. Jaz sem se prej upehal. Enaintrideset let sem za živadjo lazil, pred devetimi leti sem pa konec naredil . . .«

»Najlepša jaga?«

»Na divjega petelina. Samo enega sem spodnesel. Pa na ruševca. Ampak z njim nisem imel sreče . . . Vsakokrat mi je ušel . . .«

»In zdaj na nobeno jago več?«

»Na nobeno. Lov je lov, gostilna pa gostilna. V gostilni velja pravilo ‚Zgodaj vstani in kmalu začni, zvečer pa dolgo potegni in zadnji spat!' To je pravilo za birta in če se ga ne drži, mu ne bo šla rajtenga vkup.«

»Zraven pa še kmetija . . .«

»Ne, s kmetijo pri nas ni veliko dela. Dva hektarja in osem arov. Glavna je bila pri nas vedno gostilna in okrog nje se vsi vrtimo.

Kaj sem danes dobil novega v klet?

Nič drugega kot nekaj belega namiznega in nekaj rebule.

Kakšno zalogo imam?

O, lahko rečem, da sem le malokdaj v zadregi. Ne zgodi se velikokrat, da ne bi imel pijače, po kateri gost vpraša.

Muškatni silvanec, teran, rebula, merlot, rumeni muškat, rizling, cviček, da o namiznih vinih ne govorimo . . .

Pride, recimo, gost in bi rad kozarec lahkega vina. Vpraša, recimo, po cvičku. Jaz pa ga, recimo, nimam. Ali se bo še kdaj ustavil pred našo hišo?

TRIJE BRADATI BIRTI

Pa še ekskluzivni posnetek Brančurnikovega sarkofaga z dedom Filipom in njegovim Šanijem.

Najbrž ne, naprej bo potegnil. Ampak, jaz cviček imam. Nikoli nisem brez njega. Zaloga mora biti in izbira tudi. Avtomobilisti hočejo kozarec lahkega vina. Danes je drugačen čas in s samim »belim« in »črnim« si ne moreš pridobiti gostov. Pa, moram reči, gostje vedo, da pazim na klet in, ne, ne morem se pritožiti na obisk. Tudi maloobmejni ni od muh . . .«

Kaj je, po vašem mnenju, Brančurnik, najvažnejša lastnost brez katere birt ne sme biti?«

»Birt mora imeti dobre živce! To je prvo in glavno.

Prenesti mora najtežjega gosta, pa čeprav bi ga moral v košu nositi . . . Hvala Hanza!« kasira mimogrede Brančurnik in »še trikrat sir z oljem in čebulo!« izda povelje v kuhinjo . . .

»Ja, kje sem že ostal?

Torej, potrpljenje in pamet pa živci!«

»Kaj pa pretepi? Kdaj je bil zadnji in največji?«

»Kdaj je bil zadnji, sem že pozabil, kaj posebnega, večjega in hujšega pa pri nas sploh ne pomnim. To mi lahko verjamete. Miličniki sami pravijo, kadar gredo pogledat po gostilnah; ‚K Brančurniku ni treba hoditi, bo že sam red napravil!'«

Konkreten nasvet birtom v takšnih primerih?

»Nobenega nasveta ne bom dajal. Le to lahko povem, kako jaz naredim, kadar se kaj takšnega pripravlja . . .«

Poslušajmo!

»Na lep način, mirno in po pameti potolažim vročekrvneže.

Takole jim rečem: ‚Fantje, življenje je kratko. Pa se bomo še teh nekaj dni, kar živimo, kregali in žrli med seboj in si delali nesrečo?

Prijatelji si bodimo in radi se imejmo!'

Takole jim rečem, če je treba tudi desetkrat ali pa dvajsetkrat, potrpežljivo in prijazno, dokler se jih ne prime.

Malokdaj naletim na gluha ušesa. To mi lahko verjamete . . .«

Verjamemo, Brančurnik!

Tekst in slike: JOŽE BELIN

»Treba je pač imeti dobre živce. Brez tega ni birta in ne gostilne, vsaj dolgo ne!«

Brančurnik osebno pri sprejemu bodočih klobas.

»In pa, vsako reč lepo in počasi pa po pametil«

Pred gradnjo sodobnejšega prekopa med atlantskim in tihim oceanom

● konec na strani 9

V ospredju zanimanja sta projekta San Blas in San Miguel na panamskem ozemlju (glej zemljevid!) in projekta Rio Truando in Cardenas na ozemlju drugih držav. Projekta Tehuantepec in Chiriqui, prvi v Mehiki, drugi na meji med Kostoriko in Panamo, sta predraga in ne prideta vpoštev ker načrt ne izključuje zapornic.

Projekt Cardenas je privlačen, ker bi velik del prekopa tekel po reki San Juan del Norte in preko Nikaragveškega jezera. Na jezeru bi zgradili jez, s katerim bi regulirali količino vode v prekopu ter tudi pridobivali električno energijo. Prednost tega načrta pred sedanjim prekopom in sploh vsemi v Panami je manjša bibavica in razen tega sploh ni megle.

Prekop, ki bi bil zgrajen po projektu Rio Truando, bi bil sicer precej dolg, vendar bi večji del tekel po rekah Atrato in Truando. Njegova prednost: majhna višinska razlika in povsem neobljuden teren, kar bi omogočalo kopanje z jedrskim razstrelivom. Ima pa slabo stran, da leži okoli 150 km južneje od sedanjega prekopa. To bi podražilo plovbo ladjam, ki prepeljavajo tovore med obema obalama ZDA.

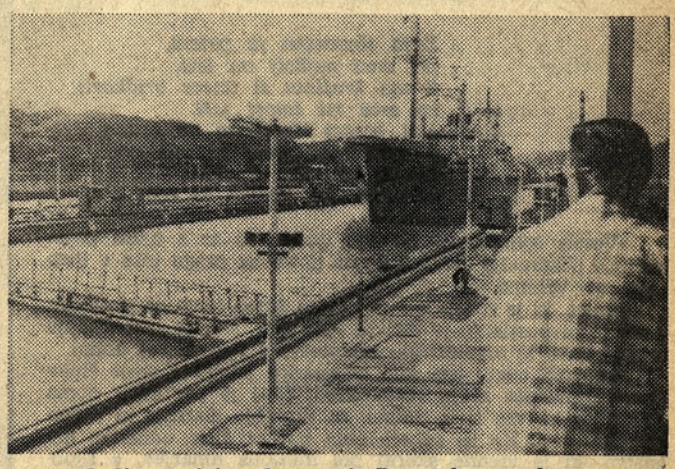
Omenili smo jedrsko energijo! Za gradnjo prekopa preko kolumbijskega ozemlja bi morali zanetiti kakih sto podzemeljskih eksplozij. Gradnja bi bila v celoti sedemkrat cenejša in desetkrat hitrejša kakor gradnja z najsodobnejšimi klasičnimi stroji. Ameriška komisija za jedrsko energijo je izjavila, da je potrebnih najmanj pet let raziskovanj, preden bi lahko začeli z delom na terenu.

Panama pa s svoje strani predlaga, naj se novi prekop zgradi na njenem ozemlju, naj se uresniči eden izmed obeh projektov, ki imata znatno prednost pred vsemi ostalimi.

Johnson je Panamcem jasno povedal, da Američani razmišljajo tudi o tem, da bi prekop zgradili kje drugje. S tem je Panami sugeriral, naj bo zmernejša v pogajanjih okrog statusa sedanjega prekopa. Če bodo na koncu koncev ostali brez prekopa, bi bil obstoj države resno ogrožen. Panamci se tega seveda zavedajo, hkrati pa vedo, da se bodo Američani težko odločili za nekaj, kar je dražje in manj prikladno. Obe strani imata torej dobre adute v rokah in tudi igra bo odločila, kako in kje bodo gradili nov prekop. Morda igra celo v večji meri kakor pa ostali razlogi . . .

Seveda je že vnaprej jasno, da pogodba o novem prekopu, ki jo bodo sklepali Američani z zainteresirano državo, ne bo mogla temeljiti na vzorih iz leta 1903, temveč bo morala biti znatno sodobnejša. In ne le to: Kolumbija je že nedvomuno povedala Američanom, da bo bodoči prekop, če bi potekal preko njenega ozemlja, pod kolumbijsko suverenostjo in pod mednarodno upravo. Slišijo se tudi glasovi, da bi se vse ameriške države združile v skupnem prizadevanju okrog te gradnje.

Tako je torej ospredje in ozadje »Nove Paname«, ki bo, preden bo uresničena, vzrok in povod še mnogim gospodarskim in političnim trenjem in dogodkom v tem delu sveta. **D. K.**

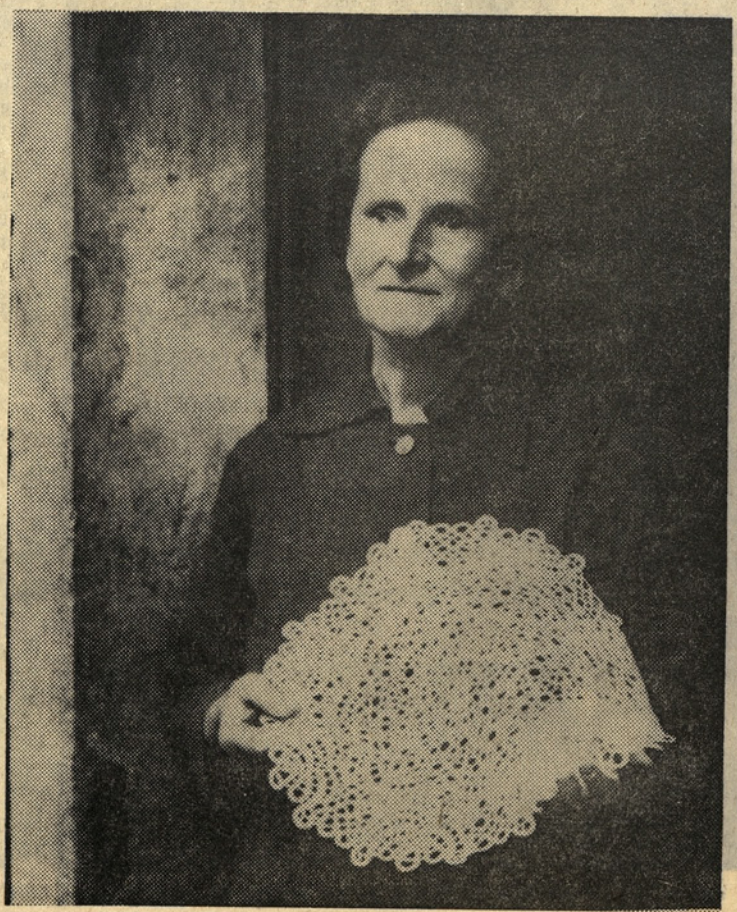

Ladja v eni izmed zapornic Panamskega prekopa

IZ SRCA DO SRCA

Lepa slovenska je pesem,
pri srcu najbolj mi leži.
Z njo krajšam si dneve bridkosti,
ko srce mi žalost teži.
Naj pesem slovenska bo vedno
v časti med nami povsod.
Veselo jo radi zapojmo,
ohranimo za bodoči jo rod!

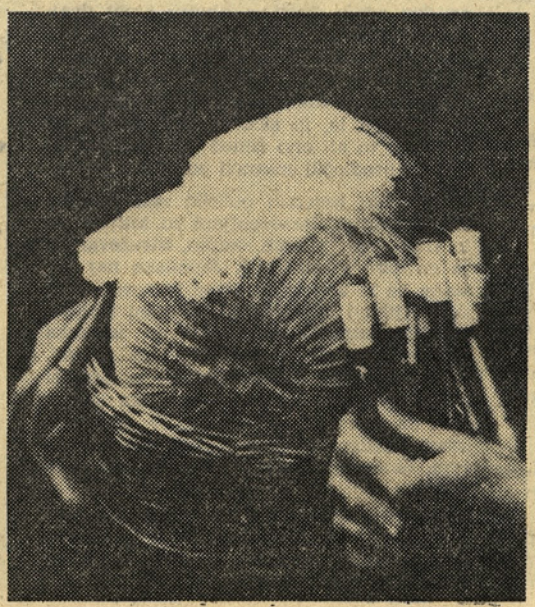
»Vesela sem, kadar pridejo ljudje, da se z njimi pogovorim,« pozdravlja Julka Fortuna goste na pragu hiše v Podlipi pri Vrhniki.

Ženica, ki je življenje ni upognilo, kljub temu da ji ni bilo z rožicami postlano, je nadvse zgovorna. Naraje pripoveduje o tem, kako je organizirala čipkarstvo v Podlipniški dolini.

»Še pred nekaj leti smo klekljarice ponujale svoje čipke izven domačega kraja vsaka zase. Zdaj je pri meni doma zbiralnica za vso našo dolino, za Smrečje, Žažarje in druge okoliške vasi. Ko se nabere poln kovček čipk, odnesem bogastvo, ki je vredno skoraj pol milijona dinarjev, v Ljubljano.«

Zgoraj levo: Kaj ni lep prtiček?

Spodaj levo: Že kot otrok sem začela sukati nitke na punkeljčku.

Zgoraj: S kovčkom, polnim čipk na poti v Ljubljano.

Spodaj: Ob prostem času Julka pesnikuje in klekija.

Za ta svoja potovanja v Ljubljano ima Julka poseben kovček. »Odkar imamo v Podlipi zbiralnico čipk, smo vse žene zadovoljne, saj to pomeni reden zaslužek. Vsaka čipkarica, če pridno dela, zasluži dnevno do 500 dinarjev. Letno zaslužijo vse moje čipkarice okrog tri milijone dinarjev.«

Julka rada pripoveduje tudi o svojem domačem kraju, Malenskem vrhu nad Poljansko dolino:

»Najlepše spomine imam na Tavčarja. Doma sem bila v gostilni in Janez, kot so mu pravili, je večkrat prišel v našo gostilno in plesal na našem podu. Kmečko veselje pri Prosečnikovih, ki ga opisuje v Cvetju v jeseni, se je pravzaprav dogajalo v naši, Gantarjevi gostilni.« S tem delom se je pisatelj hotel zahvaliti svojim znancem Gantarjevim za vse prijetne urice, ki jih je preživel pri njih.

»Morda sem ravno zaradi rojaka Tavčarja že kot otrok vzljubila lepo slovensko besedo. Vaška učiteljica Rezika Demšar me je zalagala s knjigami. Prebirala sem Prešerna, Gregorčiča in druge slovenske mojstre lepe besede. (V našo gostilno so prihajali ljudje od vsepovsod. Medtem ko sem jim stregla, sem vedno zvedela kaj zanimivega o svetu, ki je bil drugačen kakor ta naš pod samotnim Blegašem, kjer sem živela. Močno me je vleklo v svet. V sanjarjenju po drugih krajih sem začela pisati prve pesmi.)«

Že z otroškimi prstki je Julka sukala nitke na klekljarskem punkeljčku. »Pri nas so vse žene klekljale. Rada sem sedela v njihovi družbi in skupaj z njimi prepevala. Tako smo si krajšale čas. Toda čudno se mi je zdelo, da pojemo le o kovačih, žnidarjih, šušterjih, o koscih, predicah in še nekaterih drugih stanovih, o klekljaricah pa nismo pele nikoli, čeprav jih je bilo v naši in sosednjih vaseh na tisoče.«

(Z okorno, pisanja neveščo roko je že kot dekle napisala prve pesmi o ženah in dekletih, ki preživljajo prosti čas pri klekljarskih punkeljčkih. »Napisala sem klekljarsko himno, nekaj resnih, še več pa šegavih pesmi.«)

Malo pred drugo svetovno vojno se je Julka poročila. Preselila se je k Fortunovim v Podlipensko dolino.

»Podlipa je bila zame povsem drugačen svet, kot sem ga bila vajena. Sprva se mi je zdelo, kot da sem stisnjena med dva hriba. Toda sčasoma sem se navadila. Saj to je bil moj dom, dom mojih sedmih otrok. Šest fantov in eno dekle sem rodila. Danes je večina že v službah. Ne, ni mi bilo postlano z rožicami. Toda vse sem lahko prenašala, le med vojno so mi moči včasih popustile. Mnogo dogodkov je, ki se jih niti spomniti nočem več. Eden med temi je tudi tisti, ko so mi odpeljali moža v taborišče. Domov se je vrnil bolan. Pred 12 leti ga je zaradi posledic vojne zadela kap in zdaj sloni vse delo na mojih ramenih.«

Kljub temu Julka ne klone. Doma gospodari, organizira delo za čipkarice, včasih pa najde čas tudi zase.

»Najsrečnejša sem bila letos, ko sem videla svoje pesmi natisnjene v knjigi, ki sem ji dala naslov Iz srca do srca. V njih opisujem klekljarice in svojo ožjo domovino. Vem, da so moje pesmi skromne in nebogljene. Toda tolažim se s tem, da sem neuka žena, ki ji nihče ne more očitati nevednosti, nepoznavanja pravil in strokovnih posebnosti. Zato pojem le tako, kot mi veleva srce.«

Julka zna biti tudi zabavna. Za eno šaljivih pesmi, ki jo je objavil »Pavliha«, je dobila celo nagrado, enotedenski dopust na Polževem.

»To je bil moj prvi in tudi edini dopust. O Polževem sem napisala tudi rimano himno, ki so jo bili gostinci na Polževem zelo veseli.«

Julka ima v svoji pesniški zbirki precej zabavnih pesmic. Tako o čipkarici Katri, ki je v štruklje zamesila klekelj, pa o izgubljenem in spet najdenem kleklju itd.

Preko hribovskih robov je zapihalo, ko smo se poslavljali. Julka pa se je zamislila:

»Kmalu bo zima, pa bomo spet začeli s čipkarskim tečajem. Doslej sem poučevala mlade klekljarice sama, letos pa bo lažje, ker bomo dobili strokovno učiteljico, ki nas bo gotovo naučila mnogo novega.«

Opazoval sem to podjetno ženico in zdelo se mi je, da je v tej ozki dolini kot ujeta ptička.

»Tudi sama si tolikokrat zaželim v svet. Toda končno je tule v moji hribovski vasi pod Blegašem moja domačija, moj mož in tu ima dom mojih sedem otrok.«

Tekst in slike: JOŽE ŽUPANČIČ

KDO STE VI, Dr. SORGE?

MIHAJLO MARIĆ
M. ĐUVEROVIĆ

12

„SKUPINA ZA ZAJTRK" PRINCA KONOA

V januarskem pregledu vojaškega in političnega položaja na Japonskem je tokijski dopisnik DNB Richard Sorge sporočil v Berlin, da je finančni minister Takahaši, ki je zmanjšal nove vojaške proračune, povzročil upor v vojaških krogih in v japonskem generalnem štabu. Spor med »suknjiči« in »uniformami« — tako so se imenovali pristaši dveh tokov in smeri v japonski notranji in zunanji politiki — se je zaostril in razširil. Razplet je poln negotovosti.

Ni mogoče ugotoviti, kaj vse je napisal Richard Sorge v svoji interni informaciji, znan pa je njegov sistem dela, s katerim je v zvezi s »februarskim incidentom« preslepil gestapo. In ne le gestapo v Berlinu, temveč tudi vojaškega atašeja nemške Wehrmacht v Tokiu, polkovnika Eugena Otta, kasnejšega hitlerjevskega veleposlanika na Japonskem.

Obveščevalska poročila, ki jih je po tajni radijski zvezi pošiljala Sorgejeva skupina v Moskvo, so vsebovala japonske in nemške državne skrivnosti, njihovo analizo in ugotovitve, ki so predvidevale nadaljnji razvoj položaja, ter naklepe in bodoče dogodke.

Del podatkov iz takšnih poročil, tisti del, ki ga je izbiral Richard Sorge osebno, je skupina dajala — Berlinu. Bili so povzetki te ali one skupine *minulih* dogodkov, morda pa tudi analitične napovedi japonskih stališč, ki »so možna« do tega ali onega pomembnega vprašanja.

Skratka: v Moskvo so sporočali dogodke *vnaprej*, v Berlin pa za nazaj. Ali pa, kakor je bilo s »februarskim incidentom«, z državnim udarom na Japonskem: če je bil Sorge prepričan, da bo s tem preslepil gestapo, čemu ne bi sporočil von Rittenu v DNB, da je čez dan ali dva pričakovati vojaški prevrat v Tokiu?

Sorgejev pomočnik Branko Vukelić se je leta 1936 močno udejstvoval kot pomočnik Roberta Guillaina, tokijskega šefa dopisništva agencije AVAS. Prav kot Sorge si je tudi Vukelić zagotovil velik ugled v diplomatskih krogih velesil v Tokiu, predvsem pri francoskih diplomatih.

Ko je prišlo v japonski prestolnici do februarskega prevrata, je ta francoska agencija prva posredovala svetu novico o padcu japonske vlade, prva po zaslugi šefovega pomočnika na podružnici agencije AVAS, oziroma Sorgejevega pomočnika Branka Vukelića. Francoska agencija je prehitela vse svoje tekmece, tudi »Reuterja«. Takole:

»Agencija AVAS poroča: Po vesteh, ki še niso potrjene, je prišlo v japonski prestolnici do državnega udara. Vojaške enote, skupno kakih 3.000 mož, so zasedle najprej poslopje zunanjega ministrstva, nato pa po vrsti tudi druga ministrstva.

Finančni minister Takahaši je ubit. Objavili so obsedno stanje, uvedli so tudi cenzuro listov in brzojavk.«

Vukelićevo agencijsko poročilo smo povzeli po predvojnih arhivih agencije AVAS. Druge svetovne agencije so šele ponoči ali pa naslednje jutro postregle s poročili. Potrebovale so vsaj osem ali deset ur, preden so spoznale, za kaj pravzaprav gre.

Branko Vukelić je to vedel že tri tedne prej. Prav tako Richard Sorge in s tem seveda tudi Moskva.

Kako in zakaj?«

„SKUPINA ZA ZAJTRK" PRINCA KONOA

V takratni Japonski je bil na vrhu državne hierarhične lestvice cesar Hirohito, sin sonca. Mikado je človek, ki ne bi smel biti človek, kajti njegov oče Meidži je bil na dan svoje smrti — skoraj sredi dvajsetega stoletja — proglašen za boga. Po japonski ustavi je cesar »sveta in nedotakljiva osebnost«. Mikado potemtakem ni prevzemal nikakršne odgovornosti, odločal je pa le, in sicer v tem smislu, da je izbral to ali ono izmed odločitev, ki so mu jih predložili cesarski politiki.

Japonski cesarski politiki zaslužijo posebno študijo. Razdrobljeni so bili na celo vrsto zelo vplivnih skupin, združeval jih je en sam skupni cilj: Japonska naj postane ne le azijska, marveč svetovna velesila. Njihovi najmočnejši politični skupini sta bili »stranka suknjičev« in »stranka uniform«, ki sta se menjavali na oblasti. Po agresivnem baronu Tanaki je prevzel dolžnosti ministrskega predsednika Hamaguši iz »stranke suknjičev«. V »februarskem incidentu« so ga z vojaškim prevratom spodnesli predstavniki »stranke uniform«.

V vsem tem obdobju je bil »premier v senci« princ Fumimaro Konoe, mlad politik iz stare japonske rodbine, ki je že v davnih časih slovela v mestu Kioto.

Desno: Še en posnetek iz obširne mape japonske tajne policije o zadevi Sorge — stanovanje Maxa Clausna v Tokiu, kjer so odkrili njegovo tajno radijsko postajo. Velja poudariti, da je prav Jugoslovan Branko Vukelić s svojimi odličnimi zvezami in poznavanjem takratnih razmer na Daljnem vzhodu posredoval Sorgeju največ materiala, ki ga je le-ta pošiljal v Sovjetsko zvezo. Dober del tega materiala, seveda primerno »obdelanega«, pa je Sorge pošiljal tudi svojim predpostavljenim v Berlinu, ki niso mogli prehvaliti odličnih pomembnih in ažurnih poročil svojega uglednega predstavnika v Tokiu.

Sorgejev radiotelegrafist Max Clausen se je dolga leta uspešno izmikal vsem pastem in zankam, ki jih je njegovemu skritemu oddajniku nastavljala japonska tajna policija KEMPETAJ. Po aretaciji je pomagal tajni policiji dešifrirati poročila, ki jih je Sorgejeva skupina pošiljala v Moskvo. Posnetek na levi je iz japonskih arhivov. Max Clausen, je — kakor smo že pisali — edini preživeli član Sorgejeve obveščevalne skupine. Ob koncu našega feljtona bomo objavili fotoreportažo o razgovoru, ki ga je nedolgo tega imel v njim v Berlinu avtor našega feljtona novinar Mihajlo Marić.

Iz Kiota izhaja tudi rodbina premožnih Hosumijev; takrat je imela sedem sinov, eden izmed njih je bil Osaki.

Osaki Hosumi, sodelavec »Ipsilon« Richarda Sorgeja na Kitajskem!

Ušiba Tomošika, Osakijev sošolec na univerzi Kejo, je bil osebni tajnik princa Konoa. Po zaslugi rodbinskih stikov in šolskih zvez so bila Osaki Hosumiju odprta vrata v slovito Konoovo »skupino za zajtrk«, katere člani so po prastarih običajih Japonske med jedjo izmenjavali skrite misli — »kadar hraniš telo, je treba hraniti tudi duha« — je Osaki Hosumi ponižno poslušal.

Poslušal je, si vse dobro zapomnil in sporočal Richardu Sorgeju.

Preberimo izjavo Osaki Hosumija pri preiskovalnem sodniku Ohašiju, ki ga je zasliševal, preden so ga poslali pred cesarsko tajno sodišče (prevod iz japonskega izvirnika):

»Tesnejši stiki med njegovo ekscelenco princem Fumimaro Konoom in menoj so se začeli leta 1936. Takrat sem se ob pomoči Ušibe, sošolca na univerzi in tajnika princa Konoa, začel udeleževati neuradnih sestankov v spoštovani hiši njegove ekscelence. Kasneje, ko sem postal svetovalec v kabinetu cesarske vlade, katere predsednik je bil princ Konoe, sem zahajal tja pogosteje kot prej. Na teh sestankih je princ Konoe le malo govoril, najpogosteje je molčal ali pa kaj vprašal. Njegova vprašanja so veljala vsem, tudi meni. Neredko sem lahko uganil, kaj bo vprašal princ Konoe. Iz njegovega vprašanja sem samostojno ugotavljal njegovo osebno mnenje o vsakem pomembnem vprašanju, ki me je zanimalo. Po takem sestanku sem vselej vedel, kaj bo princ Konoe storil, oziroma kakšno je njegovo mnenje.«

Vprašanja princa Konoa so bila Osaki Hosumiju hkrati tudi že odgovori.

V »skupini za zajtrk« se eden izmed njenih članov, čeprav Japonec, ni ravnal po stoletni tradiciji, ki veleva, da moraš molčati o tistem, kar slišiš. Nasprotno, z vsemi svojimi umskimi sposobnostmi in z nadarjenostjo marksističnega dialektika je skušal odkriti, kaj tiči za prebrisanimi vprašanji princa Konoa, ki je bil kasneje dvakrat predsednik japonske vlade (1937 in 1940).

»Skupina za zajtrk« princa Konoa je bila eden najvažnejših virov, iz katerih je Richard Sorge črpal informacije. Kot iz neusahljivega studenca so iz te skupine dotekali dragoceni podatki o vseh vprašanjih japonske notranje in zunanje politike, in sicer po zaslugi vdanega borca proti imperializmu Osaki Hosumija, člana Sorgejeve obveščevalne mreže na Japonskem.

Sorge in Osaki sta razpravljala po cele ure. Skupaj sta pretehtala sleherno podrobnost iz razgovorov v »skupini za zajtrk«, vse sta razčlenila in »pregledala pod mikroskopom nasprotnih argumentov«.

KDO STE VI, Dr. SORGE?

CESARSKI OFICIRJI NISO MOLČALI

»Dopisnik evropskega tiska, ki hoče pravilno obveščati svoje bralce o dogajanju na Daljnem vzhodu, ima več težav, kot jih je imel srednjeveški potopisec Marco Polo,« je rečeno v »Pismu z Japonskega«, ki ga je poslal Sorgejev pomočnik Branko Vukelić beograjski »Politiki« v začetku novembra 1936.

Na enem izmed stolpcev predvojnega beograjskega dnevnika beremo v članku z Vukelićevim podpisom, objavljenem 15. novembra 1936:

»Japonci se že po tradiciji bojijo špijonaže, zato se z velikim nezaupanjem ozirajo po tujcu, ki bi rad podatke iz prvega vira ali pa se samo sprehaja s fotoaparatom po tokijskih ulicah,« se Branko Vukelić pritožuje jugoslovanskim bralcem.

Potožil je o svojih težavah — popolnoma upravičeno. To mu kot novinarju ni bilo težko ugotoviti, kajti kot obveščevalec je zelo dobro poznal japonsko molčečnost vpričo tujcev.

Sorgejeva obveščevalna skupina na Japonskem pa je imela še enega člana, ki ni bil tujec. Mijagi Jotoku, slikar, ki je prispel iz Amerike, naj bi zbiral podatke zlasti med oficirji japonske cesarske vojske. Kot Japonec pri tem ni imel posebnih težav.

Po eni izmed verzij — nismo je mogli preveriti do kraja — je Mijagi Jotoku po svojih zvezah med mlajšimi oficirji tokijske garnizije prvi izvedel za »februarski prevrat« leta 1936. O tem je takoj obvestil Richarda Sorgeja.

Sorge se je posvetoval z Osakijem.

Mijagi je dobil nalogo, naj preveri zanesljivost svoje informacije.

Sorge je vselej po dvakrat preveril vsako stvar. Če je kaj sporočil Mijagi, je preveril Osaki, in seveda obratno.

Ali se je Mijagi Jotoku po svojih zvezah s tokijskimi vojašnicami približal »polkovniški zvezi« Nonako, Aino, Jamaguči in Jašio ter tako izvedel za priprave prestolniških garnizij na prevrat? To ni znano, vemo pa:

Sorgejevi obveščevalci so vedeli tri tedne poprej, da se pripravlja vojaški državni udar, ki bo spodnesel vlado. Richard Sorge je pravočasno obvestil Moskvo o bližnjih dogodkih v Tokiu.

Kako? Po tajnem oddajniku, ki ga je imel Max Clausen, strokovnjak, »najboljši, kar jih je imela IV. uprava Rdeče armade«.

»Bernhard« s svojim delom ni zadovoljil Sorgeja, njegova radijska zveza ni delovala tako, kakor je želel šef obveščevalne mreže na Japonskem. Zato je Sorge zahteval v Moskvi, naj mu dajo Clausna,

Zgoraj: Princ Fumimaro Konoe, predsednik japonske cesarske vlade (1937 in 1940) je bil Sorgejevemu sodelavcu Osaki Hosumiju poglavitni vir informacij za njegovo obveščevalno mrežo. V njegovi »skupini za zajtrk« so japonski ministri in drugi visoki funkcionarji obravnavali politična vprašanja. Na sliki — Konoe na svojem domu.

Desno: Japonski minister Macouka, ki se je malo pred začetkom Hitlerjevega napada na SSSR vrnil z obiska v Berlinu. Preko njega je Sorge izvedel, da Hitler ni zadovoljen zaradi dobrih odnosov med Sovjetsko zvezo in Japonsko, ki sta aprila leta 1941 sklenili pakt o nenapadanju.

ki ga je imel že na Kitajskem. Poprosil je zanj in ga tudi dobil.

»Iz Moskve sem odšel s tremi potnimi listi,« je izjavil obtoženi Max Clausen preiskovalnemu sodniku Nakamuri v tokijskem zaporu Sugamo. »Od Moskve do Stockholma sem bil Šved, do New Yorka Francoz, od New Yorka dalje pa Nemec. S seboj sem imel samo tri posebne sestavne dele svojega oddajnika. Vse drugo sem kupil v Tokiu, nato pa sestavil najmanjšo možno, vendar zelo močno radijsko postajo, ki je segla do 3.800 km daleč.«

Clausen je upravičil Sorgejevo zaupanje. Že v Moskvi se je dogovoril o zgraditvi relejne postaje v Vladivostoku.

Ta postaja je dobila ime »Wiesbaden«. Tokijski »München« je pogosto klical »Wiesbaden«.

Zveza je delovala neodvisno od vremenskih razmer, upostaviti jo je bilo mogoče vsak trenutek, tako podnevi kot ponoči. Toda oddajnik je deloval vsakikrat na drugi valovni dolžini in tudi z drugega kraja, zdaj iz Clausnovega, zdaj iz Vukelićevega stanovanja, pa spet od drugod.

Obveščevalska »peterka« je bila popolna šele s Clausnovim prihodom konec leta 1935, torej dve leti potem, ko je Vukelić kot prvi prispel v Tokio.

„CLAUSEN EXPORT-IMPORT"

Med najvažnejše naloge tokijske peterice, Sorgejeve obveščevalne skupine, so sodili zakonito kritje in običajni finančni viri.

Šlo je predvsem za uradno priznan poklic in za položaj v službi. Kempetaj, japonski gestapo, je kontroliral tujce najprej glede tega, kdo so in od česa živijo, šele potem je začel preverjati osnovne podatke. S tem se je Sorge seznanil že v Moskvi.

Kakor vsi drugi je moral imeti poklic tudi Max Clausen, ki je prispel kot zadnji član Sorgejeve skupine. Najprej je imel servisno garažo »Clausen & Co«, nato pa pravo tvrdko, trgovsko zastopstvo nemških podjetij na Japonskem, »Clausen export-import«.

Po posredovanju Osakija je našel Sorge Japonca, zelo spretnega komercialista. Ta je vodil vse delo Clausnove tvrdke, ki je bila dobro kritje za bivanje in pravo delo Sorgejevega radiotelegrafista na Japonskem.

Toda — naj je bil Clausen videti še tako spreten in sposoben trgovec, vešči Japonec se ni mogel načuditi, kako da dobiva Clausen tako visoko provizijo za japonsko blago, ki ga je izvozil v Nemčijo. Verjetno je Clausen to pojasnjeval s svojimi zelo dobrimi »poslovnimi stiki«. Kako bi se sicer moglo zgoditi, da so iz Švice nenehoma prihajale na Clausnov tekoči račun dodatne provizije za neznatne izvozne kupčije podjetja! Čeprav je tvrdka izvažala blago tako rekoč brez zaslužka, je tisto, kar je prihajalo na bančni račun, zgovorno pričalo o zelo lepem poslovnem uspehu. »Firma« je imela dovolj sredstev za udobno, dà, celo za razkošno življenje svojega lastnika.

Ker je prišlo vsakih sto jenov iz Švice prek bančnega računa Clausnove firme v Tokiu in ker je bilo vsako nakazilo opremljeno s številko računa, ni ničesar sumil niti Japonec niti Kempetaj. Japonski gestapo je bil prav tako preslepljen kot poprej berlinski.

Radiotelegrafist Sorgejeve skupine je mogel mirno opravljati svojo poglavitno nalogo: z radijskim oddajnikom pošiljati šifrirana poročila.

Vendar — ne dolgo.

KEMPETAJ JE ODKRIL ODDAJE

Vse obveščevalne službe po svetu vedo, da je težko priti do važnih informacij, še teže pa jih je oddajati, pošiljati na določeno mesto.

Brezžični brzojav je močno olajšal prenos tajnih podatkov. Zaradi tega tehničnega dosežka se je v temeljih spremenilo vohunsko delo. Radijski brzojav je zbrisal državne meje, hkrati pa je prej potrebne tedne ali celo mesece skrajšal na sekunde in minute.

Radiotelegrafist je postal dragocen sodelavec obveščevalske skupine. O Maxu Clausnu je zapisalo več ljudi, da je bil pravi umetnik v težavnem poklicu.

Toda tajne radijske oddaje niso zgolj koristne, imajo tudi velike pomanjkljivosti. Vsako oddajo lahko prestreže kdorkoli. Kakor druge je imela tudi protivohunska sekcija cesarske Japonske že v Sorgejevih časih močno prisluškovalno službo.

Proti takšnim prisluškovalcem se je obveščevalna služba zavarovala s šifro. Zapleteni ključ številk in šifer, v katere je bila vključena cela vrsta tujih jezikov, je spravljala japonsko protivohunsko službo v bes. Max Clausen, ki se je v Moskvi šolal za šifranta, se je nevarnosti preprosto izognil s tem, da je uporabljal razne jezike in menjaval številčne sisteme.

Zato je tudi Japoncem preostalo samo tisto, s čimer so se morali zadovoljiti drugi: ugotoviti, kje se skriva tajni oddajnik.

Japonski gestapo je že leta 1936 odkril oddaje Clausnove tajne radijske postaje. Tako vsaj piše v analih japonskega pravosodnega ministrstva oziroma v poročilu o »zadevi Sorge«, ki ga je ta ustanova poslala sinu nebes, potomcu boga, japonskemu cesarju Hirohitu. Kempetaj je skušal ujeti Sorgejevo obveščevalno skupino na najpreprostejši način: zgrabiti radiotelegrafista v trenutku, ko je pri koncu svoje redne oddaje.

»Že leta 1936 smo v Tokiu odkrili delovanje tajnega oddajnika z velikim dosegom,« povzemamo po sporočilu japonskega pravosodnega ministrstva cesarju Hirohitu.

Odkriti je treba kraj oddajnika. Temu se že od nekdaj reče »lov na lisico«. Postopno se zožuje obroč lovcev in gonjačev okoli plena . . .

Mesece in leta so krožili po tokijskih ulicah zaprti tovornjaki tajne policije Kempetaj, opremljeni z goniometrijskimi pripomočki. Po načrtu so vztrajno pregledovali mestne četrti Tokia, ki je štel takrat pet milijonov prebivalcev. Lovci tajnih oddaj so se venomer vrteli v krogu, ko da je vse skupaj začarano.

Krog je »začarala« žrtev, v tem primeru radiotelegrafist Max Clausen, eden najboljših strokovnjakov, ki jih je imela moskovska IV. uprava, Sorgejev radiotelegrafist ni nikoli čakal svojih zasledovalcev. V Tokiu je delal po dobro preizkušenih metodah:

Prvič, postopno je menjaval kraj svojih oddaj (Vukelićevo, Osakijevo, Mijagijevo stanovanje itd.), drugič, vsakikrat je spremenil valovno dolžino in svoje znamenje. In končno, oddajal je zdaj prej, zdaj kasneje, vsakikrat ob drugem času.

Radijski tehniki japonskega Kempetaja so bili brez moči.

Kempetaj je poprosil za nujno pomoč svojega partnerja v protikominternskem paktu. Točneje, Nemčijo, in še točneje, berlinsko gestapovsko centralo.

Kmalu potem so v tokijskem pristanišču zlezli z ladijskega krova tovornjaki »Opel-Blitz« z najsodobnejšimi avtomatičnimi goniometri za ugotavljanje skrivališč tajnih radijskih oddajnikov. Te naprave so lahko odkrile del mesta, četrt, hišo in celo sobo, od koder je postaja pošiljala v eter radijske valove.

Ali je bila Sorgejeva obveščevalna skupina poučena o nevarnosti, ki se je začela zgrinjati nad njenega radiotelegrafista Maxa Clausna?

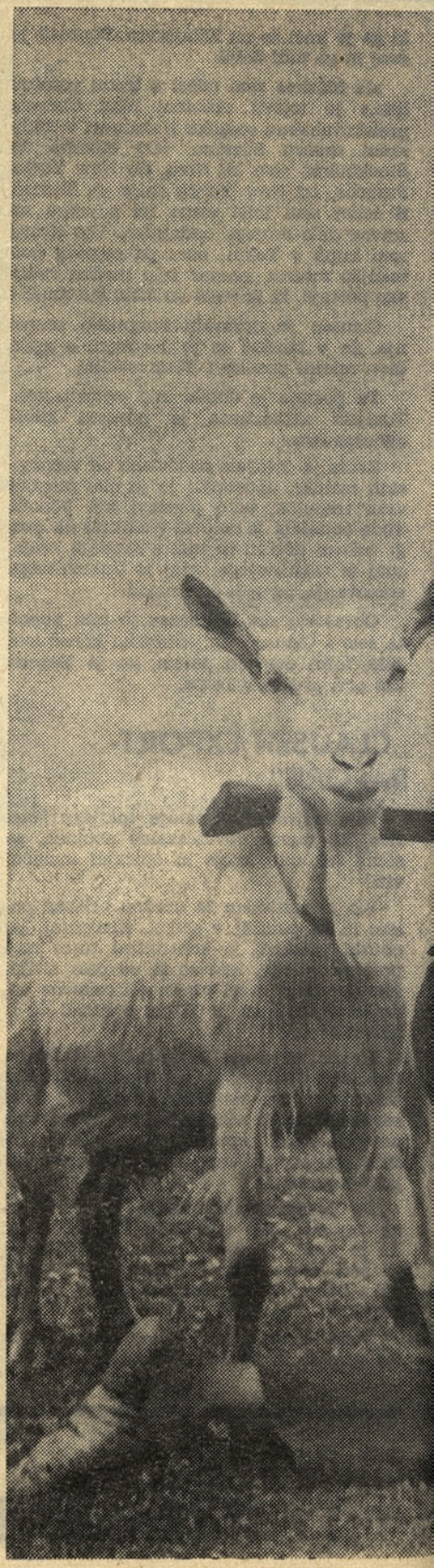
PRIHODNJIČ:

PRESLEPILI SO JAPONSKI GESTAPO

DEČEK, KI JE PREMAGAL

Na planini Javorje, v vasici Penezić, ki je oddaljena trideset kilometrov od Priboja na Limu, živi Mirko Danilović. Kljub temu, da je star šele 13 let, opazimo na njegovem obrazu že prenekatero gubo, ki se mu je globoko zarisala v obraz. Njegove roke so razbrazdane in močne, prav kot roke odraslega delovnega človeka. Mirko je zgodaj dozorel, zato ker je moral sprejeti na svoja otroška ramena težko breme — skrb za družino. Pred trinajstimi leti je Spasenija, mlado kmečko dekle, na planini Javorje rodila nezakonskega otroka. Za družino je bil to hud udarec, saj so bili revni, razen tega je bila mati že zelo stara in bolehna, brat pa duševno bolan.

LEVO ZGORAJ: Trinajstletni Mirko mora skrbeti za domače. Sam je obdelal skopo planinsko zemljo, zasadil zelenjavo in sadno drevje okrog hiše, da bi imela družina jesti.

DESNO ZGORAJ: S pomočjo prijateljic Šote in Roge je vsak dan vlačil visoko s planine hlode, da je doma postavil živinsko stajo in popravil hišo.

DESNO: Z neko posebno otroško trmo se je Mirko zagrizel v delo. Hotel je dokazati vaščanom, ki so ga sovražili, ker je bil nezakonski, kaj vse zmore.

SVOJA LETA

Ljudje v vasi so bili prepričani, da jih je Spasenja osramotila, ker je rodila nezakonskega otroka. Nihče ji ni hotel več pomagati. Celo pomoči, ki jo je družina dobivala od Rdečega križa, vaščani niso dajali Mirkovi materi, marveč so si jo delili med seboj.

Spasenija je imela rada svojega sinka. Večkrat ga ni mogla niti do sitega nahraniti in toplo obleči, pa je vendar sanjarila, kako ga bo poslala v šolo.

Čeprav ni imel denarja za knjige in je hodil v 7 kilometrov oddaljeno šolo slabo oblečen in vse leto bos, je Mirko končal prvi in drugi razred z odličnim uspehom. Sošolci so ga sovražili in mu nagajali, saj so jih starši vedno podpihovali in vedeli povedati o njegovi materi toliko slabega. Nihče se ni hotel družiti z njim. Mali deček je počasi doumel, kaj se pravi biti reven in brez očeta.

Ko bi moral v tretji razred, je zbolela še mati. Tako so bili v hiši kar trije bolniki — mati, babica in stric — ki jih je moral negovati Mirko. Zato ni mogel več v šolo. Treba je bilo skrbeti za to, da bo imela družina kaj jesti.

Vsak dan je prinašal s planine drva, saj je moral ogenj na domačem ognjišču goreti skozi vse leto, noč in dan. Če bi ugasnil, ga ne bi imeli s čim zanetiti. Razen tega je vsak dan hodil tudi v vas, da bi prislužil s čuvanjem ovac kak kilogram ovsene moke in bi lahko skuhal bolni babici, materi in stricu vsaj močnik.

Medtem je sodnik za prekrške obsodil Mirkovo mater na petnajst dni zapora, ker deček ni več hodil v šolo. Nihče od občinskih mož ali šolskih oblasti ni prišel v Penezić, da bi poizvedel, zakaj deček ne hodi v šolo. Tako je morala onemogla in bolna mati v zapor v Priboj na Limu.

Mirko pa je še naprej skrbel za družino. Vsak dan je nosil drva tudi po več kilometrov daleč. V glavo mu je šinila misel, da bi mu koza, če bi jo imel, olajšala delo. Razen tega bi imela družina tudi mleko.

Posrečilo se mu je dobiti majhnega kozlička. Čez leto dni je odrasel in koza je dobila mladiča. Tako se je Mirku čez dve leti želja uresničila. Kozi je skušal priučiti, da bi mu pomagali pri delu. Kakor bi razumeli tegobe mladega gospodarja, sta ga pri »pouku« verno ubogali.

V prostem času je Mirko napravil sani in zdaj z njimi prevažal na njivo, ki jo je mislil obdelati, gnoj. S pomočjo svojih štirinožnih prijateljev je s planine privlekel tudi smrekove hlode, da bi doma postavil hlevček in popravil hišo. Nihče iz vasi mu ni pomagal ali vsaj dal dober nasvet. Pa tudi on ni hodil v vas po pomoč. Kljuboval je z nekim posebnim ponosom otroka, ki je prezgodaj okusil težave življenja.

Babičina smrt je bila hud udarec za dečka, saj je izgubil prijateljico, ki ga je pri delu hrabrila in mu marsikdaj kaj svetovala. Toda upognilo ga ni, ker ga ni smelo. Tu sta bila še vedno stric in mati — zanju pa je bilo treba skrbeti.

Nekega dne si je v vasi sposodil plug. Kmet, ki mu ga je posodil, je zahteval, naj pride Mirko za plačilo trikrat na dnino. Čeprav je bilo plačilo precejšnje, je bil Mirko vesel, saj je lahko preoral njivo, ki jo je do takrat dajal v najem za male denarce.

Prva brazda v skopi planinski zemlji je pomenila posebno veselje. To je bila zmaga nad vasjo in vaščani, ki so vedno sovražno gledali na malo domačijo visoko v planini.

Želje pa so se stopnjevale iz leta v leto. Tako si je Mirko zaželel telička. Z njim bi lahko, ko bi odrasel, globoko preoral zemljo in pripeljal še več lesa s planine, da bi postavil domačim še večjo hišo. Toda nihče v vasi mu ni hotel prodati telička. Zaman jim je ponujal ves svoj denar, ki ga je prislužil kot ovčji pastir.

Čez zimo je v vasi zmanjkalo sena za živino. Deček pa ga je imel v izobilju, saj je vse leto pridno kosil planinske jase. Prav tisti vaščani, ki so ga najbolj sovražili, so ga zdaj prosili in rotili, naj jim proda seno, da ne bo živina poginila od lakote. Mirko je privolil, toda postavil jim je pogoj: da za seno dobi telička. Ker jim ni preostalo drugega, so mu telička obljubili. Tako se je izpolnila še ta Mirkova želja.

Vso zimo je deček negoval in ljubkoval svoje živali. Celo spal je pri njih, ker se je bal, da bi mu jih ne odnesli volkovi ali medvedje. S planine je prinašal za telička najboljšo travo, da bi čimprej zrasel in postal zmožen za delo.

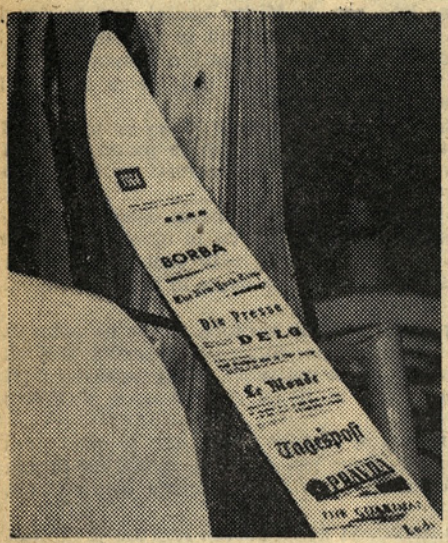
Medtem je postavil hlev, ogradil domače dvorišče, zasadil na vrtu sadna drevesa in pridelaval zelenjavo. Strahu, da bi družina stradala, ni bilo več, pa čeprav so še vedno težko živeli.

Mirku se je posrečilo, toda Mirko je s trinajstimi leti tudi odrasel. Premagal je svoja leta!

Tekst in slike:
DRAGOŠ SIMOVIĆ

ZAKAJ SO SMUČI (PRE)DRAGE

»Lani smo naredili 140.000 parov smuči, kar pomeni, da smo druga največja tovarna za te športne rekvizite na svetu, je živahno začel Andrej Čufer, oblikovalec in propagandni v tovarni športnega orodja Elan v Begunjah. »Več smuči so naredili lani le še v Fischerjevi tovarni v Avstriji. Za leto dni naprej imamo prodano že vso proizvodnjo naših smuči — kovinskih, plastičnih, lesenih... Izdelujemo samo lepljene smuči, izvozimo pa jih skoraj 90%, največ v ZDA in v Skandinavijo.«

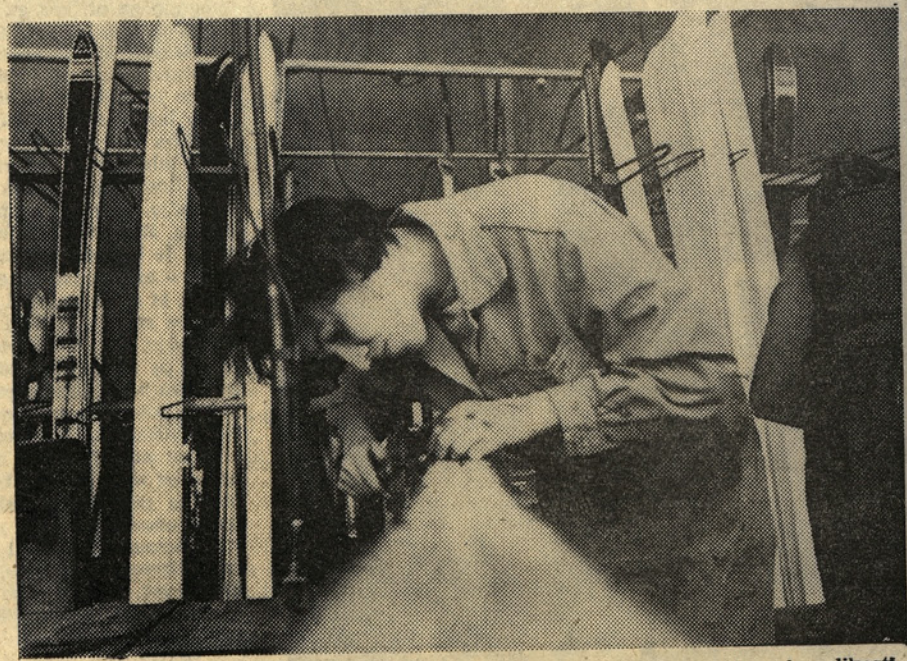
V Elanu izdelujejo tudi tekmovalne smuči. Na sliki spominska »novinarska« smučka.

V naši največji tovarni smuči sedaj delajo ta športni rekvizit že za prihodnjo sezono.

Ker smuči, pa naj bodo to preproste otroške ali pa kovinske in plastične, v naših trgovinah niso ravno poceni, smo o tem povprašali za mnenje še Vinka Bogataja, šefa komerciale pri Elanu.

»Najceneje prodajamo otroške smuči Pionir, ki z vezmi veljajo 3.000 dinarjev, nekoliko večje smuči — prav tako z vezmi — znamke Bloke prodajamo po 7.000 din, medtem ko je tovarniška cena za plastične smuči 48.500 din, za kovinske pa od 41.000 din. Seveda v trgovini ene kot druge prodajajo precej draže, kovinske za okrog 48.000 din in plastične za okrog 60.000 din Lani smo dali na trg 12.000 parov kovinskih smuči, skoraj vse smo prodali v tujino. Naš glavni odjemalec dražjih smuči je Švica, v Kanado in ZDA pa predvsem izvažamo lesene in lepljene (plastične so po 48 amer. dolarjev, kovinske pa po 34 do 45 dolarjev). Tudi na domačem trgu je povpraševanje po tem športnem rekvizitu vsako leto večje. Lani smo doma prodali okrog 20.000 parov smuči Zanimivo je morda, da ljudje največ povprašujejo po dražjih, kvalitetnejših smučeh in ne po lesenih, kakor bi morda pričakovali. Cenejših smuči v Sloveniji (razen otroških) skoraj ne prodamo več! In zakaj so smuči drage? Niti niso tako drage, če vemo, da je kub. meter jesena še do nedavna veljal 40 000 din, sedaj pa je že po 70.000 dinarjev, lesni trgovci pa že sedaj zahtevajo, naj bi dvignili ceno celo na 130.000 din Skoraj 60% materiala, maso, lepilo, lake, okovje in vezi pa uvažamo.

Smuči na tekočem traku: obrezovanje, lepljenje, barvanje smuči, vseh barv in velikosti.

ZAKLAD HRAMA AKHAVE

— NORAH BURKE —

ZA VAŠO DISKOTEKO SAMO NAJBOLJŠE

Moja dežela
Pomladni veter
Veter s Krasa
Odmev v gorah
Ob starem vodnjaku

ANSAMBEL BORISA KOVAČIČA

Lepa krčmarica
Zimska pravljica
Oj, ta dota!
Planinski šopek
Trnuljčica

»Kače so vedno oprezne in budne kakor stražarji. Indijanci radi pripovedujejo, da se bogataš, kadar umre in ne zapusti svojcev, spremeni v kačo in potem varuje svoje premoženje.«

»Zares je zanimivo, koliko ljudi je že poskušalo najti skrit zaklad. Ne vem pa, če se je komu to že posrečilo.«

Rita Drew je radovedno pogledala mladeniča, ki je to pripovedoval. Ležala je na zasilni poljski postelji sredi šotora ter malomarno držala med zobmi že skoraj dogorelo cigareto.

»Pa ste zares prepričani, da so pet milj od tukaj v pragozdu razvaline nekdanjega hrama, ki skrivajo zaklad?« je vprašala z malce ironičnim nasmehom.

Lord Whitehouse je prikimal. Bil je mlad mož resnega obraza in lepih potez. Izpod tropske čelade, ki jo je porinil malce nazaj, so silili gosti črni lasje.

»Hram Akhave je res komaj pet milj oddaljen od tu darling . . .«

»Že nekajkrat sem vas prosila, da ne uporabljate tega preveč domačega izraza!«

Mladenič se ni dal zmotiti in je nadaljeval:

». . . vendar pa ne bi mogel trditi, da zgodba o zakladu ni zgolj legenda. Dejstvo je, da so ga zakopali med mongolsko invazijo ter da ga doslej še ni nihče našel.«

»In kaj naj bi vseboval ta tajinstveni zaklad?« je z značilno žensko radovednostjo vprašala Rita.

Lary ji ga je opisal. Pripovedoval je o posodah, okrašenih z dragimi kamni, iz katerih so sloni pili vodo, o slonovini, obrobljeni s suhim zlatom, o kipih in posodah iz dragocenih kovin, o rubinih iz Burme, biserih iz Gujerate, diamantih iz Golconde, zlatu iz Kolara in srebru iz Shana. In še o veličastnem portalu iz suhega zlata v obliki pavjega repa, obloženega s safirji in smaragdi.

»In tudi če najdemo ta fantastični zaklad, bo vendar pripadal vladi!«

»Tako je tudi prav, vendar pa bi ga delček dobil jaz in to bi bilo ravno dovolj, da bi lahko neko svojo dobro znanko vprašal, če bi hotela postati moja žena.«

Hm . . . Rita je prepozno opazila, da se je spustila v neprijeten razgovor. Toda tu je vladala tako nenavadna atmosfera, topla in vlažna, da je bil vsak resnejši razgovor nemogoč. Da bi se izognila komplimentom številnih občudovalcev, se je odločila, da bo spremljala svojega očeta, znanega odličnega botanika entomologa, na eno izmed njegovih raziskovalnih potovanj v južne kraje. Zdaj pa . . . Že prve dni bivanja v indijski džungli je srečala Whitehousea, ki je potoval tod okrog po nalogu Uprave vod in gozdov. Ritin oče pa je sklenil, da bodo potovali skupaj, dokler jih bo vodila ista pot.

In tako se je Rita znašla spet v okoliščinah, ki se jim je hotela za vsako ceno izogniti.

»Darling, vi pravzaprav niste nič drugega kot hudobna lepa deklica, ki bi jo bilo treba neusmiljeno našeškati . . . toda kljub temu me prevzema nepremagljiva želja, da bi vas objel in poljubil.«

Dekle je na te odkrite besede oblila rdečica in že je hotela ostro odgovoriti, ko je zaslišala očetove korake. Zato je razgovor lahko končala le s pomilovalnim nasmehom.

S priprtimi očmi si je ogledovala oba moža: Lary je bil v škornjih, jahalnih hlačah in rjavi bluzi videti kot atlet. Njegove roke, ki se počivale na kolenih, so bile dolge in nemirne.

Njen oče, majhen in debelušen, je bil simpatična in dobrodušna pojava. Brisal si je znojno čelo ter pri tem govoril:

»Prava pasja vročina! In povrhu vsega še ta neznosna vlaga. Le kako more vse to zelenje tako hitro rasti!? Malo prej sem šel mimo dveh mladih bambusov in ugotovil, da sta v enem dnevu zrasla za devet palcev.«

Ugledni učenjak je bil vse preveč zaverovan v svoje delo, da bi opazil, s kakšnim nemirom je Lary grizel svojo pipo in rdečico na obrazu svoje hčerke.

Rita je vstala. Z graciioznimi koraki se je napotila proti gozdu, kjer so rastli vitki, kake štiri metre visoki bambusi.

Bila je že nekaj časa v gozdu, skrita pred pogledi opazovalcev iz bungalova, ko ji je nenadoma nekdo vrgel belo ponjavo čez glavo. Hkrati je začutila roko, ki ji je zapria usta in nekaj drugih rok, ki so jo dvignile in odnesle proti džungli. Vse se je odigralo tako hitro in tiho, da nihče iz taborišča ni mogel opaziti.

Štirje možje so jo nosili tako lahkotno, da je imela občutek, kakor bi plavala po zraku. S hitrimi koraki so se prebijali skozi džungo in bilo ji je jasno, da ne bi imelo nobenega smisla kričati, kaj šele poskusiti bežati. Z energično kretnjo je odrinila umazano ponjavo z glave, da bi laže dihala. Potem je počasi spustila na tla svoj beli robček, malo pozneje še ostanek cigarete, ki ga je ob napadu držala v rokah. S tem je hotela svojim prijateljem olajšati zasledovanje. Ugrabitelji so tako hitro prodirali skozi džunglo, da niso niti utegnili zabrisati sledi za seboj.

Zdelo se ji je, da so potovali že celo večnost, ko so končno prispeli na cilj. Takrat je blizu sebe zaslišala surov glas, ki je rekel, da je njena sreča, ker se ni upi-

ZAKLAD HRAMA AKHAVE

rala, saj bi jo v tem primeru takoj ubili. Končno so ji sneli ponjavo in je lahko videla svoje ugrabitelje. Okoli nje so stali štirje dokaj slabo oblečeni Hindujci. Lahko belo ogrinjalo in pisan turban so bila njihova oblačila.

»Kaj naj vse to pomeni?« jih je energično vprašala.

Nihče ji ni odgovoril, tisti, ki je bil govoril prej, pa ji je ukazal:

»Stopaj dalje, memsahib, toda tiho, brez besed!«

Rita se je vprašujoče ozrla okrog sebe; niti najmanj ni vedela, kje se nahaja. Velikanski bambusi so rastli povsod okoli in videla je lahko le nebo nad seboj.

Porogljivo je vprašala:

»Smem kaditi?«

Ne da bi počakala na odgovor, si je z gotovo kretnjo prižgala cigareto, pri tem pa ni pozabila ugasle vžigalice odvreči na vidno mesto.

Krenili so naprej. Nekaj korakov pozneje je spet odvrgla ogorek cigarete, kjerkoli pa je opazila mehko zemljo, je čvrsto stopila, da bi zapustila vidno sled. Pot se je vlekla in počasi se je Rita začela orientirati. Posebno še ko je pred seboj med redkejšimi bambusovimi stebli opazila obrise razvalin nekega hrama.

To je bil hram Akhave. Stal je na majhnem gričku, po katerem so vodile številne, izlizane, napol porušene stopnice, med njimi pa je mrgolelo kuščarjev.

Ves ta kraj je nekoč moral biti gosto naseljen in priljubljen, saj je hram s svojimi vrtovi, preddvorji in stebrišči zavzemal nad dva hektara površine. Sedaj je vso to lepoto pokrila bujna vegetacija džungle. Velikanska indijska figa je s svojimi koreninami zajela velik del hrama. Plevel in divji bršljan sta rastla med stebri, velikanskimi, na pol razpadlimi kamnitimi sloni ter razpadajočimi vrati in okni.

Ko so se približali hramu, je iz njega vzletela jata različnih pisanih papig, da je bilo videti, kakor da je veter dvignil kup pisanih rož.

Domačini so z ujetnico stopili skozi velik portal v preddverje, kjer je bilo nekakšno svetišče; v sredini je rastel velikanski bambus, ki se je bohotno širil na vse strani. Ko je stopala skozi veliki portal, je Rita pomislila, da so tukaj res lahko bila nekoč vrata iz suhega zlata, okrašena z dragimi kamni.

Mlado dekle je, čeravno je bilo hrabro in odločno, le težko premagovalo tesnobo, ki jo je prevzemala. Trudila se je, da bi umirila pospešene udarce svojega srca. Tukaj ni več smela kaditi. Ko so ji Hindujci zavezali roke in noge, se je s strahom spraševala, kaj nameravajo z njo. Vendar ni hotela izdati svojega strahu in je čvrsto stiskala ustnice. Samo vprašala je:

»Kaj nameravate storiti z menoj?«

Vodja njenih čuvajev, ki se ji je zdel inteligentnejši od ostalih, ji je odgovoril:

»Kače, ki so čuvarji zaklada v hramu Akhave, se ne zadovoljujejo več z žrtvovanimi Hindujci. Morda jih bo potolažila žrtev belega dekleta.«

»Pozabljate, da vas bo dosegla roka pravice!« jim je s čvrstim glasom zagrozila Rita, čeravno sama ni bila preveč prepričana v to.

»Vam ne bodo zvezali z vrvjo samo rok in nog, marveč vam bodo zadrgnili tudi vratove. Tepci! Saj kaj drugega niste. Dobro premislite, preden se boste odločili!«

Temno rumeni fanatiki ji niso odgovorili, marveč so jo odnesli v sredino dvorišča. Rita je imela že čisto izsušena usta in ni mogla več govoriti. Nosnice in oči so se ji razširile od strahu.

»Tukaj Lokman?« je vprašal eden od Hindujcev.

Vodja je namesto odgovora prikimal, nakar so jo Hindujci pograbili in zvezali, tako da je ležala na zemlji.

»Lahko bi bili izbrali vsaj boljši prostor,« je z občudovanja vrednim junaštvom zamrmrala Rita, »ker me bambusova korenina bode v prsi.«

Lokman je počepnil zraven dekleta.

»Verjetno vam je znano, kako nenavadno hitro raste bambus v naših krajih, posebno še v tem letnem času. Poslužujemo se te vrste žrtvovanja, ki je v naših krajih v navadi.«

Ko je zaslišala te besede, jo je obšla nepopisna groza, da se je skoraj onesvestila.

»Devet palcev v štiriindvajsetih urah,« se je spomnila pripovedovanja svojega očeta.

Že sedaj je močno čutila na prsih pritisk bambusove korenine. Mar ji res ni pomoči? Lary? Toda kaj če ne bo opazil znakov, ki jih je puščala za seboj! Mrzel znoj jo je oblil.

Zdaj naenkrat Lary ni več eden tistih mladeničev, pred katerimi se je hotela skriti.

Lokman je dal z roko znak enemu izmed svojih spremljevalcev; le-ta je izpod halje potegnil piščalko iz bambusovine.

Med zidovi tempeljskega dvorišča so začeli odmevati prodirni, jokajoči, disharmonični, a vendar sugestivni zvoki, v ritmu, ki se je neprijetno skladal z ritmom trepetajočega srca na tleh privezane žrtve.

Rita je kmalu z grozo ugotovila, da so to zvoki krotilca kač, ki je z njimi klical te strašne, gomazeče živali. Z muko je obrnila glavo, da bi videla, od kod ji preti nevarnost.

Iz neštetih razpok, ki so jih med zidovi naredile korenine gigantskih tropskih bilk, se je zaslišalo sikanje in šumenje. Na stotine kač se je začelo plaziti iz svojih skrivališč in med njimi je bilo največ naočark s svojimi značilnimi očmi.

Dekle je spreletavala vedno hujša groza. Debele glave kač so se nihale na vitkih telesih v ritmu piščali. Lokman je zapadel v ekstazo. Iz njegovih ust so prihajali čudni glasovi, ki jih je spremljal z ritualnimi gibi. Molil je h kačam, da bi mu pomagale najti zaklad hrama Akhave. Njegova molitev je bila zdaj proseča, zdaj grozeča in spet zastrašujoča.

Rita je že zdavnaj izgubila občutek za čas. Zdelo se ji je, da že ure in ure leži privezana na tleh. Najbrž ni bilo tako, saj je sonce še vedno stalo visoko na nebu. Ali bo Lary prispel pravočasno? In če bi jo kače tudi pustile pri miru ali ne bo postala žrtev bambusove korenine, ki je pod njenimi prsi rastla z uničujočo naglico.

Oster žvižg v bližini jo je prisilil, da je še enkrat mukoma obrnila glavo. Komaj nekaj korakov od nje se je plazila velikanska hamadryas, najnevarnejša vrsta kobre.

Njeno vitko telo, dolgo najmanj dvanajst palcev, se je po taktu piščali nihalo sem ter tja kakor živ bič. Njen razklani jezik je blestel kakor plamen.

Ritine oči so postale čisto brezbarvne, ustnice pa so se zganile v komaj slišnem klicu na pomoč!

V tistem usodnem trenutku se je zaslišal strel iz revolverja in hamadryas se je zvijala na tleh v zadnjih trzljajih.

Naslednji dogodki so se odigrali bliskovito.

Lokman se je v hipu ves presenečen obrnil, poskočil in začel bežati v blaznem strahu.

»Smrt tistemu, ki se le premakne!« je zaslišala Rita zvonki in krepki Laryjev glas.

Vendar pa domačini niso ubogali ukaza in so začeli panično bežati. Niti streli jih niso mogli zadržati.

Piščalka, ki je s svojimi grozljivimi zvoki privabljala kače, je padla igralcu iz rok, pretresljivi zvoki so utihnili in kače so se kakor na povelje začele plaziti proti skritim luknjam v razpokah. Domačini so se skušali rešiti za vsako ceno, pred dvojno nevarnostjo, ki jim je pretila — ali da jih ugriznejo podivjane kače ali pa zadenejo streli iz Laryjevega revolverja.

Rita je zaslišala smrtni krik, ki je prišel iz Lokmanovega grla, ko se mu je ena izmed kač ovila okoli nog in mu tako preprečila, da bi se dokopal do gozda.

Vse se je odigralo s tako naglico, da je Rita komaj mogla dojeti, da je prišla ura njene rešitve. Okoli nje so se plazile sikajoče kače, ki so se prestrašene skušale čimprej umakniti v svoja skrivališča.

Lary je, ne glede na nevarnost, ki mu je pretila, skočil do dekleta in ga začel odve-

zovati. Dvignil jo je s tal in jo pri tem podpiral s svojimi močnimi rokami. Zdaj je pritekel še Drew, ki je z nekaj domačini hitel za Laryjem.

»Lord!« je zadihan zaklical Lary, ves prevzet od sreče. Takoj se je spet obrnil k dekletu:

»Pa ste mi res nagnali strah v kosti, my darling«.

»Prepovedala sem vam, da bi me tako klicali! Spustite me!«

»Še na misel mi ne pride! Saj ne morete niti stati sami, draga moja!«

Rita je čutila, kako ji radost prevzema srce. Ta mladi mož ni bil tak kot tisti, ki so jo obletavali v domovini in ji laskali. On bi ji res lahko postal resničen prijatelj. Imej je močnejši značaj od nje, bil je trdoglav, a vendar potrpežljiv.

Drew se je ustavil pod enim izmed stebrišč in naenkrat zavpil:

»Pridita in poglejta! To je čudovito odkritje . . .«

Najdba ga je tako prevzela, da je pozabil na nevarno pustolovščino svoje hčerke in na preganjanje ugrabiteljev. Lary in Rita sta se približala vsa nasmejana in srečna. Drew ju je peljal do stročnatega grma, ki je raslo med razvalinami. Pod njim je rastla goba rdečkasto vijoličaste barve. Njen velikanski nagubani klobuk je bil podoben veliki žabi in je segal od ene stopnice do druge.

»Kakšna moč!« je vzkliknil botanik. »Samo poglejte! Tale grm je s svojo rastjo pomaknil stopnice za najmanj dva palca. Ves začuden je zmajal z glavo.

Lary je dokaj ravnodušno opazoval ta »čudoviti« grm in gobo pod njim. Bliskovito se je obrnil ter skoraj malce grobo pograbil mlado dekle za ramena, jo stresel in dejal:

»Vendar mi je ta goba pomagala, da lahko vprašam tiste, ki jo ljubijo, če me hoče za moža. Poglejte, my darling!«

Vsi so se nagnili čez razpoko, ki jo je očitno povzročil grm. Brez ozira na lorda in njegovo zaprepadenost je izpulil gobo-velikanko, ki je rastla tam, najbrž zaradi vlage, in pred začudenimi opazovalci se je pokazala velika vdolbina, iz katere se je v večernem soncu nekaj čudovito lesketalo. To so bile skulpture, obložene z dragimi kamni, rubini in diamanti. To je bilo zlato iz Kolara in srebro iz Shana. Lahko so opazili tudi sledove zlatega portala, obloženega s safirji in smaragdi. To je bil zaklad hrama Akhave.

Prevedel S. E.

FRANCOIS GILOT, BIVŠA ŽENA PABLA PICASSA POPISUJE V SVOJI KNJIGI SPOMINOV SVOJE RAZBURLJIVO ZAKONSKO ŽIVLJENJE

PICASSO, MOJ NAJSLABŠI MOŽ

Picasso, kot ga je portretiral Irving Pen (slika levo).

Desno: Françoise Gilot med svojimi slikami. Ker se je naučila slikanja šele pri možu, je prevzela tudi njegov stil.

Françoise Gilot je bila poročena s Picassom deset let, od 1943. do 1953. leta. Njena knjiga prikazuje slikarja kot nemogočega tirana, ki zaničuje vse, razen sebe. Na sliki spodaj jo vidimo s hčerko Palomo.

Našo dobo bi lahko tudi imenovali dobo spominov. Pišejo jih znane in manj znane osebnosti ter v njih razkrivajo radosti in težave svojega življenja. Založniki jih radi objavljajo, saj jim pomenijo največkrat gotove denarce.

Bivši cesarici Sorayi, pevki Edith Piaff in drugim umetnikom in neumetnikom se je pridružila še bivša žena slikarja Pabla Picassa. V knjigi razkriva svoje razburljivo zakonsko življenje. Knjigi je zagotovljen velik komercialni uspeh.

(PO INCOMU)

Prijatelji starega mojstra so nekoliko zaskrbljeni. Bojijo se, da bi knjiga lahko škodovala njihovemu ljubljencu. Picasso sam se najbrž ne meni za to, saj ve, da mu slave, ki si jo je pridobil s svojimi deli, ne morejo odvzeti niti izpovedi bivše žene.

Toda poglejmo, kaj piše Françoise Gilot. »Skoraj nemogoče je živeti z zgodovinsko znamenitostjo. Ko sem se poročila, mi je bilo enaindvajset let, njemu pa enainšestdeset. Kljub vsemu sem mislila, da sem našla srečo.«

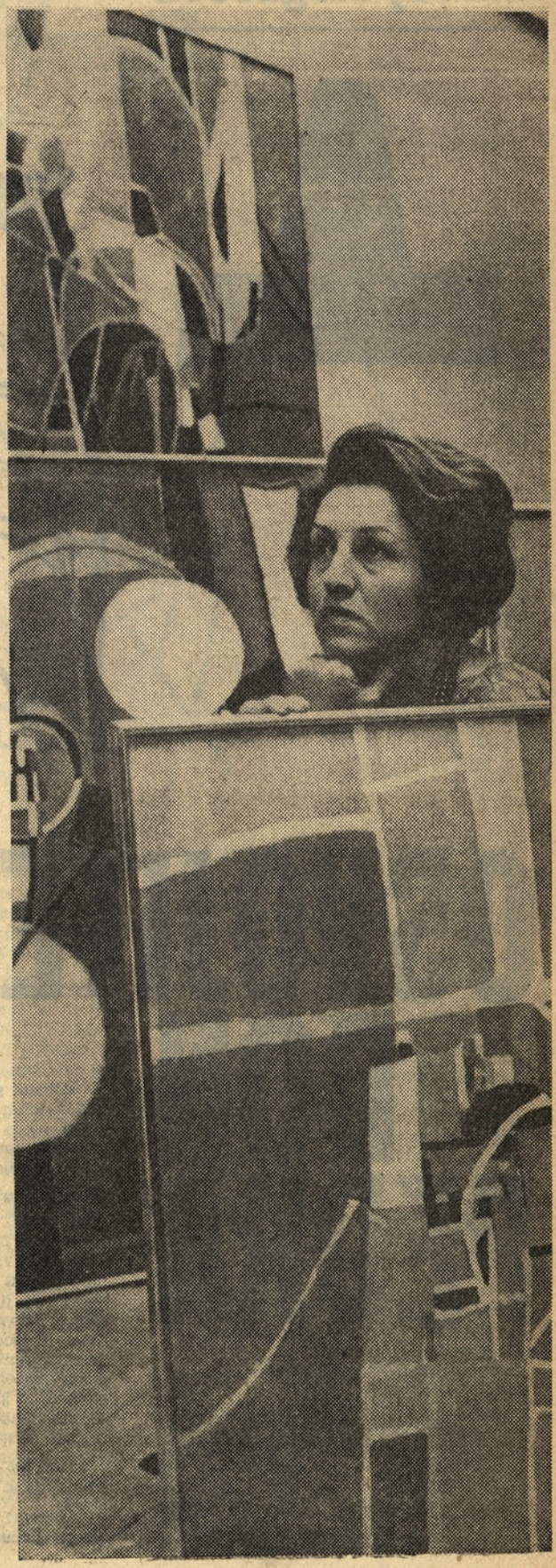
»Vendar me je o nasprotnem prepričal Pablo sam. Izjavil je, da so ženske zanj boginje ali predpražniki. Kmalu sem spoznala, da me nima za boginjo, bila se torej predpražnik.«

Svoji ženi je Picasso večkrat rekel: »Razen mene ni nihče zares pomemben. Zdi se mi, da so ostali ljudje samo drobci prahu, ki krožijo okoli mene.«

Tudi Françoise in Picasso sta se včasih kregala in takrat ji je slikar vedno dejal: »Draga, zakaj ne bi živela ločeno? Veliko bolj se bova razumela, če se ne bova videla prepogostokrat. Če se dotikamo metuljev, izgubljajo svoje čudovite barve, prav tako je z ljubeznijo. Ko me boš želela videti, mi telefoniraj.« Françoise je ubogala svojega moža in odšla zdoma. Po petnajstih dneh se je navadno vrnila in skupno življenje je spet steklo po starih tirih.

Kljub vsemu sta imela Picasso in njegova žena dva otroka, Palomo in Pabla. Oba živita z materjo v Neuillyju blizu Pariza. Françoise preživlja sebe in otroka z izkupičkom svojih slik. Mislim, da ni treba poudariti, kdo jo je naučil slikanja.

harvey fergusson

OSVOJITEV DON PEDRA

6

»Obleci se,« mu je odločno ukazala. »Mesenemu poželenju se res vdajam, kajti meso je slabotno in bog mi bo odpustil, ampak noben moški me še ni videl gole in me tudi ne bo.«

»Občudujem tvoje nazore,« je menil Leo.

Ko je prižgala svečo, je bila oblečena od vratu do gležnjev, le njeni lasje, težki in črni kakor mustangova griva, so ji viseli divje razpuščeni do pasu. Nenavadno lepa je, je pomislil Leo, in podobna vsemu drugemu kakor čarovnici. Sedla je in si s spretno roko pričela razčesavati lase in jih spletati v kito ter tako popravljati vso škodo, nastalo med njenim padcem. Široko se mu je nasmehnila.

»Vidiš,« je rekla, »že včeraj sem ti rekla, da si močan mož.«

»Hvala,« je odvrnil Leo. Trenutno se ni počutil preveč močnega. Bil je slaboten, lačen, malce srečen in neznansko olajšan, kakor da je odvrgel breme, ki mu je postajalo že neznosno. Zavedal pa se je, da je v sebi odkril doslej nepoznano silo.

Ko se je uredila, je Dolores pripravila omako iz divjačine, fižola in chilija, ki jo je pogrela nad ognjem in postavila na mizo tudi steklenico vina. Oba sta jedla veliko in z volčjim tekom, pogledovaje se čez svoje kozarce vina z vzajemno hvaležnostjo in priznanjem, kakor je to vedno pri uspešnih ljubimcih. Toda med njima je bilo še nekaj več kakor zgolj to. Bila sta sorodni duši in sicer na način ki sta ga oba čutila, pa ga nobeden ni znal razložiti. Leo je vedel, da mu je ta ženska začrtala življenjsko pot, pa naj mu je pravilno napovedala bodočnost ali pa tudi ne. Iz nje je dihala čudna moč, za katero ji je bil globoko hvaležen.

Ko se je dvignil, da bi šel, mu je dala roko, ni pa ga poljubila in objela. Ognjevita je bila samo v temi.

»Ko spet prideš v Santa Fe,« je rekla, »sedi na istem kraju na trgu. Vedela bom, da si tu, in bom prišla.«

Nikoli si ga ni prilaščala le zase, toda vselej, kadar je prišel, ji je bil dobrodošel. Predobro je razumel, da je vsa zatopljena v svoj način življenja, ki ga ne more deliti z nikomer.

Bil je visokorasel, močan mož.

11

Na zahodnem robu doline, nekaj milj južno od Albuquerqueja, se je ob vznožju mese iz črne lave stiskala majhna vasica. To je bil edini kraj ob njegovi običajni poti, kjer nikoli ni ničesar prodal. Ko se je približal, je vselej zagledal na mesi, dvigajoči se nad vasjo, kozjega pastirja, ki se je spustil v vas in izginil. Ko je stopil v mesto, ni videl nikogar, če je potrkal na vrata, se ni nihče oglasil. Sčasoma je v drugih vaseh izvedel, da je to plaza de ladrones, mesto tatov, ki se povečini preživljajo s krajo ovac in ki jim noben tujec ni dobrodošel. V toku svojih krošnjarskih let je tudi izvedel, da je v Novi Mehiki in tudi onstran meje nič koliko tatov vseh vrst in da je kraja uživala nekakšno družbeno priznanje. Reveži morajo navsezadnje tudi od nečesa živeti. Drobne tatvine so le redko strogo kaznovali in trg tatov v Mehiki, ki je užival podporo in bil splošno priznan kot tak, je bil nemo priznanje, da je zmikavtstvo pol predpravica in samo pol zločin. Na svoji višji ravni je bil to poklic z določenim družbenim ugledom. Banditi na konjih, ki so kradli živino in konje in včasih napadali in ropali kočije, so bili ljudski junaki. Predstavljali so maščevanje revnih nad bogatimi. Že več let je opravljal na poti med Socorrom in Albuquerquejem svojo obrt neki bandit, ki se je ukvarjal izključno z napadi na kočije pomembnih ljudi in jih vsakič prisilil, da so mu v prahu kleče morali izročati svoje dragotine. Takšen človek ni bil deležen prizanesljivosti, ki bi jo užival droben zmikavt. Na njegovo glavo je bila razpisana nagrada, toda revno ljudstvo ga je občudovalo in lahko je vselej računal nanje, da ga bodo zalagali s hrano in mu nudili skrivališče, kadar bo na begu.

Najhujši od vseh razbojnikov so bili Apači, ki se jih je vse balo. Že dvesto let so plenili po vsej Sonori in Novi Mehiki. Vsako leto so si vzeli svoj delež ovac, kakor da so roparski velikaši, ki terjajo desetino. Sedaj jih je bilo le še malo in bili so hudo preganjani, bili pa so bogatejši kakor kdaj koli poprej. Eden od redkih Apačev, ki ga je uspelo ubiti ameriškim vojakom, je imel pri sebi srebra, zlatega prahu in turkizov skoraj v vrednosti dvestotih dolarjev. Apači so celo ugrabljali mehikanske otroke in jih vračali proti odkupnini ali pa so jih vzgajali v Apače in jih učili ropati svoje lastne ljudi.

Leo je tako živel in trgoval v svetu tatov, čeprav se z njimi ni nikoli srečal. Nobeden ga ni nikoli napadel na cesti in po vaseh je puščal svojo kramo brez varstva, pa se je vendar ni nihče dotaknil. Temu se niti ni čudil. Sam je bil revež, živel je med samimi reveži in jim pomagal po svojih močeh. Samo bogatini so prišli vpoštev kot tarče vseh mogočih vrst kraje.

Nikoli mu ni prišlo na misel, da bi trgoval s tatovi, vsaj tako dolgo ne, dokler mu tega ni omenila Dolores Pino, pa tudi po tem dogodku se je kmalu otresel teh misli. Boj po naključju kakor namenoma si je končno priboril vstop v vasico pod meso iz črne lave. Nekega poznega poletnega popoldneva je korakal po poti v bližini vasi, ko se je z zahoda bližalo neurje, grom se je valil nad dolino in blisk je sledil blisku. Prav ko je prišel na sredino trga, se je usula toča, debela kakor frnikole. Sredi trga privezani osedlani konj je pričel divje trgati vrv. Leo je vedel, da si privezani konji pogosto polomijo vratove, kadar pada toča. Stekel je proti živali, potegnil žepni nož in prerezal vrv, da je konj lahko oddivjal. Medtem ko je rezal vrv, je videl, da so se odprla neka vrata, skoznja je stopil moški v klobuku in zavit v odejo ter z nožem v roki, očividno pripravljen, da stori isto, pri čemer ga je prehitel Leo. Pomignil mu je, naj pride k vratom.

»Najlepša hvala,« je rekel in mu ponudil roko. »Ime mi je Marcos Herrera.« Bil je visokorasel, močan mož, resen in premišljenih besed.

OSVOJITEV DON PEDRA

»Jaz pa sem Leo Mendes, krošnjar,« je odvrnil Leo.

»Da, vse vem o tebi,« je menil Herrera. »Tu nam krošnjarji niso dosti mar, ker pa si že tu, poglejmo, kaj nosiš s seboj.«

Ko je bilo kratke nevihte konec, je Leo snel z osla, ki se je bil znašel in si poiskal suh kotiček na zavetrni strani hiš, svoji torbi. Najprej je privlekel na dan steklenico z žganjem, ki jo je vedno nosil s seboj za primer, da ga je nenadoma premočil dež, če je koga pičila kača ali kaj podobnega, in s Herrero sta napravila vsak krepak požirek ter drug drugemu nazdravila. Nato je Leo pokazal Herreri garnituro treh mesarskih nožev v različnih dolžinah, vse tri skrbno nabrušene, kajti nikoli ni prodajal nožev s tovarniško ostrino. Herrera je z veščim palcem preizkusil vse tri ostrine in bil očividno navdušen. Po kratkem barantanju, ki je bilo tako ali tako v navadi, je kupil vse tri in zanje plačal dva srebrna pezosa.

To je bila prva od številnih kupčij. Po tem srečanju se je Leo vsakič ustavil na plaza de ladrones in vsakič je prodrl nekoliko globlje v mestno življenje, dokler nazadnje ni poznal vsakega moškega in celo nekaj žensk. Še več, vsakič je odnesel iz vasi nekaj srebrnih dolarjev, tako da si je pričel kopičiti majhen kupček gotovine.

Že šest mesecev se je ustavljal v vasi, ko mu je Herrera nekega dne predstavil temnega, čokatega moža z velikimi črnimi brki, ki so mu popolnoma zakrivali usta, tako da je bilo videti, kakor da njegovi mali zviti očesci prežita iz zasede.

»To je Reinaldo Griego,« je rekel Herrera. »Prihaja iz Manzana.«

Ko mu je Leo segal v roko, ga je spreletela misel, da bi to srečanje utegnilo biti pomembno, kajti Manzano, vasica, ki je ležala dvajset milj proti vzhodu v istoimenskem govorju, je bila drugo takšno naselje, kjer so živeli prijatelji tuje lastnine. Vendar so bili možje iz Manzana drugačni, imenitnejši od ovčjih tatov v dolini. Vsi so jahali konje in posedovali puške; o njih so domnevali, da imajo dobre zveze z banditi onstran meje, ki so iskali kupce za ukradeno živino in drugo blago. Reinaldo je potegnil iz Leove steklenice, si zvil cigareto in se vljudno pomenkoval, kakor je pri Mehikancih navada, šele potem je prešel na poslovni del pogovora. Izza srajce je potegnil lepo razpelo, visoko kakih deset palcev. Figura je bila iz čistega mehkega srebra, nasajenega na polirani tropski les, okrašen z biserno matico. Ko mu je Reinaldo dal razpelo v roko, je Leo takoj vedel, da prihaja od nekje daleč z juga in da je verjetno šlo skozi mnogo rok, odkar je zapustilo svojega lastnika. Vedel je tudi, da je ta trenutek zanj usoden. Prosili ga bodo, naj spravi to dragocenost v denar. Če bi sprejel ponudbo, je vedel, da bo sledilo še več podobnih ponudb, kajti vsi tatovi v Novi Mehiki so bili med seboj povezani in to morda celo bolj kot ostali naseljenci v deželi, povezani pa so bili tudi s svojimi kolegi z druge strani meje. Vsi so bili namreč člani sekte Spokorniških bratov, ki je bila visoko organizirana bratovščina. Če torej sprejme to čedno stvarco, bo s tem napravil tudi krepak korak med na pol skrito druščino prekanjenih, neusmiljenih mož. Vedel je, da mu zaupajo. Pomislil je, kakšna ironija je to, da prav zaradi svoje poštenosti in zanesljivosti postaja zaupnik tatov in prekupčevalec z nakradenim blagom. In če bi odklonil? No, potem bi izgubil tako ugled kakor denar, mnoga vrata bi se mu zaprla pred nosom in prejkone bi ga pričeli celo sumiti. Vedel je, da ti ljudje ne poznajo milosti do tistih, ki jih izdajo ali bi jih utegnili izdati. Večkrat je že slišal, da so Spokorniki koga do vratu zakopali v mravljišče rdečih mravelj, ki so nato opravile ostalo. Prav tako je bilo lahko poslati nekje na samotni poti komu kroglo med rebra. Saj se ni bal — ne, ni se bal odkloniti, toda ali lahko tvega kaj takega? Potreboval je samo časa za premislek, tega pa ni imel, razen morda dveh, treh minut, ko si je ogledoval razpelo, drgnil srebro z robcem, hlinil veliko zanimanje pravega poznavalca in se v resnici ukvarjal s svojim notranjim bojem. Morda se boš srečal s tatovi, mu je bila rekla Dolores. No, sedaj jih je srečal. Vse, kar ti pride na pot, ne da bi bil to iskal, ti lahko pride prav.

»Čedna stvarca,« je nazadnje rekel.

»Koliko mi daš zanjo?« je vprašal Reinaldo.

Leo se je zasmejal.

»Nikoli nimam denarja,« je rekel, »razen kadar mi Marcos plača nekaj pezosov.«

»Potem pa mi ga boš morda lahko prodal,« je predlagal Marcos.

Leo je prikimal in z brezbrižno kretnjo in glasom, ki naj bi skušal prikriti njegovo napetost, vrgel razpelo vrh svoje krame.

»Videl bom, kaj se da narediti,« je menil. »V Santa Feju imam prijatelja, ki mi bo morda lahko pomagal. Prihodnjič, ko bom spet prišel naokrog, bom prinesel denar in ga pustil tukaj.«

12

To je bil začetek donosne trgovine, ki je po obsegu vse bolj naraščala. Začudilo ga je, koliko različnega nagrabljenega blaga mu je prišlo v roke — težak mehiški nakit iz čistega mehkega zlata, nekateri kosi z vdelanimi dragimi kamni; srebrna filigranska dela, ročno izdelane srebrne posode najrazličnejših vrst od veder za vodo do majhnih stekleničk, v katerih je bilo poslednje olje za umirajoče; noži in bodala z ročaji iz biserne matice z raznimi posvetili in okraski, vrezanimi v rezilo, celo nekaj nenavadnih kitajskih posod s čudnimi vzorci. Vse to blago je nosil Dolores Pina in ona je vse prodala za dobro ceno, nikoli pa mu ni povedala, kje in komu. Tako je postal mešetar, ki ni poznal niti blaga niti končnega kupca in nikoli ni bil tako vsiljiv, da bi povpraševal po enem ali drugem. Prepričan pa je bil, da je Reinaldo en člen verige, ki je segala daleč na jug, saj je vedel, da večina teh razkošnih dragotin izhaja iz bogatih mehiških mest — iz Chihuahue, Duranga, Montereya in Mexico Cityja. Sumil je, da se večino tega zamenja na meji za blago, ki prihaja v Novo Mehiko potom vagonske trgovine in se ni mogla kupiti južneje od Rio Grandeja. Niti malo ni dvomil, da je vse blago bodisi ukradeno ali pritihotapljeno ali pa celo oboje, zavedal pa se je, da nobene stvari ne bi mogel vrniti prvotnemu lastniku, čeprav bi to želel storiti. Posebno globok vtis pa je napravil nanj kup denarja, ki se je s tem načinom trgovine stekal v njegov žep na povsem nepreviden in neiskan način, če ne šteje, da mu je nekaj podobnega omenjala Dolores Pino. Človekovo življenje je polno čudežev, vendar se jih redko zaveda, razen če ga doletijo na povsem nenavaden in presenetljiv način.

Čez nekaj mesecev mu je rastoči ugled prinesel nov donosen posel, ko se mu je na trgu v Socorru približal majhen, miren Mehikanec. Mož, ki mu o sebi ni povedal drugega kakor to, da mu je ime Pedro, je povedal, da je agent Apačev, ki se držijo v Belih gorah. Potrebuje nože, kotliče, smodnik in svinec; vse to je Leo izročal Pedru v Socorru in prejemal plačilo vselej v zlatu. Počasi je doumel, da je Pedro Mehikanec, ki so ga Apači ujeli še majhnega in jim je postal zelo vdan in koristen kot vohun in nakupni agent. Bil je edini Apač, ki ga je Leo kdaj videl, vendar je Pedro zagotavljal, da Lea poznajo vsi Apači in da ga ne bodo nikoli nadlegovali.

Dolores Pino ga ja posvarila, da ga njegovo bogastvo morda ne bo osrečilo in ni se zmotila. Denar, ki ga je kopičil v Santa Feju, ga je vzpodbujal in vznemirjal, ga navdajal z nenehnim nezadovoljstvom. Pogosto je mislil, da bi v severnem delu doline odprl trgovino, morda v kakšnem mestecu, kot je bil Pajarito, kjer bi lahko trgoval s prijatelji. Z rastočim kapitalom pa so rasle tudi njegove ambicije. V severnem delu doline bi bil preblizu trgovini z vozovi in mogočnim trgovskim družbam v Santa Feju in Albuquerqueju. V Pajaritu bi bil le nepomemben trgovčič in sedaj se mu je nudila priložnost, da postane kaj več. Živel je v svetu, kjer si je bilo težko kopičiti kapital in kjer je vsakdo z nekoliko denarja imel kup možnosti. Vselej je bil skromen mož brez nečimrnosti in z malo samozavesti, sooznal pa je, da v njem tiči nekaj skrite sile, da si lahko često utre pot s potrpežljivo-

stjo in zvitostjo, ne da bi dvignil roko ali povzdignil glas. Zato ni bil več zadovoljen z mislijo, da bi bil droban trgovčič v senci velikih blagovnic, in njegove rastoče ambicije so ga neizogibno usmerjale proti jugu. Vedel je, da so vsi oni kraji demoralizirani, odkar so iz Mesille pregnali konfederacijske vojake. Južnjaki so imeli v rokah vso trgovino v spodnjem delu doline in odkar so jih razglasili, se noben drug ni uspel usidrati. Potem je izvedel vse o vojaški postojanki v Fort Seldenu in slanem jezeru, ki je privlačilo Mehikance od daleč naokrog in spoznal je, da je že sama meja trgovskega vidika polna sijajnih možnosti. Jasno – njegova bodočnost je na jugu. Toda ni mu bilo lahko opustiti prijetnega privajenega krošnjarskega življenja, zapustiti vse stare prijatelje, ki si jih je bil nabral na svoji poti. Prvič je začenjal razumeti, kako je ljubil dolino, reko in vasice, kjer so ga pozdravljali ob prihodu otroci, in obiske v Santa Feju, kjer je na trgu igrala godba in je bila glasba uvod v poželenje. Bil je razdvojen in težko se je bilo odločiti. Pet let je bil že krošnjar in star je bil triintrideset let. Če je sploh kdaj kanil spremeniti svoj dosedanji način življenja, je sedaj napočil pravi čas. Toda ali si je res želel zapustiti stari način življenja in vse ljudi, ki jih je vzljubil?

Do odločitve mu je pomagala Dolores Pino, vendar ne morda na način, ki bi ga pričakoval. Po vrnitvi v juliju se je po skoraj dvomesečni odsotnosti vrnil v Santa Fe, kajti precej se je zamudil v Socorru, zbirajoč podatke o jugu. Tistega večera je sedel na trgu, poslušal glasbo in zaupljivo čaka. Videti je bilo, da je vselej izvedela, kdaj je bil v mestu, in imela je stalno navado, da je ob sobotah ponoči šla na sprehod po trgu in v nedeljo zjutraj k rani maši. To pot se prvič, kar sta se poznala, ni prikazala. Presenetilo ga je, kako opuščen je bil trg brez nje. Drugo jutro je stopil v cerkev in pazljivo preiskal vso klečečo množico. Tudi tam je ni bilo. Zvečer je srečal Eusebija Velardeja in na videz ravnodušno povprašal po njej, kajti Velardeju se ni niti sanjalo o njegovem razmerju in če bi se mu, bi ga menda zadela kap.

»Že več tednov je ni nihče videl,« je povedal Eusebio.

»Kaj se je po vašem mnenju zgodilo z njo?« je vprašal Leo, prizadevajoč si prikriti tesnobo, ki se ga je lotevala.

»Kdo ve?« je skomignil Eusebio. »Dosti jih je tu, ki so se je želeli iznebiti. Preveč je vedela o mnogih ljudeh.«

Leo je dolgo časa molčal. Spomnil se je, da mu je več kakor enkrat omenila, da je osovražena in se je bojijo. Vedel je, da so moški in ženske prihajali k njej in jo prosili, naj koga ureče, da bo umrl, in da je vselej zanikala, da bi res imela takšno moč. Vendar pa so vsi verjeli, da ima v svojih rokah življenje in smrt ljudi. Leo je spet spregovoril z glasom, ki naj bi bil čim bolj brezbrižen.

»Torej jo je morda kdo ubil,« je namignil.

»Da,« je pritrdil Eusebio. »Ali pa ji je kdo dal veliko denarja, da je šla iz tega kraja. Ni ji bilo težko najti poti čez mejo.«

Leo ni več spraševal, drugega dne pa je stopil do male hiše na Acequia Roadu. Kakor hitro je zagledal priprta vrata, se je zbal, da je res izginila, in ko je odrinil vrata, je bila hiša prazna. Iz stanovanja je bilo pobrano vse razen mize in obeh stolov. Stanovanja so se polastili prah, pajčevine in muhe, ustvarjajoč vzdušje opuščenosti. V zapuščenih hišah je vselej dih smrti in hiša, v kateri je živela, ga je res navdajala z občutkom, da v njej straši. Bilo mu je, kakor da stoji v grobu, v katerem je pokopan kos njega samega. Če je šla iz tega kraja, ali mu ne bi bila mogla pustiti kakšnega obvestila? Prepričan je bil, da bi bila to storila, toda znala ni niti brati niti pisati in komu bi bila lahko zaupala svoje sporočilo?

»Morda si mož z več življenji.« V ušesih mu je znova zazvenel njen glas. Ta trenutek se je zavedel, da je zanj eno življenje končano in da stopa v novo.

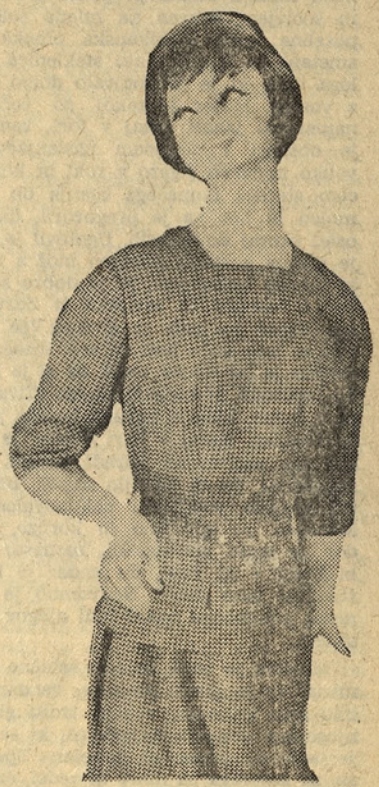
TRETJE POGLAVJE

1

Trgovina Lea Mendesa je dosegla višek rasti in razcvita nekako tri leta po ustanovitvi. Skromni začetek v eni sami sobici in trgovanje z Mehikanci iz Don Pedra in okolice sta pritegnila kupce iz Texasa, Arizone in Chihuahue, vojake iz dveh postojank, Mehikance, ki so prihajali k bližnjemu slanemu jezeru, zlatokope, ki so iskali zlato v Gili in Mimbresu, skrivnostne jezdece Mehikance in gringose, ki so imeli naprodaj živino in so potrebovali hrano in strelivo. Trgovino so poznali tudi potniki na poti proti severu ali jugu, vodeči vzdolž Rio Grandeja. V sedemdesetih letih je bila to poštna pot, ki so jo stražile čete Združenih držav, po njej je enkrat tedensko potovala kočija iz Santa Feja v El Paso in vse večji tovori blaga.

Dosti ljudi se je spominjalo Mendesove trgovine v poznejših letih in so o njej zapustili kakšno ustno ali pismeno sporočilo. Eden od njih je bil major MacTavish, ki je poveljeval posadki v Fort Seldenu samo deset milj od Don Pedra. Major je nekega dne, ko je jahal nakupovat, zavil v trgovino. Čeprav je njegov vojaški nakupovalec včasih kaj kupil od Mendesa, ni nikjer nikoli poprej obiskal trgovine ali njenega lastnika. Mendes mu je z zadrža-

BREDA
JE IZBRALA ZA VAS

V Modni hiši v Ljubljani in v Mariboru so te dni presenetili s tremi modeli oblek po izredno nizkih cenah. Model »Emilija« v sivem in rjavem pepita vzorcu je od spredaj videti kot dvodelna obleka in je prav primeren za v službo in za spomladanske izlete. Na razpolago so tudi številke za močnejše postave, cena je enotna: 3.500 din.

V MODNI HIŠI

OSVOJITEV DON PEDRA

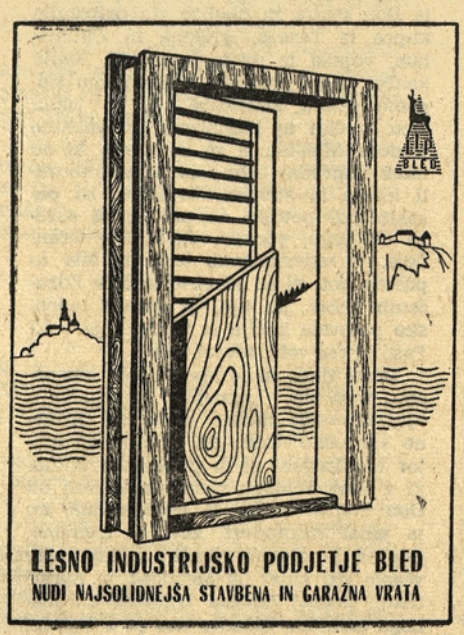
no vljudnostjo osebno postregel, ga preskrbel z vsem, kar je zahteval, in ga nato poprosil za čast, če bi hotel ostati pri njem na večerji. Jed jima je pripravila stara Mehikanka, ki je slišala na ime Avandera in je bila menda zelo nadarjena kuharica. Major se je spominjal, da je najprej prišla na mizo dušena mlada prepelica z rižem in sočivjem, zraven pa mlada solata, posebne vrste mehikanska omaka iz smetane in jajc in nato steklenica belega vina, ki je prepotovalo dolgo pot z vozom. Major je takoj po večerji nameraval jahati nazaj v fort, vendar je obsedel v udobnem naslanjaču z veliko mehiško cigaro v roki in kozarcem starega domačega žganja ob komolcu in Leo ga je pregovoril, da je ostal skoraj do desetih. Ugotovil je, da je njegov gostitelj zabaven mož z rahlo pikrim humorjem, ki je dobro založen s časopisi in revijami iz Združenih držav in celo iz Evrope.Vse revije so bile stare tudi do šest mesecev, vendar je bil major vesel, da si je lahko izposodil precejšnjo zalogo čtiva in to v deželi, kjer je tiskana beseda prava redkost. Nazaj v Fort Selden je jahal ves zadovoljen zaradi obiska in razmišljal, da bi ne bilo napak, napotiti svojega vojaškega nakupovalca k Mendesu po govedino in koruzo, kadar jo bodo potrebovali, namesto da bi hodil v El Paso, do koder je bilo štirikrat tako daleč. Nedvomno je na nekaj podobnega mislil tudi njegov gostitelj.

Mendes je imel morda sebične namene, ko je gostil majorja, vendar bi bilo zelo težko kaj takega trditi glede njegovega drugega odjemalca, ki se ga je še dolgo spominjal, kapetana Sparksa, za katerega pa nihče ni vedel, čigav kapetan naj bi bil in kdaj. Bil je možakar, ki mu je lezel na rame peti križ, za silo izobražen, ki je deset let, če ne morda celo več, iskal izgubljeni rudnik v Mogollonskih gorah. Vse poletje in vso jesen, dokler ni zapadel sneg, se je potikal sam s svojim oslom po visokogorju. Čez zimo si je našel delo na kakšnem ranču in na pomlad je vedno obiskal Lea Mendesa, ki ga je vsakič sprejel kot gosta in ga oskrbel z zalogami in vsemi drugimi potrebščinami za novo sezono iskanja. Po navadi je prinesel s seboj nekaj malega zlata, da je plačal del svojega računa, toda ko bo našel rudnik, si bosta z Mendesom delila vse bogastvo. Vendar sta se oba zavedala, da je rudnik gola utvara, ki si jo je vtepel iskalec v glavo, in da kapetan Sparks ne bo nikoli našel ničesar, razen da se bo nekega dne nenadoma končalo njegovo dolgo in trudapolno iskanje.

Kapetan Sparks je bil samo eden izmed mnogih, ki so občasno prihajali k Mendesu, dobili, kar so potrebovali, in odhajali brez plačila, samo z golo obljubo. Sloves trgovine je namreč temeljil največ na dejstvu, da njen lastnik le redkokdaj komu noče prodati na kredit, izjema niso bili niti znani banditi ali tihotapci z druge strani reke. Nekaterih od teh ljudi ni videl nikoli več in ni vedel, ali sploh še živijo, vendar se mu je njegova politika prodaje na up na daljšo dobo morala izplačati. Leo Mendes vsaj ni zaradi tega obubožal.

Sparks in ostali so opisovali njegovo trgovino, ki je bila vsa v veliki raztegnjeni zgradbi iz sušene opeke in je imela v ospredju prodajalno in nasproti senčnega dvorišča Leovo stanovanje. Zadaj je bil koral z deset čevljev visoko steno iz sušene opeke in velikimi vrati za vozove; v njem so njegovi odjemalci krmili in puščali konje. Mendes je imel tri uslužbence, dva moška in eno žensko, vsi trije so bili bistri mladi Mehikanci iz bližnje okolice. Pravili so, da je Leo, ki ni mogel najti pismenih uslužbencev, sam naučil svoje ljudi brati, pisati in osnove računstva. Vsi njegovi obiskovalci so se spominjali tudi njegovega vozarja Aurelija Beltrana, ki je bil polovico svojega časa na poti nekje med Don Pedrom in Santa Fejem in prevažal tovore kož, krzna, posušenega chilija in drugih proizvodov doline proti severu, vračal pa se je z blagom, ki ga je potrebovala trgovina. Beltran je bil robat, ukazovalen vozar, strog voditelj ljudi in priganjač mul ter strah in trepet tatov in postopačev. Sloves si je pridobil kot dober borec, ko je lastnoročno potolkel krdelo Apačev, uporabljajoč dve vinčesterki novega modela 1973 s tolikšno hitrostjo in spretnostjo, da so Indijanci mislili, da so naleteli na konjeniško patrolo.

Samega Mendesa so opisovali kot neutrudnega poslovnega človeka, ki je delal kot mravlja od ranega jutra pa do večera, ko je zaprl trgovino, toda gladko je odklonil, da bi se s komerkoli pomenkoval o poslih, ko se je enkrat znočilo. Svoje večere je posvetil branju in gostoljubju.

2

Leo se je oprijel tega pravila samoobrambe že dolgo prej, preden je prišlo do njegovih največjih poslovnih uspehov, ko sta ga spoznala MacTavish in Sparks. Sprva je bila trgovina miren, tih kraj s komaj ducatom kupcev skozi ves dan in obilico časa za dolgovezen klepet, kar je bilo še za njegovih krošnjarskih let vselej uvod v kupčije. Pogrešal je dolgo pot vzdolž reke, nenehne spremembe in razgibanost svojega krožnega potovanja, drugače pa se v prvem letu njegovo življenje ni dosti spremenilo. Potem pa je promet pričel naraščati, hitro in na nepojasnjen način. Krog odjemalcev se je širil, prihajali so od vse bolj daleč, bili so vse bolj različni in njihove potrebe so bile vse bolj pestre. Postalo je potrebno kupiti voz, nato dva in nazadnje kar tri, enkrat letno pa je moral tudi sam v Santa Fe. Prevzeti je moral črede konj in goveda, poiskati zanje tržišče in se pobrigati za ljudi, ki so mu gnali črede do trga. V svoji pisarni je sprejemal neskončno vrsto upnikov, prodajalcev in prosilcev. Navzlic samemu sebi je postal bankir, posojal je denar mladim ljudem za nakup krav ali koz, da so se osamosvojili. Prosili so ga, da je financiral poroke, pogrebe in fieste. Vse pogosteje so ljudje prihajali nadenj s svojimi težavami, potrebami in utržljivim premoženjem. Na svoje znatno presenečenje je postal uspešen človek in uspeh je v vseh časih in povsod ena in ista stvar — nenadno osredotočenje človeških energij, strasti in potreb na eno samo žrtev. Leo je postal središče naraščajočega ozvezdja, sestoječega se iz ljudskih bitij. Včasih se je vpraševal, ali je on lastnik trgovine ali je pa morda trgovina zagospodovala nad njim. Če bi hotel temu zdaj uiti, bi lahko s prav tolikim uspehom poskušal skočiti iz lastne kože. Vedel je, da so ga njegova klateška leta onesposobila za to bivanje med štirimi stenami, za ves pritisk nanj in za vso odgovornost. V kotu svoje pisarne je imel palico, ki jo je nosil na vseh potovanjih, uporabljajoč jo zdaj kot popotno palico zdaj kot vzpodbudo za lenega osla, in tu pa tam je vrgel po njej hrepeneč pogled. Ohranil je tudi usnjeni pas za denar, ki ga je včasih nosil, ves čas ga je imel polnega zlatih kovancev in nikoli ni opustil rahlega upanja, da bo napočil dan, ko si ga bo lahko spet pripasal, vzel palico in šel proč od svojega napornega zmagoslavja. Toda sam je dobro vedel, da so to samo sanjarije. Kakor ga je usoda poprej tako dolgo podila po cestah, ga je sedaj s prav tolikšno zanesljivostjo zasidrala v tem kraju.

3

V tretjem letu svojega rastočega blagostanja si je kupil jezdnega konja za tri sto dolarjev in se naučil jahati. Nobena stvar ga ni tako izenačevala s preprostim ljudstvom kakor ježa na oslu in nobena stvar ni tako zgovorno napovedala njegovega dviga iz tega razreda kakor njegov konj, petdesetdolarsko sedlo in ploščeni škornji, ki jih je nosil med ježo.

Vzpon je bil zanj vse prej kakor lahak. Ko je ugotovil, da mora dobiti konja, je zaupal Beltranu nalogo, da mu ga kupi.

»Biti mora zelo pohleven konj,« je pojasnjeval Leo, »vendar spet ne kakšna majhna žival.« Vedel je, da gre tu za njegovo dostojanstvo in za samo sposobnost konja, kako ga bo nosil naokrog.

Aurelio je iskal šest tednov, preden je našel šestletnega rjavca, ki ga je bil privlekel v te kraje neki oficir in prepozno ugotovil, da ni dovolj žilav za preganjanje Apačev po puščavi.

»Tri dni sem ga preizkušal,« mu je zatrjeval Aurelio. »Ne bo se nagrbil kakor mačka — k temu ga sploh ne moreš pripraviti. Ne bo brcal, ne bo se metal po tleh, ne bo se plašil. Iz roke ti bo jedel, obstal bo, ne da bi ga privezoval, kjer boš spustil uzdo na tla, in pritekel na žvižg. Vzgojili so ga kot družinsko živalco in jahal ga je trileten otrok. Sedaj pa poglejmo, kako boš ti zlezel nanj.«

Kljub vsem tem zagotovilom si je Leo ogledoval žival z vidnim nezaupanjem. Konj je bil resda videti blage narave, bil pa je neverjetno visok.

»Nikoli nisem zajahal česa višjega od osla,« je razlagal.

Aurelio se mu je smejal.

»No sedaj si ne moreš več privoščiti ježe na oslih,« je menil. »Sedaj si gospod, bogatin, hidalgo. Velikega konja moraš jahati.«

Spričo teh neizpodbitnih dokazov se je Leo zavihtel v sedlo in pričel svojo konjeniško kariero v počasnem koraku. Vendar se je kmalu privadil ježe na višini. V letih oslovske ježe se je priučil ravnotežju, kar je osnovna odlika konjenika, in postal je dober jezdec z vzravnano, elegantno držo. Ko je veličastno pritopotal po cesti, so reveži dvigali roke v pozdrav in sklanjali glave, kar je izražalo globoko spoštovanje. To so bili isti ljudje ali vsaj iste vrste ljudje, s katerimi je delil svoj fižol in chili in ga užival čepe na tleh, katerih žene in hčerke so ga poljubljale na lice, ki so ga naučili plavati in plesati. Sedaj so mu vsi od kraja pravili Don Leo. Čisto iznenada, vsaj njemu se je zdelo tako, je postal bogatin, gospodar, gospod na konju. Reveži so z njim spoštljivo ravnali, vedel pa je, da se za vsem spoštovanjem skriva strah, kajti mnogi od njih so bili čisto odvisni od njega.

Resnično se je povzdignil iz enega razreda, ne da bi se povzpel v drugega, kajti ni bil del družbe, ki ji je pripadal Vierra. Na svojem visokem konju je sedel sam. Vendar se ni počutil osamljenega, ker se je ves ljubi dan ubadal z ljudmi in bil zvečer često zbit kakor pes, vendar se je zavedal, da se je dokopal do nenavadne ločenosti od vseh ostalih.

Jahanje je postajalo zanj beg iz njegovih vezi in naporov, zvezanih s trgovino. V dolgih, vročih poletnih popoldnevih si je utrgal urico in odjahal k reki na samoten kraj, kjer je čakal nanj globok tolmun in široka peščina kakor v trenutkih iz preteklosti. Tja je jahal v hitrem galopu in zadnji del je pognal konja, kakor da so mu za petami vsi Indijanci, tako da je strašil samega sebe z noro hitrostjo, spričo katere je bobnela zemlja in mu žvižgal zrak okoli ušes. Jahal je hitro, ker ni imel dosti časa in ker je ljubil občutek, da leti. Ko se je slekel, se vrgel v vodo in se nato nag valjal po tleh, mu je bilo, kakor da je skupaj z obleko odvrgel tudi vse, kar mu je zadnje čase prinesla usoda. Pravo olajšanje mu je bilo, da je bil tako sam s peskom, z reko in spet prisluškoval sladkim, nemotenim glasom divjine.

4

Prvi, ki je vdrl v njegovo družbeno izločenost, je bil župnik, po rodu Italijan, Orlando Malandrini. Že celo leto prej, preden sta se pobliže spoznala, je Leo poznal župnika na videz in kot kupca v svoji trgovini. Župnik Orlando je bil majhen mož z lepo rejenim trebuščkom, z gladko rumeno kožo, plešasto glavo, obrobljeno z belimi lasmi, in majhnimi črnimi očmi, ki so bile posebno živahne in prodirne in so bile nekako v nesoglasju z njegovo lenobno hojo in mehkim glasom, podobne dvema kosoma žareče žerjavice sredi pol ugaslega ognja.

nadaljevanje prihodnjič

SVET V MOZAIKU

PSST

TIK PRED NOVIM LETOM so obiskali neko pariško draguljarno tatovi. V blagajno niso vlomili, ampak odnesli kar kompletno. Policija jih — pravzaprav ga — je po sledovih na kraju tatvine prav kmalu odkrila in obiskala na domu. Bil je njihov stari znanec, imenovan Plečati Jules. Policijo je čakalo nemajhno presenečenje: blagajna je bila še nedotaknjena, čeprav je bilo v njej za več milijonov frankov draguljev. Na vprašanje, kako da še ni odprl blagajne, je Jules odgovoril: »Nameraval sem to storiti na novoletno jutro . . . Tako sem se veselil, da bom videl, kaj mi je prinesel dedek Mraz . «

*

V FRANCOSKEM vojaškem glasilu je objavljen članek z navodili za rekrute ob atomskem napadu. Novincem svetujejo, naj v takem primeru »ohranijo hladnokrvnost, zaprejo vrata, izključijo plin in elektriko, si nabavijo zadostne količine mineralne vode, nehajo kaditi in skrijejo roke v žep.« Poleg vseh teh dokazov hladnokrvnosti se morajo rekruti tudi skriti za kako drevesno deblo.

*

KOT PRAVO senzacijo so ocenili pretekli ponedeljek pregled vseh najvažnejših rezultatov nogometnih tekem raznih evropskih držav na straneh britanskega dnevnika »Daily Expressa«. Tradicija londonskih časopisov je bilo doslej urejanje po načelu, da »je muha v Veliki Britaniji za bralce bolj zanimiva kot orel na evropskem kontinentu.«

*

SLIKI se je smejala vsa Italija, Sergio Endrigo pa je močno užaljen. Na oglasni tabli v rimski ulici Triburtina se je pojavil plakat s sliko popevkarja Sergia Endriga kot reklama za njegove plošče. Plakater ga je nalepil tako, da je izpod njegove slike gledal konec spodnjega lepaka, na katerem so mimoidoči brali: »Ne dotikajte se ga. Obvestite takoj policijo!« S tem lepakom je policija obvestila prebivalstvo, da je bil ukraden svinčen zaboj z »atomsko iglo«, ki je močno nevarna, zato naj se je nihče ne dotika. Nekdo je sliko posnel in objavil v časopisih, besni Endrigo, ki se ga ne sme nihče dotikati, pa toži sedaj fotoreporteja za odškodnino, ker je prepričan, da ga je najela konkurenca.

*

VSI REŠILNI čolni francoskih potniških ladij bodo v bodoče opremljeni tudi z nepremočljivimi igralnimi kartami. Psihologi so ugotovili, da je v mučnih urah po brodolomu najteže prenašati dolgčas. Za naprej bodo skušali težko usodo brodolomcev olajšati s tarokom in drugimi kvartopirskimi igrami.

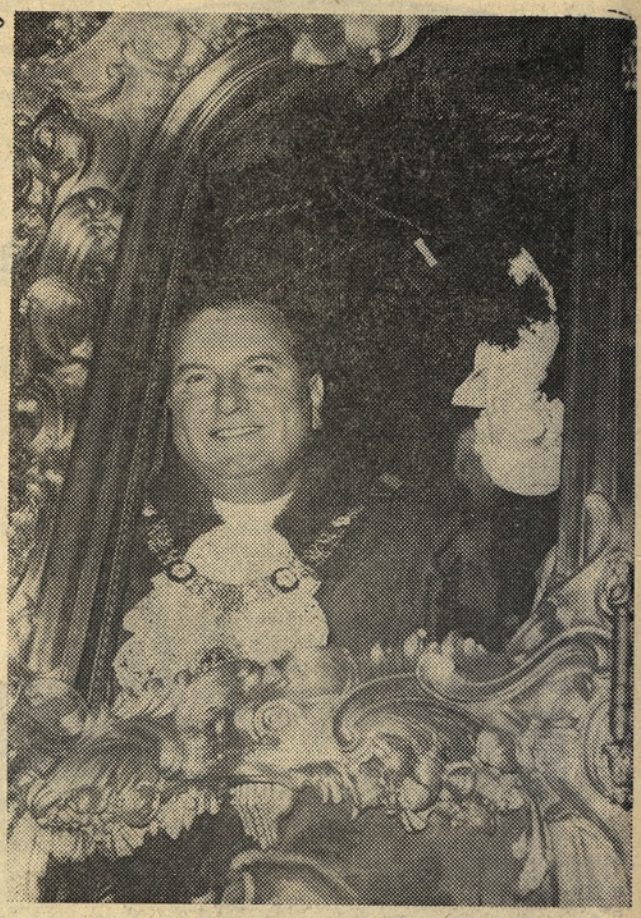
*

ZA 4000 novih frankov mesečne plače, ki mu jih je obljubila po časopisih pariška Sorbona, se ni zmenil neznani pariški clochard, bohemski potepuh, ki baje govori perfektno dvanajst jezikov. Pozornost profesorjev so vzbudile govorice med študenti, da jim za skromen frank nagrade pomaga pri reševanju najbolj zapletenih nalog z raznih znanstvenih področij. Nihče ne ve, kdo je in od kod se je vzel ta Diogen naših dni.

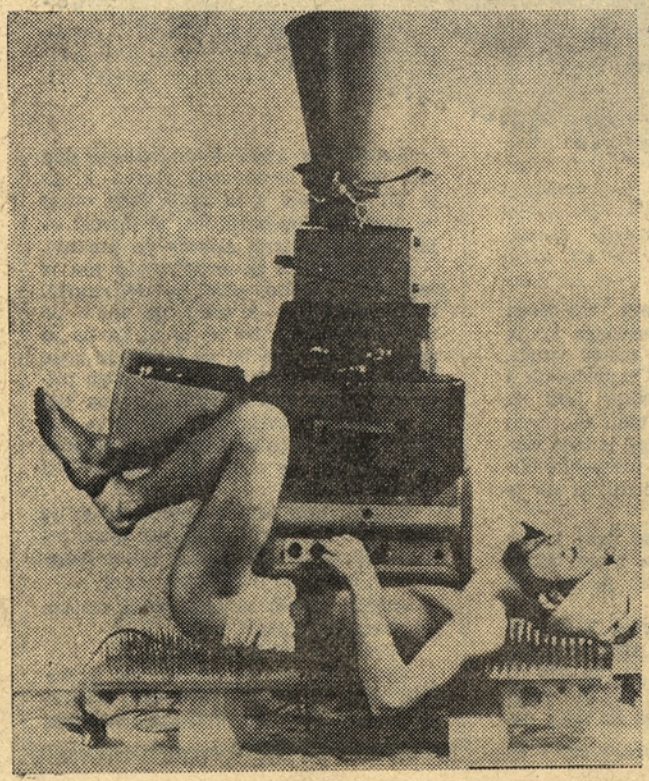
*

KANADSKI LIST »Star« je objavil oglas: »Mesto s 50.000 prebivalci išče grobarja s potrebnim strokovnim znanjem. Zelo ugodni pogoji za delo in najboljše perspektive za prihodnost, ker pričakuje na novo zgrajena bolnišnica večje število zdravnikov-specialistov.«

Številka 637

Od spoštovanja vrednega Henryja Fitz Eylwina, ki je po 25 letih županovanja v angleški prestolnici umrl leta 1212, pritikajo Londončani svojemu Lord Mayorju zaporedno številko. Ni dolgo tega, kar so z vsem srednjeveškim pompom ustoličili primerek številka 637. Oblast mu teče do pičice natanko od druge sobote v novembru do istega dne prihodnjega leta. Zelo visoka osebnost je, podrejena samo kraljici. S sinekuro njegove službe ravno ne bi mogli označiti: povprečno ima na dan osem sestankov ali sprejemov, kar da v letu čedno število 2000, k temu pa pride še kakih 300 govorov v tem času. So dnevi, ko se mora preobleči v razne noše tudi po petkrat. Sedanji londonski Lord Mayor Sir James Miller je po rodu Škot in je bil v letih 1951 do 1954 tudi že župan škotske prestolnice Edinburgha.

Fakir »Made in Czechoslovakia«

Za 7,80 čeških kron je v »Kovomatu« na Dejvicki třidi kupil 530 žebljev, dolgih po 8 centimetrov in si tapeciral z njimi udobno ležišče. Da se ne bi zdelo komu, da premalo pritiska na podlago, si je dal naložiti na trebuh še razne gospodinjske potrebščine in druge stanovanjske rekvizite. Sicer pa je ta fakir češkega rodu elektroinženir za jaki tok in se piše Jiři Haleš. Žebljі mu ne zadostujejo. Doma ima tudi polno stanovanje kač in izkusil je že tudi njihove strupene zobe. Enkrat mu je šlo najprej za življenje, potem samo še za roko, pa za prst in končno le še za zadnji členek in še tega so mu rešili. Glavni okras dnevne sobe je zajetna anakonda.

ZAŠTITNA KREMA ZA RUKE SA SILIKONIMA
OCTA
PROIZVODI: NEVA ZAGREB

Strašna dvojčka

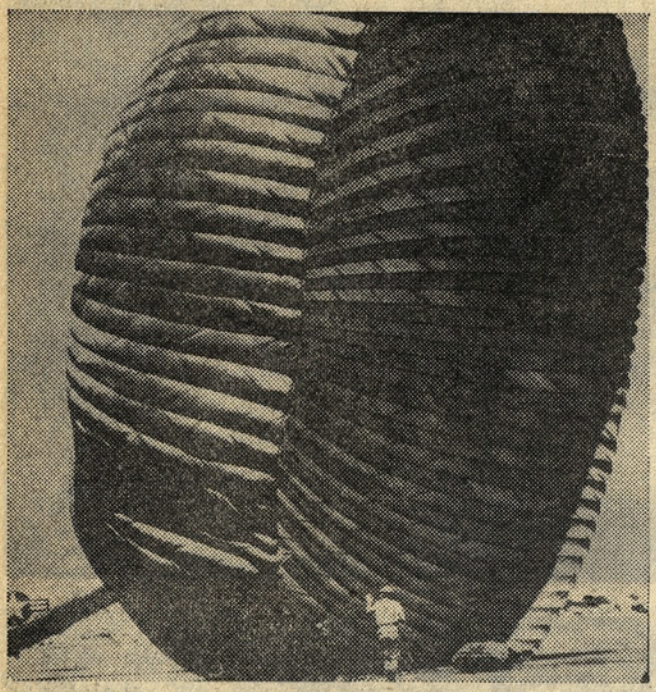
Tom in Bruce Turner iz Forta Lauderdale v Združnih državah Amerike sta dvojčka do skrajnih meja. Ne samo, da imata iste navade, da nosita iz šole enaka spričevala, da se enako oblačita in ljubita iste športe, še zbolita navadno hkrati in potem tudi hkrati ozdravita. Zgodilo pa se je nekaj, kar je resno ogrozilo njuno enotnost. Tom si je pri igri z žogo zlomil levico. Bruce — drugi dvanajstletnik — je bil strašno nesrečen. Naslednji dan je sedel na kolo, nekaj drznih zavojev in že je bil na tleh z zlomljeno desnico. Njegov komentar: »Želel sem si pravzaprav zlomiti levo roko.«

Živi slap v Carigradu

Po tragičnem dogodku v Limi je leto 1964 ob koncu še enkrat zahtevalo žrtve med nogometnimi igralci. V Carigradu so svečano odprli novi stadion Mediciyeköy. Pred 55.000 gledalci se je srečala turška reprezentanca z bolgarsko. V bifeju v gornjem nadstropju je izbruhnil ogenj in spravil desettisočglavo množico v paniko. Vse je drlo proti izhodom. Z galerij je lil pet metrov globoko živi slap od strahu podivjanih ljudi. 84 gledalcev je bilo ranjenih. Z dvajsetimi minutami zamude se je tekma vseeno začela in se končala z nerešenim izidom 0:0.

Največje padalo — seveda v Ameriki

S 33 metri premera je tole padalo, ki ga pravkar polagajo na pisto vojaškega letališča v Eglinu na Floridi, da se posuši, največje na svetu. Z njim spuščajo iz transportnih letal tipa »Hercules C-130« težko orožje in stroje za zemeljska dela Tudi tanke in buldozerje prineso varno na zemljo.

RONALD COOPER JE UŠEL SMRTI

»Sodni dvor je sklenil, da boste vi, Ronald John Cooper, po zakonu usmrčeni, in sicer z obešenjem. Bog naj se usmili vaše duše!«

Lani 14. decembra je sodnik Megaw izrekel te usodne besede. Obsojenec v dvorani Old Baileya si je popravil koder las s čela in se nasmehnil. Če bi bil pred sodiščem mesec dni poprej, mu ne bi bilo za smeh. Tako pa je Ronald John Cooper prvi v angleški pravni zgodovini, ki je bil obsojen na smrt, pa mu je bila kazen spremenjena v dosmrtno ječo. Angleški spodnji dom je končno ukinil smrtno kazen.

Drugače Ronald Cooper prav gotovo ne bi bil pomiloščen. Preveč krut in premišljen je bil njegov zločin.

15. julija lani se je spuščal večer na Barking, mesto v Essexu. Joseph Hayes (67 let) in žena Elsie (66 let) sta se pripravljala k večerji. Hayes je bil bogat industrijec. Ravno se je vrnil domov s plačo, ki bi jo moral naslednji dan razdeliti uslužbencem. Pozvonilo je in Hayes je šel sam k vratom.

Ronald Cooper je ukrepal bliskovito. Skočil je v vežo, potegnil iz zvitega časopisa pištolo in hladnokrvno ustrelil bogataša. Bil je takoj mrtev. S krikom je pritekla njegova žena Elsie. Pobil jo je na tla z ročajem pištole. Za dobrih pet milijonov dinarjev je izginilo funtov v žepih morilca. Kljub vsej previdnosti nečesa ni opazil: izgubil je držaj iz plastične mase, s katerim si zločinci pritrjujejo pod pazduho pištole.

Takoj po zločinu je Ronald odletel z reaktivcem v Ameriko.

Po izstrelku in plastičnem držaju je Scotland Yard ugotovil, da je zločinec verjetno iz Amerike. Še to so ugotovili, da nosijo take držaje večinoma krupjeji iz igralnic na Floridi. Na časopisu so ostali slabotni prstni odtisi, vendar dovolj razločni, da so med stotisoči kartotečnih listkov našli enake: Ronald John Cooper je bil leta 1958 že obsojen zaradi rasističnih izgredov.

Po podatkih iz ameriških igralnic so potem aretirali Ronalda Cooperja v igralnici na Bahamskih otokih. Za las se je izognil smrtni kazni.

feljton

NAJVEČJE KATASTROFE ČLOVEŠTVA

9

HAMBURG - Izgubljena preteklost

Okoli enajstih ponoči se je začel veliki ogenj spreminjati v pravcat katastrofalen požar, ki je uničeval vse, kar je dosegel. Proti severu in vzhodu je bil zdaj odprt ves notranji del mesta, vsepovsod je lahko ognjena vihra zajela, kar je le hotela, v severnem predelu je bila ogrožena velika četrt hiš okoli Mönkejevega nasipa in stara Trdnjavska ulica, na vzhodnem delu pa tudi Velika pekarska ulica.

Ob enih ponoči 6. maja 1842 je minevala petindvajseta ura velikega požara. Zmešnjava je bila vedno hujša, borba proti ognju pa je postajala bolj in bolj brezglava. Hišni lastniki, ki jim je požar ogrozil domačije, so delili kruh, klobase in drugo blago iz trgovin, če si je kdo le kaj poželel. Ta priložnost je spet odvračala pomožno silo od brizgaln, koder bi bili morali pomagati. Drugi pa so se polaščali stvari, ki jim niso pripadale in nikogar niso vprašali za nič, ker se za vse skupaj nihče ni več brigal. Tu so hiteli mladeniči pomagat pri brizgalnah, kje drugje pa so se posvetovali, kako bi podirali poslopja z eksplozivom, dokler še ni bilo prepozno. Neki vesten uslužbenec je ure in ure prenašal v mestno posvetovalnico nepomembne svežnje spisov iz gornjega Ogenj se je bolj in bolj bližal mestni posvetovalnici. Senat se je kar naprej posvetoval, venomer je sprejemal nove sklepe, poslušal poročila poveljnikov brizgaln, vodje gasilcev, predstavnike trgovskih organizacij in že tudi sprejemal prošnje za pomoč, pritožbe in nasvete meščanom. Neki Turek se je prijavil in ponujal, da bo za nagrado 60.000 mark ukrotil požar z rotenjem, potem pa je izginil in ga ni bilo več na spregled, kajti senat je izplačilo sicer odobril, toda le pod pogojem, da bo nagrado izplačal, če bodo požar res ukrotili.

Ogenj pa je prihajal bliže in bliže. Težko se je bilo odločiti: Kaj bo z mestno posvetovalnico. Senat je tuhtal in naposled sklenil, da bo dal častitljivo starinsko poslopje podreti, samo da bi preprečil širjenje ognja. Ob dveh in trideset minut ponoči je župan Benecke poslednjič spregovoril v dvorani, kjer so več kot petsto let v dobrih in slabih časih odločali o usodi mesta. Po kratkem nagovoru je župan pozval senatorje, naj mu sledijo v novo posvetovalnico v mestni hiši.

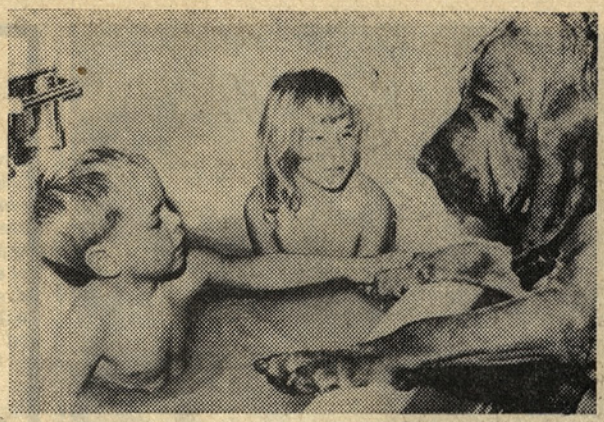
Resen sprevod senatorjev je molče krenil po hrupnih ulicah, razsvetljenih od ognja. Razen prebivalcev, ki bi bili radi rešili svoje imetje, so se zbrali tudi tujci, ki so prišli od daleč, da bi bili priče temu nenavadnemu dogodku. Vmes so bile tudi gruče osornih možakov, oboroženih s sekirami in kladivi, vdirali so v zapuščene hiše in ropali z izgovorom, da se bore z ognjem.

Področje požara je bilo sila obsežno in se je še kar naprej širilo, tako da ga niso mogli več ločiti od ostalega dela mesta. Vse preveč ljudi je hitelo na svoja ogrožena stanovanja reševat, kar se je sploh še dalo rešiti, vse preveč je bilo tesarjev, zidarjev, dimnikarjev in drugih, ki naj bi bili pomagali. Sicer pa je bilo potrebno pismeno dovoljenje, če je hotel kdo priti na požarno področje. To pot je zadostovala samo sekira za legitimacijo, da hočeš pomagati. 6. maja je senat z lepaki, nalepljenimi na stene — časopisi niso več izhajali — pozval vse meščane, naj pri brizgalnah

Pomiloščeni zločinec (zgoraj) in njegova žrtev (spodaj).

Po »rešitvi«

Trideset stražnikov je ure in ure iskalo triletnega Briana in njegovo osemletno sestro Dianno Sapia, ko sta skrivnostno izginila z doma v predmestju San Rafaela v Kaliforniji. Potem se je spravil na delo še »Mali«, domači pes, ki ni ravno v skladu s svojim imenom, in natančno je prevohal hišo in okolico. Našel je otroka pod zaprto leseno verando v blaženem spanju. Nadzoroval je potem tudi prvo kopel izgubljenih in po njegovi zaslugi spet najdenih otrok.

Počastitev

Ob petletnici smrti nepozabnega švicarskega klovna Grocka so v Campionu ob Luganskem jezeru priredili mednarodni festival cirkuških klovnov. Po uspelih in manj uspelih nastopih so sodniki nagradili s »spominsko medaljo Grocka«, 80-letnega italijanskega klovna Gigija Cavallinija, ki že 60 let razveseljuje staro in mlado s svojimi originalnimi triki in je pravi model žalostno-veselega cirkuškega klovna.

zamenjajo izčrpane posadke. Z razdejanjem mestne posvetovalnice, ki so jo podrli med tretjo in četrto uro zjutraj, so v jugovzhodnem delu za nekaj časa zaustavili ogenj.

Okoli desete ure dopoldne, ko je bila oseka najnižja, tako da so ladijske brizgalne že črpale sam mulj namesto vode, je bila ta mestna četrt rešena. Ognjeno morje pa se je obrnilo proti severu in je že zgodaj zjutraj ogrozilo dosti večjo površino mesta. Kakor da bi se zasukale velikanske klešče, je zdaj požar zajel z vseh strani ponosno središče te mestne četrti, prelepo palačo nove borze, ki so jo bili šele pred petimi meseci izročili svojemu namenu in so se vanjo zatekli premnogi begunci s svojim rešenim premoženjem.

Zdaj je bilo tudi središče gospodarskega življenja, novo poslopje borze, v veliki nevarnosti. Iz palače so odnesli najvažnejše dokumente, zabasali okna z opeko, knjige pa odnašali v klet. Nikjer nisi mogel najti ne služinčadi ne kakšnega vozila, ognjeni obroč okoli te palače pa se je sklepal bolj in bolj. Še prejšnji dan so bila vrata borze odprta tisočerim beguncem, ki so hranili svojo prtljago v razsežnih prostorih v pritličju. Palača je stala na samem na razsežnem trgu, bila je čvrsto postavljena in dobro oskrbovana z vodo iz Smithovega vodometa. Mestna uprava je bila prepričana, da bodo premnogi prostovoljni pomagači iz trgovskih vrst uspešno ubranili borzo. Ampak že ponoči se je pokazalo, da je borza ogrožena bolj, kakor so mogli domnevati. Na ploski bakreni strehi, ki je imela mnogo odprtin, se je razvil silovit boj proti naraščajočemu dežju iskrer, a zjutraj so morali graditelja Doelekeja, ki se je pri gašenju posebno izkazal, odnesti na nosilih. Podplate je imel popolnoma opečene. Od tega časa dalje se je z vseh strani bližal ogenj. Gasilci in premnogi begunci, ki so se zatekli v poslopje borze, so še upali, da se bodo rešili, ko je zdajci zadonel obupen krik: »Borza gori! Vse je izgubljeno! Rešite se!«

Povsod so prasketali plameni, kar naprej je padal ognjen dež, vsepovsod se je vil črnkasto sivi dim in povsod so se med hruščem in truščem podirale hiše. Mnogi so hoteli pobegniti nazaj v borzno palačo, pa so trčili na tiste, ki so rinili iz nje. V borzni palači je bila zmeda. Trgovec Theodor Dill je pritekel iz podkletja, kjer je pomagal zavijati debele knjige in jih reševati v veliko dvorano borze. Pri vsem hrušču in truščU sploh ni opazil, da je palača že izpraznjena. Tako se je ustrašil, da sam ni vedel, kaj bi. Ali naj skuša zbežati? Tedaj se je iznenada domislil: »Če ti je že usojeno, da rešiš to palačo, stori rojstnemu mestu vsaj to uslugo.« Tako je sklenil in ostal. Pri vratih, kjer je ležalo nagrmadeno imetje pogorelcev, so na zaplenjenih vozeh odvažali to imetje, ki bi lahko preneslo požar. Stražarji so stalno pazili na vsak plamenček.

V gornjem nadstropju je našel dva prijatelja, ki sta ga že iskala in ta dva je pridobil za svoj načrt. Pred vrati borze so srečali še sedem mož, ki so bili odrezani od sveta in niso mogli več upati, da bi še kako utekli. Dill in prijatelja so jih opogumili in pridobili za rešitev in tako so svojo nesrečo spremenili v vrlino. Ti možje so preiskali zgradbo in spoznali, da ne morejo na ploski bakreni strehi ničesar doseči. Zdajci se je nekdo povzpel do njih po stopnicah. »Imate kaj vode?« je vprašal obupani gasilec. »Imam!« — »Potem je borza rešena.« Toda vode je bilo premalo, da bi ubranili tolikšno palačo. Smithov vodovod je medtem že dogorel in ni več dajal vode. Vsa tekočina, kolikor so je mogli najti v borzi, je bil velik sod, iz katerega so delili vodo za gašenje v čisto majhnih količinah. V skodelicah, še celo z žlicami so vlivali dragoceno tekočino na stebre in deske, ki so začenjale goreti. Dolgo to ni bilo mogoče. Na srečo je ognjeno morje zunaj začelo pojenjavati. Ogenj je požrl, kar je dosegel, potem je opešal. Res

SVET V MOZAIKU

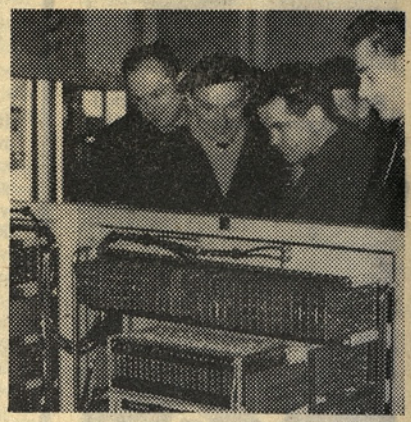
Šele petnajsta žena

Saj je Glyn Wolfe šarmanten gospod v srednjih letih, že res, a cela veriga hotelov v njegovi lasti ga dela še bolj privlačnega. Razen hotelov ima rad tudi žene: Irene De Merle na sliki je že njegova petnajsta zakonita soproga. Pa še to je zanimivo, da je bila Irene tudi štirinajsta Glynova žena. Pred tremi tedni sta se ločila, v naslednjih dneh ugotovila, da je življenje enemu brez drugega prava muka, in znova skočila v zakonski jarem.

Elektronski stroji

Med lastniki »poolov«, stavnic za konjske dirke v Angliji, igralnic na Azurni obali in v svetovnih letoviščih, med organizatorji lota in športnih stav je zavladala groza. Zgodilo se je, česar so se bali že nekaj let. Elektronski stroji so premagali slučaj, ki je doslej kraljeval v njihovih ustanovah.

Ameriški inženir poljskega porekla Richard Jarecki je prispeval svoje ma-

Ali se bo treba ob sobotah samo še posvetovati z elektronskimi stroji?

feljton

s poslednjo kapljico vode so pogasili poslednjo iskro na borzi, medtem pa je ogenj povsod naokoli pojenjaval. Zmagovalci so si oddahnili in obvestili zunanji svet: z borzne palače, o kateri so bili prepričani da je žrtev požara, je veliki zvon zmagovito oznanjal zmago. Ampak požar je še vedno tako hrumel in besnel, da zvona nihče ni slišal. Rešitelji so razvili veliko belo zastavo, ampak plameni so jo popolnoma zakrili. Naposled so odposlali glasnika, ki mu je med najhujšo nevarnostjo uspelo najti pot med žarečimi, zadimljenimi ruševinami. Kmalu nato je prišla tudi izmena. Palača borze je bila končno rešena. Triin štirideset ur je besnel požar, njegova moč pa je še kar naraščala.

Kmalu po polnoči je zavil veter od zahoda — jugozahoda proti jugu — jugozahodu in rešil ostanek ogroženega mesta. Naposled je prišla nedelja 8. maja 1842. To je bila četrta noč, odkar je začel goreti Hamburg. Zaj je bilo treba braniti predmestje St. Georg. Na vseh strehah, na vseh oknih, so gasili ljudje. Z vseh strani in z vseh zidov je tekla voda.

Iskre so švigale kakor kresnice. V Cerkvenem drevoredu je bila tako huda vročina, da si se moral obračati od mesta, ker je v tistem predelu med Alstrom in mestnim obzidjem vse gorelo. Burmasterjeva velika barvarna tkanin in hiše naokoli, pa celo tudi stražnica na obzidju, ki so jo zažgale iskre. Ozadje je preprečilo nadaljnje širjenje ognja, prav tako ga je zadrževal rokav Alstra. Ko se je veter odvrnil, tako da tudi Bolniška ulica s svojimi ozkimi dvorišči in predmestje St. Georg nista bila več ogrožena in je proti jutru uplahnila moč požara.

Ko so si množice beguncev olajšano oddahnile, je začelo pršiti iz oblakov. Kmalu se je ulila ploha in zmočila postelje in slamnjače, ki so ležale pod milim nebom.

Konec požara je povzročil živčne pretrese, na kakršne ljudje v takratnem vrvežu niso bili pripravljeni. Pesnik Friedrich Hebbel, ki je tiste nevarne dni malone izgubil življenje, je zapisal v svoj dnevnik:

»Pogled na požgani Hamburg nudi obenem čudovit prizor. Veličastni vtisi so navdajali naša čustva. Človek se je počutil, kakor da je nekako vzvišen nad svojo nesrečo in splošno bedo, in da zdaj na vse gledaš z nekakšne zgodovinske perspektive. Vsaj meni se je dozdevalo, kakor da ne vidim sploh nič sedanjega, toda pred očmi so mi vstajali mogočni prizori preteklosti: videl sem zažgano Kartagino, kjer se je topil Moloh, in videl sem Perzepolis in plesočo Taido, videl sem Moskvo in imperatorja mrkega odhajati iz Kremlja. Da, celo v trenutkih, ko sem tudi sam pomagal, mi je bilo, kakor da delam vse v snu. Požgani Hamburg pa se je spremenil v pogorelega ognjenega zmaja in se je umaknil nazaj v iskro, iz katere se je rodil, ožarjeno nebo pa je vnovič postalo oblačno in sivo. Zdaj je tudi zame vse spet postalo sedanjost brez bodočnosti. Ponosni element, ki ne more ničesar požreti, ne da bi to istočasno osvetlil in preobrazil, se je pri treznem ogledovanju pri belem dnevu preobrazil in s srdom in grozo sem gledal samo ogrodje mesta.«

Pogled na površino, obsegajočo 310 hektarjev, pokrito s samimi ruševinami, se ti je nudil povsod tam, koder je nekoč najživahneje plalo življenje podjetnega mesta. Med pogorelimi poslopji sta bili poleg drugega tudi stodve skladišč s prav dragocenimi zalogami blaga, 94 gostiln, med njimi 14 velikih hotelov, 60 šol, 70 cerkva, mestna posvetovalnica, banka, arhiv, zapori, več naprav za vodomete in vodne mline. Razrušenih je bilo 4219 stanovanj. Ogenj je 79 ur nepretrgoma pustošil in ko je uplahnila njegova moč, je še kar naprej plapolal, prasketal, naraščal in tlel povsod med ruševinami v kopicah gradbenega materiala in po kleteh — tako še mnogo dni, tednov in mesecev. Še novembra je tu in tam vzplapolal ogenj, ko so odstranjevali ruševine.

pobirajo nagrade

tematično znanje, Nemec Helmut Brandofer izkušnje v elektroniki, češki begunec Vladimir Grenec je dal denar za nabavo aparatur. Pridružili so se jim nemški veščak Friedrich Pfannestal, Francoz Humbert Farfallin in Švicar Hans Brügle. Prvi uspeh je »banda iz kazinov« dosegla v Baden Badenu: olajšali so igralnico za tri milijone mark.

Teoretično podlago za »delo« v igralnicah jim daje matematični »zakon velikih števil«. Pomožni člen šesterice zasledujejo potek rulete in telefonsko sporočajo vse številke Jareckemu. Ta obdela dobljene podatke, Brandofer jih zaupa v primerni obliki elektronskim možganom in v nekaj trenutkih imajo možje podatke o najverjetnejših naslednjih številkah, ki si jih bo izbrala kroglica.

Posegli so že tudi v italijanski loto in se pripravljajo za naskok na športne stave v raznih evropskih državah. Beograjski zastopnik Sportske kladionice je resignirano pripomnil: »Ne ostane nam drugega, kot da upamo, da elektronika ne bo raztegnila svoje dejavnosti na področje športnih rezultatov, potem ko je že pokazala svojo silno moč pri lotu.«

Da ni za upanje že prepozno?

Ni slabo za njene kile

Tole poskočno dekle v ekscentrični športni opremi je »ledena gora s severa« Anita Ekberg. Kot tajnica znamenitega inšpektorja Herculesa Poirota skače v londonskem Hyde Parku čez plotove in preganja sovražnike zakona v filmu »A, B, C, morilci« po romanu Agathe Christie. Priznati moramo, da tale skok na sliki za njeno obilnost ni ravno najslabši.

PSST

MED MNOŽICO angleških klubov je eden najbolj ekskluzivnih »Klub bivših mrtvecev«, ki deluje že šest let, a ne premore več kot pet članov. Pravila so zelo stroga in zahtevajo uraden dokaz, da so bili člani vsaj enkrat že mrtvi. Med člani sta dva vojaka iz druge svetovne vojne, ki so ju »mrtva« pustili na bojišču, pa sta potem med bojnimi tovariši povzročila pravo paniko, ko sta se kot »duhova« vrnila v enoto, ostale ude pa sestavljajo ženske. Gospo Pitter so imeli celih sedem ur po operaciji za mrtvo, še zanimivejši pa je primer sester Morrison: eno od njiju so uradno proglasili za mrtvo in sedem ur je že ležala v krsti v mrtvašnici. Potem se je prebudila in odšla domov. Ko jo je sestra zagledala, je od groze nemudoma padla v nezavest in zdravniki so jo imeli tri ure za »klinično mrtvo.«

*

PRED GLAVNIM štabom 5. ameriškega odreda v Frankfurtu v Zahodni Nemčiji so imeli ondan gledalci priložnost opazovati neobičajen prizor: poročnik mornarice ZDA Thomas Roberts je prizadevno kopal pošteno zanemarjeno kozo. Poročnik je šel stavit, da bo mornariško moštvo premagalo »suhozemce«. Zgodilo se je nasprotno in poročnik se je moral lotiti koze. Predstavniki vojske so dolgo iskali po okolici Frankfurta najbolj umazan primerek kozjega rodu.

*

POŠTNI golobi v službi hipermoderno opremljene ameriške FBI? Da. Šef Edgar Hoover je na nedavni tiskovni konferenci povedal, da so v zadnjih dvanajstih mesecih aretirali 2123 zlikovcev po zaslugi informacij, ki so jih prinesli poštni golobi. Razen tega so zveste ptice omogočile, da so v letu dni odkrili in vrnili za kakih osem milijard dinarjev ukradenega blaga.

*

AMERIŠKI znanstvenik dr. Frederick Szymansky, profesor dermatologije na univerzi v Illinoisu, je objavil rezultate svojih raziskovanj in trdi, da je vsakdanje kopanje za organizem škodljivo. Preveč vode in mila izpira s kože zaščitno plast maščobe in povzroča razna vnetja in srbečico, posebno v zimskem času. S tem je profesor Szymansky samo potrdil staro resnico. V londonskem muzeju čuvajo na primer nekaj sto let staro kopalno banjo in na njej napis, prav tako precej starega datuma: »V tej banji se je kopala kraljica Elizabeta enkrat na leto, pa naj je bilo potrebno ali ne.«

*

HOLANDSKI narednik na Nizozemskih Antiljih ni posvojil nič manj kot petinsedemdeset otrok, da bi si z dodatki izboljšal svoje materialno stanje. Zdaj ima ravno toliko plače kot guverner otočja. Gorje pa, če ga prestavijo v matično deželo in bo moral prikorakati s svojo četo otrok v drago Holandijo.

*

SVETOVNEGA rekorda v plesanju twista nima več Pierre Gaston iz Marseilla, ki je zdržal v zvijanju celih sto ur. Potolkla ga je brezposelna 25-letna Škotinja: norela je v taktu twista uro več, torej kar stoeno uro. Zanimivo je pripomniti, da ima ta »vesela vdova« tri otroke in da ji je mož umrl pred štirimi meseci.

*

V VERONI je praznoval Giulio Secondo, eden od pionirjev avtomobilskega športa v Italiji, devetdesetletnico. S tem je »skupno starost« desetih živih bratov družine Secondo povečal na 791 let. Giulio Secondo je prvič dirkal na motorju že leta 1899.

*

ZNAMENJE ČASA: v Philadelphii se je pojavila na neki hiši nova zdravniška tabla: Dr. Bruce Terrence, specialist za televizijske bolezni.

*

V BRITANSKEM spodnjem domu so razpravljali o delovnem času trgovin. Konservativni poslanec Grandford je segel v diskusijo s temle globokoumnim predlogom: »Treba bi bilo izdati predpis, da bi vse trgovine v sobo o pomolne zaprali že ob 16.30. Tako bi imel tudi trgovski personal možnost, da si nakupi vse potrebno.«

Mesto je imelo svojih stošestdeset tisoč prebivalcev. Od tega jih je pobegnilo kakih šestdeset do sedemdeset tisoč, ki so se povečini spet lahko vrnili na svoja bivališča, ko je nehalo goreti. Mnogi ljudje, ki so izgubili svoja domovanja, so postali brezdomci in so se skromno naselili pri prijateljih in sorodnikih, dvajset tisoč ljudi pa je ostalo brez strehe nad glavo in to je bil v tistem splošnem vrvežu poseben problem, kako vse te ljudi nastaniti in oskrbovati, problem, na katerega ni bil nihče pripravljen.

Gasiti je bilo treba še precej časa. V tednu po požaru je moralo petdeset brizgaln kar naprej delovati na pogoriščih in zanje in za mučno delo črpanja je bilo treba mnogo ljudi. Kar primorali so jih k temu delu. Petega junija, mesec dni po požaru, je še vedno delovalo petnajst brizgaln in šele 26. junija se je lahko poslednja brizgalna vrnila v shrambo.

Samo za gasilska dela so zapravili okoli dvestoštiriintrideset tisoč mark. Nato so morali odstraniti kope gradbenega materiala in ruševin, pri čemer so zasuli del Malega Alstra in uredili lepo sprehajališče. Za odstranjevanje ruševin so zapravili do začetka novembra več ko pol milijona mark. Nato so morali očistiti fleete in kanale in brvi čeznje in jih usposobiti za plovbo. Predvsem je bilo treba odstraniti ruševine, stene in dele zidov. Pri tem nevarnem delu je izgubilo življenje še sedem mož. Ko so prešteli žrtve požara, se je izkazalo, da je bilo vsega enainpetdeset mrtvih in stodvajset ranjenih. Gmotno škodo so ocenili na stopetintrideset milijonov mark.

Velika nesreča ponosnega mesta je takratni svet pretresla. Takoj potem, ko se je razširila novica o katastrofi, je začela pritekati reka darov v obliki raznih živil in obleke za pogorelce. Niti teden dni ni minilo, ko je zbirka narasla že na velike zneske, 8400 tolarjev je prispeval Berlin, 3000 goldinarjev so zbrali v Wiesbadnu. 30.000 mark v Ščečinu, 17.000 funtov šterlingov v Londonu, 75.000 tisoč frankov v Parizu. In že so začeli prihajati denarni prispevki z vsega sveta: iz Amsterdama, Lodza, z Dunaja, iz New Yorka, Kobenhagan, Petrograda, Varšave, Liverpoola. Potem iz Chalona, Moskve, Prage in Stockholma, iz Južne Amerike, Azije in Afrike.

PRIHODNJIČ:

SAN FRANCISCO — tempo novega časa

FILM

Jugoslovanka v Rimu

Sylva Koscina doslej še ni dobila nobenega pomembnejšega uradnega priznanja kot filmska igralka, pač pa je že dobila nagrado »pomaranča«, ki jo vsako leto novinarji podelijo najbolj prijazni in dostopni igralki. Tudi naši prošnji je ljubeznivo ustregla in nam odgovorila na nekaj vprašanj. Očitek, da gre za dokaj delikatna vprašanja, smo zavrnili z znanim aforizmom Oscarja Wildea: »Vprašanja nikoli niso delikatna, pač pa so to včasih odgovori.«

Takole smo jo vprašali:

»Kaj ste pravzaprav: Italijanka ali Jugoslovanka?«

»Jugoslovanka, čeprav ne govorim več vašega, se pravi našega jezika. Že kot otrok sem prišla v Italijo. A še vedno se počutim Jugoslovanko.«

»Ali ni to morda samo pretveza za reklamo? Vemo namreč, da ima ‚slovanski šarm' visoko ceno prav v Italiji?«

»Sploh ne. Nikoli nisem potrebovala takšne reklame, v kateri bi bil poudarjen kakršenkoli šarm in vse, kar je s tem v zvezi. V skoraj vseh filmih, ki sem jih doslej posnela, sem igrala — na žalost — predvsem povprečna, mirna dekleta ali žene iz meščanskega okolja. V pismih, ki jih dobivam od gledalk, teh je mnogo več kot pisem od gledalcev, mi ženske svetujejo, naj ostanem takšna, kot sem na filmskem platnu: preprosta, vedno nasmejana, dobrovoljna, s sladkim izrazom v očeh.«

»Ko smo že pri filmih: kateri izmed novejših filmov, v katerih ste nastopili, vam je najbolj pri srcu?«

»Morda ‚Nevarne ženske', ki ga je režiral Luigi Comencini.«

Slike od leve proti desni. Sylvia v lovski opremi — to ni prizo iz filma, pač pa privatna fotografija. Z režiserjem Pietrom Ge mijem je Koscina igrala skupaj v njegovem znanem filmu »Že lezničar«. Ženske in otroci so najbolj številno občinstvo Sylve Koscine, vendar se igralki zdi, da je nekoliko zapostavljena.

»Ali v njem igrate nevarno žensko?«

»Niti ne. Bolj nevarne so moje soigralke Dorian Gray, Giorgia Moll in Pupolla Maggio. To je pravzaprav komedija o ljubosumju. Samo da jaz v filmu sploh nisem ljubosumna, pač pa moj soprog Nino Taranto.«

»Ali je to tisti, ki vodi priljubljeno italijansko televizijsko oddajo »Neapelj proti vsem«.

»Prav ta. V Italiji je zelo znan kot pevec neapeljskih popevk, pa tudi kot igralec. Moje tri kolegice dajo na preizkušnjo svoje može. In jaz sem, veveda, ta preizkusni zajec. Na koncu se vse srečno razplete.«

»Zakaj ste se odločili za igralski poklic?«

»Že kot deklica sem sanjala o tem, da bom postala filmska igralka. z sanj sem skočila naravnost v resničnost Včasih se mi zdi, da še kar aprej sanjam.«

»S katerimi režiserji najraje delate?«

»Težko se je odločiti. Comencini je zelo dober režiser. Tudi z Germijem lo rada snemam.«

»Načrti za prihodnost?«

»V Franciji bom posnela nekaj filmov, potem spet v Italiji. Načrtov am veliko.«

»S čim se ukvarjate v prostem času?«

»Zelo rada sem doma. Prestavljam pohištvo Dom je moj konjiček. zadnjih dveh letih sem se dvakrat preselila.«

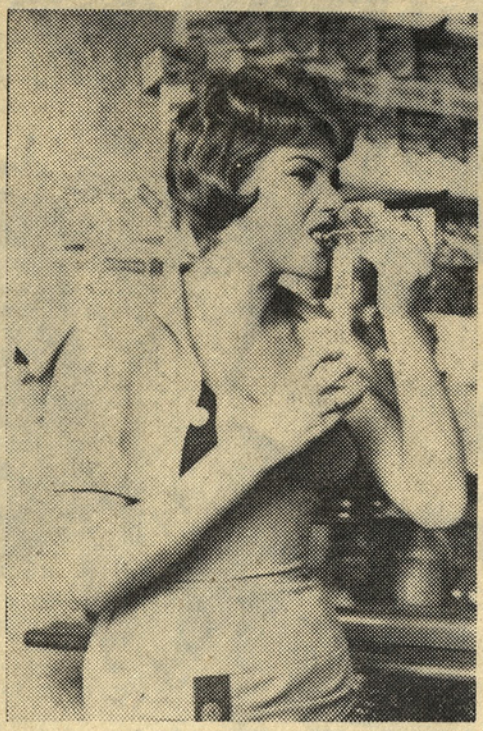
»Imate v načrtu tudi obisk v Jugoslaviji?«

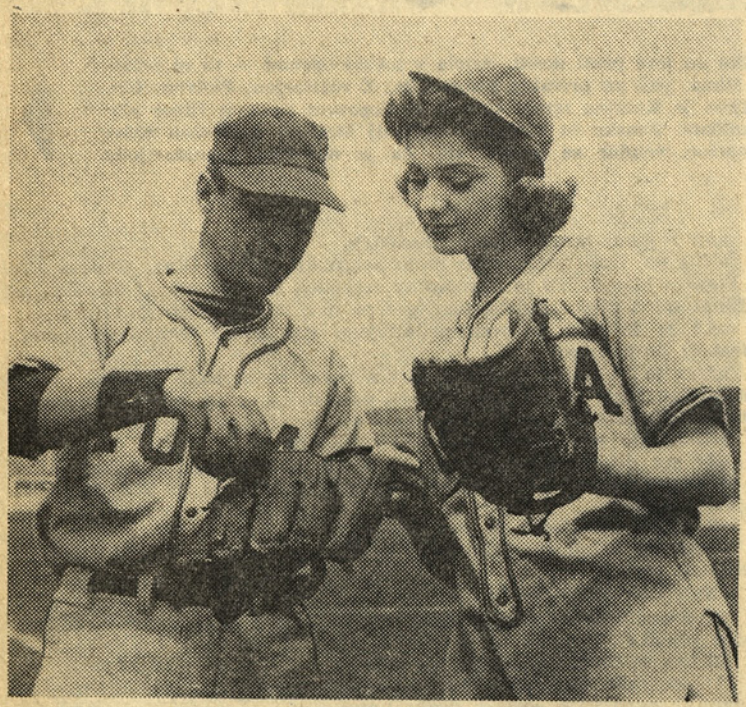
»Že nekaj let. A ne pridem do tega. Poznam več jugoslovanskih igralcev n igralk. Z njimi sem se spoznala na filmskem festivalu v Benetkah. Zelo prijetni so. Morda bom v tem letu prišla za nekaj časa k vam, se pravi domov.«

Tekst in slike: N. SERAFINI

Jugoslovanka v Rimu

V senci dolgoletnega rivalstva med Gino in Sofio ki se je, kot kaže, zaključilo z zmago nekoliko mlajše in agresivnejše Sofie, so zdaj z več zdaj spet z manjšim uspehom iskale svoj prostor v italijanskem filmu igralke z dokaj manj zvenečimi imeni. Med njimi tudi Sylvia Koscina, ki je doslej posnela že vrsto filmov, pretežno zabavnega žanra. Slava italijanskega neorealizma je že filmska zgodovina, pa tudi živeti je treba ...

V čedalje večji komercializaciji italijanske filmske proizvodnje igra ameriški vpliv odločilno vlogo. To se kaže tudi na naši sliki, na kateri vidimo Sylvio Koscino pri učenju osnovnih pravil tipične ameriške igre »baseballa«, ki je v Italiji, deželi nogometa, prav tako malo znana kot pri nas. Naša fotografija je, seveda, iz enega izmed številnih filmov.

Sylvia v kombineži. To je dokaj redek prizor, čeprav so sicer dekleta v kombinežah priljubljena tarča filmskih kamer. Koscina igra skoraj vedno vloge solidnih, največkrat omoženih žensk. Menda je že zavoljo poštenega obraza in zelo lepih oči neprimerna za druge, bolj karakterne vloge.

POŽAR V „REFORMI“ IN ŠE KAJ

V MEHIKI SE BOM ODPOČIL

»V Mehiki se pa odpočij,« so mi skrbno svetovali v pismu iz redakcije in ko sem pristal na letališču mehiške prestolnice, so me tudi domačini opozorili: »Tu smo čez 3000 m visoko in za začetek moraš pri vsem obdržati mirne živce.«

Med Panamo in Mehiko je bilo seveda že 3000 kilometrov, ki jih je Panamericanov pilot kapetan Svenson preletel z dobrim smislom za strmoglavo spuščanje, tako da smo na sedežih kar odskakovali in da nismo bili zaman privezani.

Seveda pa je tudi res, da ležita obe letališči, na katerih smo vmes pristali, v Kostariki in v Gvatemali, v globelih pod hribi. In medtem ko sem v višini 13.000 metrov doživel čaroben sončni zahod, kajti rdeče sonce je odsevalo v gosti plasti oblakov ponekod kot v jezeru, smo se že v naslednjem hipu prebili skozi oblačne gmote in se mimo razjedenih ognjeniških žrel spustili na zeleno plannoto San Joseja. In kot sem si iz Kostarike zapomnil živo poslikan, sicilijanskemu podoben lesen folklorni kmečki voz v avli moderne letališčne stavbe, tako sem s postanka v Gvatemali odnesel spomin na mnoge, cenene vezenine, ki so jih prodajali za dolarje na stojnicah Panamericanove čakalnice, in vsakovrstne igralne aparate, v katere so potniki zmetali nič koliko drobiža za korist otroških zdravstvenih in socialnih ustanov Gvatemale. Pod geografskim reliefom Srednje Amerike s slikami nekdanjih indijanskih plemen, katerih kraje danes povezujejo reaktivna letala, je ležala v kotu pozabljena rdeča letalska torbica. Brez lastnika, samo z velikimi belimi črkami družbe TWA. Brez vsake zveze, a nehote sem se spomnil velikega letala TWA, ki se je tiste dni pohesrečilo v Rimu.

V našem sicer polno zasedenem Jet-Clipperju je bilo tudi petnajst kolumbijskih maturantk iz Medellina. Ena med njimi, Amelia, ki mi je omenila, da je Kolumbija v primerjavi z revnim Čilom bogata in da bi si v Evropi najbolj želela spoznati Nemčijo in Italijo, je povedala, da so jim dobri očetje plačali za maturitetno nagrado izlet v Panamo, Mehiko in Miami. Že zaradi teh petnajstih ljubkih maturantk letalo ni smelo pasti. Toda ko mi je spet prišla pred oči ona rdeča torbica s črkami TWA in brez lastnika, sem med vožnjo spet razmišljal, zakaj letim po zraku in tvegam? Zato ker to delajo tudi drugi. Nenormalno postaja normalno Toda spet nas je premetavalo! In gledamo vitko stevardeso; morda da egoistično preženemo strah? To dekle namreč potuje vsak dan. V marsičem so ta visokopeta dekleta v sinjih uniformah danes veliko bolj človekoljubna, kot — recimo — nune. V letalu je samo vse ali nič: srednjega ni. Ali se bom torej vsaj tu otresel svojih kompromisov? Spet smo zategnili pasove, ker smo strmo padali. Dober deček je ta naš Svenson! Koliko zaupanja vseh je v enem samem pilotu. Sicer pa, tolikokrat gre vse v redu, bo pa še sedaj! Toda po verjetnostnem računu se od časa do časa nekaj le zgodi; zakaj smo taki egoisti, da vsi računamo: ah, saj se danes da se bo tisto, če se že enkrat zgodi, zgodilo ravno komu drugemu?

Čeprav mi je svinčnik plesal po papirju, sem si uredil nekaj zapisnikov, pogoltnil še en mehak sendvič, dal mali Kolumbijki, ki je zbirala novice iz raznih dežel, naš dinar, in že smo zaplesali nad morjem belih in pisanih luči Mexica.

»V Mehiki se bom pa odpočil«, mi je udarilo srce, ko sem po zatohlem tropskem zraku Paname vdihnil ostri gorski zrak z večje višine, kot če bi prilezel na Triglav. »Toda v začetku moraš pri vsem obdržati mirne živce,« so rekli domačini.

»O. K.,« sem sklenil, a hkrati sem tri dni dirkal, kar pa je bilo razumljivo, saj so ustoličili novega predsednika republike. Edino, kadar so postale na kakem prehodu gneče prevelike, sem se raje previdno potegnil v drugo vrsto. V Jalapi so namreč prav tiste dni ob koncu množičnega zborovanja na čast dotedanjemu guvernerju Fernandu Lopezu Ariasu pri izhodu iz arene zmečkali do smrti 29 ljudi, čez 30 pa v paniki težko ranili. Kako pravzaprav lahko človek človeku stopi na glavo tudi na tleh, brez razloga in brez namena?

Globoko sem zajel sapo in izkoristil dan, da sem šel z znanci na arheološki izlet k znamenitim Piramidam v Teotihuacanu. Toda tisti dan je začela lov name mehiška vselitvena policija; in to kljub temu, da sem prišel v deželo s skrajno dobrimi prijateljskimi nameni in po šestmesečnem čakanju na vizum z vsemi urejenimi papirji. Ko sem prispel na letali-

Pogled na goreče poslopje »Reforme«

ne bo nič zgodilo! Zakaj vselej upamo, šče, so me sicer kot gosta iz prijateljske Jugoslavije zadrževali najdlje, iskali neko avtorizacijo, tipkali zapisnik itd., dokler mi končno niso rekli: O. K. Toda ne: pozabili so mi odvzeti 800 dolarjev jamstvenega depozita v zagotovilo, da bom v odrejenem roku deželo spet zapustil. S formulacijo »Če se takoj ne javite na emigracijskem uradu na letališču, bomo prišli po vas,« sicer pa brez pojasnila, za kaj gre, so me začeli obsedati s telefoni: na ambasado, v hotel... Ker smo se vrnili od Piramid šele zvečer, sem tudi šele takrat šel na letališče. »Oni, ki so vas klicali, ne delajo več, pridite jutri, ne jutri je nedelja, pač pa v ponedeljek!« Kljub temu in ponovnemu zagotovilu, da pridem v ponedeljek zjutraj, so me iskali z agentom in po telefonu sredi noči in naslednje jutro. »A sus ordines«, »na vašo uslugo«, so se mi na koncu opravičevali, ko sem jim takoj, ko so mi rekli, položil zahtevano kavcijo, ki jo — kot mi je pojasnil poduradniček, ki me je vodil k bančni menjalnici, zahtevajo od potnikov iz »tistih držav, s katerimi nimajo neposrednih diplomatskih odnosov« (a urejenimi obiski obeh predsednikov itd.?!)... Mir mi je vsekakor splaval po vodi, a zdravnik mi je naslednji dan odredil: »Zdaj pa 8 dni miru!«

Dan zatem je začela nad mano v hotelu goreti palača »Seguros Comercial«.

Požar, ki je sredi dneva zajel desetnadstropno stavbo v najožjem centru Mexica, na bulevarju Reforma, je izbruhnil zaradi kratkega stika nekega računskega stroja. Ogenj, ki se je širil z veliko naglico, kljub temu, da je bila stavba iz modernih jeklenih konstrukcij in po večini opremljena s kovinskim pohištvom, je povsem uničil štiri nadstropja z okrog 20 uradi, vključno odvetniške zbornice in Britanske Enciklopedije, ter povzročil za skoraj 20 milijonov pezov škode.

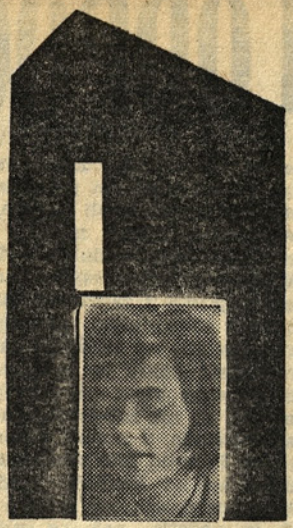
Moja soba v hotelu je bila na sami strehi, tik pod prizadetimi zgornjimi nadstropji goreče palače. Ko sem prvič opazil na cesti dim in plamen iz sosedne hiše, sem za vsak primer odnesel iz sobe fotografski aparat in dokumente. Toda ogenj je postajal vse hujši, ljudje so vpili in se zbirali na vogalu, lift ni več vozil, gasilski in rešilni avtomobili so trobili. In ko so začeli hotelski gostje preplašeni odnašati iz hotela svojo prtljago, sem pohitel tudi jaz po svoj kovček in ga odnesel med padanjem ogorkov ter drobcev razbitega stekla čez zgornjo ploščad navzdol do izhoda. Čeprav je sodelovala vsa gasilska mehanizacija glavnega mesta ter po dolgi borbi res ustavila širjenje požara, je bilo več kot 20 ljudi ranjenih; mladi inženir Aurelio Vazquez Corzo, ki je dlje časa obupano letal od enega do drugega okna gorečega nadstropja, je končno skočil 50 metrov globoko v prazno na napušč našega hotela in se seveda ubil. Časopisi so objavili sliko železne traverze, ki se je zaradi njegovega padca ukrivila.

Tako se v Mehiki ravno odpočil nisem.

A vendar je v Mehiki lepo. A o tem prihodnjič.

BOGDAN POGAČNIK

trije hišni vogali

Draga tovarišica N. M. iz Ljubljane!

Dobila sem vaše pismo, hvala za zaupanje, s katerim se obračate name. Zdi se mi, da bi bilo bolje, če bi vam odgovorila v pismu in zato vas prosim, če mi pošljete svoj popolni naslov.

Na svidenje!

Draga Breda,

vaša rubrika mi je kar všeč, zato se tudi oglašam. Imam tudi vprašanje oziroma prošnjo. Sicer ne vem, če sodi v pismo, a če se vam zdi primerno, mi prosim odgovorite!

Zelo me namreč zanima, kako je s temi solnicami — mislim solnice iz plastične mase ali iz stekla, ki imajo pokrovčke z luknjicami. Po navadi se sol v njih vedno strdi in naj človek še toliko stresa, ne spravi soli več ven. Dobro se še spominjam, da sem nekje nekaj brala o tem, a se ne spominjam več natančno. Če mogoče vi veste ali kdo vaših sodelavcev, bi vas lepo prosila, če mi odgovorite! Prepričana sem, da bo tudi marsikatero bralko to zanimalo

Lepo vas pozdravljam in vam želim še veliko uspehov!

ANICA iz Črnuč

Draga Anica,

hvala za pismo in za lepe želje! Prav vesela sem, da vam lahko takoj odgovorim!

S soljo je takole: če je vlažna, jo dobro posušite, stresite v solnico in dodajte nekaj zrnc riža. Sol bo ostala suha in jo boste lahko po mili volji stresali, riž pa se bo napihnil.

Lepe pozdrave in oglasite se še kaj!

VAŠA BREDA

KOMBINAT TRIKOTAŽE
BEOGRAD — DELAMARIS

Današnji otroci ljubijo razkošje, se grdo vedejo, zaničujejo avtoriteto, ne spoštujejo starejših in lenarijo. Današnji otroci so tirani, ne pa sužnji družine. Nič več ne vstanejo, če vstopi v prostor starejša oseba, ugovarjajo staršem, klepečejo pred gosti, požrešno jedo in tiranizirajo učitelje..

... je pred 2.400 leti dejal starogrški filozof Sokrat.

No, ko nas je v začetku stari modrec Sokrat potolažil z dejstvom, da ni bila »današnja mladina« nikoli kaj pomembno vzorna, se pogovorimo malo o tisti neprijetni temi, ki je te dni često na vrsti v domačih razgovorih, o polletnem spričevalu naših šolarjev.

Eden, dva, trije »cveki«! Pa je tako obljubljal, kako se bo potrudil, odpustili smo mu vrsto domačih dolžnosti, da bi imel več časa za učenje, skušali smo mu pomagati, kregali smo ga in hvalili — na, zdaj pa to!

Pa je res vsega kriv ravno tale nesrečni šolarček? Ali morda učitelj, kar še vse preradi pomislimo? Kaj, ko bi si za spremembo enkrat tudi sami izprašali vest?

Smo ga kdaj strašili s šolo? Z dobrim namenom, seveda, da bi ga vzgojili, ga naučili lepega vedenja. Smo mu kdaj rekli: »Kar misli si, da ti bodo v šoli dovolili takšno vedenje!« Ali pa: »Le počakaj, v šoli ti bodo že pokazali!« Če smo, potem ni slabo spričevalo nič čudnega, čudno je le, da se ni upiral z vsemi štirimi, ko smo ga peljali v prvi razred.

Smo kdaj rušili ugled učiteljev in profesorjev? Morda le mimogrede, z nekaj nepremišljenimi besedami, z zaničevalno kretnjo. Dovolj, da smo zrušili ugled in zaupanje v človeka za katedrom. Smo otroka pozabili pohvaliti za uspehe, ki si jih je priboril s trdim delom, ali pa smo ga, narobe hvalili za reči, za katere ni zaslužil nobene posebne hvale? Zahtevamo od otroka preveč ali premalo za njegove zmožnosti? Pripovedujemo otroku, kako smo bili sami odlični šolarji in nas je zdaj sram njegovih neuspehov? Mu vsiljujemo pomoč pri učenju, ki je ni kaj posebno potreben, ali pa mu nočemo pomagati tudi takrat, ko vidimo, da sam ne zmore? Postavljamo otroku stalno za vzgled

Kostum skozi stoletja

EGIPT (3000 p. n. e. do 500 p. n. e.

Izmed najstarejših civilizacij, ki so se razvile v sredozemskem bazenu več tisoč let pred našim štetjem, je edino egipčanska zapustila zelo točne sledove svojega načina življenja, zgodovine sploh in tako tudi kostuma. Notranje stene monumentalnih kraljevih grobnic — piramid so polne risb in reliefov, ki nam prikazujejo življenje pokojnikov in nam služijo kot dragocen vir za rekonstrukcijo njihovega načina oblačenja.

Egipčanski stil je strog, geometričen in se ritmično ponavlja. Figure risb na zidovih so barvane, kontura je močno izvlečena, glava in noge so vedno v profilu. Zanimivo je slediti razvoju kostuma pri Egipčanih, ki jim je kraljevala absolutna faraonova volja. Ljudje so bili strogo razdeljeni v razrede in zato je tudi obleka imela vlogo razlikovanja ljudi med kategorijami in stanovi. Na slikah ločimo faraona in njegovo družino, duhovniški stan, vojščake, narod (to so obrtniki in kmetje) in sužnje, ki so bili različnih ras in narodnosti in so v glavnem obdržali svojo nošo.

Stari Egipčani so pripovedovali, da jih je sama boginja Izida naučila umetnosti tkanja. Oblačili so se v lan, ki so ga gojili tako vešče in s tako skrbjo, da se jim je posrečilo stkati skoraj prozorno platno. Druga zelo lepa in cenjena tkanina se je imenovala »byssus«. Pridobivali so jo z obdelavo nekega rastlinskega vlakna, podobnega lanu.

brata, sestro, sosedovega šolarja? Ga kličemo proč od zvezkov, da nam prinese to in ono, nam skoči v trgovino? Mu posvečamo nasploh premalo pozornosti? In končno, je vzdušje v družini često polno prepirov?

Našteli smo nekaj napak, ki jih delajo starši bolj pogosto, kakor se sami tega zavedajo. Če je šolarjev uspeh slab, utegnejo biti krivi tudi starši. Seveda si ni treba zdaj posuti glave s pepelom, niti prevzeti vsakega »cveka« takoj na svoje rame. A zamislite se malo. Ob koncu leta utegne biti spričevalo boljše.

*

POLNOČNI RAZGOVOR

Walter ni spal trdno. Nenadoma se je prebudil in v temi in tišini sobe napeto prisluhnil. Seveda, skozi odprta vrata otroške sobe je bilo slišati premikanje. Še trenutek in zaslišal je glas.

»Očka?« Bil je triletni Jimmy.

»Kaj je, Jimmy?«

»Žejen sem.«

»Oh, daj no, Jimmy, spi!«

Minilo je dvajset sekund.

»Očka?«

»Kaj je že spet?«

»Žejen sem.«

»Jimmy, da mi pri priči zaspiš! Če slišim le še besedo, te pridem našeškat!«

Minilo je trideset sekund, nato pa se je iz teme spet oglasil visoki glasek.

»Očka, res sem žejen. Namesto, da me prideš našeškat, mi raje prineси vode. Boš?«

SEDAJ JE PRILOŽNOST

Šolske počitnice — pa čeprav samo kratke zimske — so kot nalašč za to, da otrokom privzgojimo tudi delovne navade, da jih naučimo delati, kot pravimo po domače, in jih seznanimo z osnovami gospodinjskih opravil. Kajpak morajo biti dela, ki jim jih zaupamo, primerna njihovi starosti, zmožnostim in tudi telesni zmogljivosti. Prav težkih fizičnih del jim ne boste nalagali, a nič hudega jim ne bo, če bodo na primer pomili s plastično oblogo obložena tla v kuhinji, opravili manjše nakupe, pobrisali prah s pohištva ali pomagali pri postiljanju. Ne kažite jim nezaupanja, ne bodite nestrpni, češ kako si počasen in neroden, pusti, bom sama hitreje — tudi vi ste se morali gospodinjskih spretnosti šele naučiti. Fant bo morda celo rad opral svojo srajco in nogavice — morda bo pozneje na obleko trohico bolj pazil. Otrok naj vam pomaga tudi pri kuhanju. Ni treba, da samo lupi krompir in trebi zelenjavo, v pravo veselje mu bo, če bo, recimo, sam spekel omlete. In nikar ne godrnjajte, če ne bo vse tako, kot bi same napravile, drugič bo že boljše. Predvsem pa otrok ne tirajte k gospodinjskim delom s silo, da jim jih ne priskutite za vedno. Raje se sklicujte na to, da vam bodo v veliko pomoč, priučite jim veselje do življenja v čistem in urejenem okolju, pa jim tudi delo, ki je za to nujno, ne bo pretežko. In predvsem — ne pritožujte se sami, kako ste »sužnja gospodinjstva, razpeta med lonce, krpe in omela«, sicer utegne tudi otrok zasovražiti vsa ta opravila, vas pa prej ali slej bodoča snaha ali zet.

KADAR DEŽUJE...

...so otroci sitni kot muhe. Najbolj menda sovražijo deževne dni, ko preživijo (pravzaprav presitnarijo) ves dan v dolgočasni sobi. Morda jih bo razvedrilo teh nekaj igric. Posebno privlačne bodo, če bo otrok več, da bodo lahko tekmovali — pa tudi sosede vam bodo od srca hvaležne!

Gumijasta godba —Drži dolgo gumico med zobmi in jo s prsti leve roke napni. S prsti desne roke zaigraj »melodijo«. Če gumico spustiš, zaboli!

»Košarka« — Za to igro je potrebna lepenka, v kakršni prevažajo jajca (dali vam jo bodo v mlekarni ali trgovini) in žogica za namizni tenis. Igralci sede na tleh, malo proč od lepenke, in mečejo žogico ob tla tako, da se odbije v eno izmed vdolbin v lepenki. Tisti z največ zadetki kajpak zmaga.

Igra s fižolom — Potrebujete posodo, v kakršni ste kupili pol kilograma marmelade ali džema in deset suhih fižolov. Posodo postavite na tla, otroci pa naj z višine nosu spuščajo vanjo fižole. Fižol, ki je že bil v posodi, pa se je iz nje odbil, ne velja!

Lepljene slike — Izrežite iz starih revij, reklamnih lističev in podobnega različne slike, otroci pa naj z lepljenjem le-teh na belih kosih papirja skušajo oblikovati razne slike.

Risanje z zobmi — Položite na mizo kose papirja, otroci pa naj s svinčniki, ki jih držijo samo z zobmi, rišejo muce, hiše, ladje. Najboljša risba zmaga.

Kaj manjka? — Položite na pladenj približno deset majhnih predmetov in jih pokrijte z robcem. Odkrijte pladenj za minuto ali dve in spet pokrijte. Otroci naj zdaj napišejo, koliko predmetov so si zapomnili. Najdaljši »spisek« zmaga.

To je le nekaj predlogov, vrsto igric pa si boste lahko izmislili tudi sami. Tekmovanja bodo še zanimivejša, če bo zmagovalca čakala majhna nagrada — lahko bonbon, keks, drobna igračka. In če se najde med otroki nesrečnež, ki tudi po desetih igricah še ni zmagal, mu »podelite« posebno nagrado — za vztrajnost in športni duh!

Skoraj celo tisočletje je bilo edino oblačilo Egipčanov kos lanenega platna, ki so ga tešno ovili okrog bokov — tako, da je tvoril spredaj oster trikotnik, ki je tako značilen za egipčanski kostum. Tudi faraoni so nosili to oblačilo. Razlika je bila samo v materialu, ki je bil pretkan z zlatimi nitkami in pošit z dragocenimi kamni. Ta noša je bila še dolgo v rabi kot praktično oblačilo poljedelcev, obrtnikov in vojakov, višji razredi pa so mu kasneje dodali še več zgornjih oblačil.

Tudi žensko obleko je sestavljal le en kos: gladko ozko krilo, ki je segalo do členkov, pokrivalo prsi in imelo eno ali dve naramnici. Često pa je segalo samo do prsi.

IZDATNA MALICA

Ko otroci pozimi prihrumijo domov rožnatih lic, iskrečih oči, lačni in prezebli od sankanja, smučanja ali drsanja, jim za spremembo ponudite hitro pripravljen, okusen in izdaten prigrizek. Zanj potrebujete:

12 rezin kruha

12 rezin sira

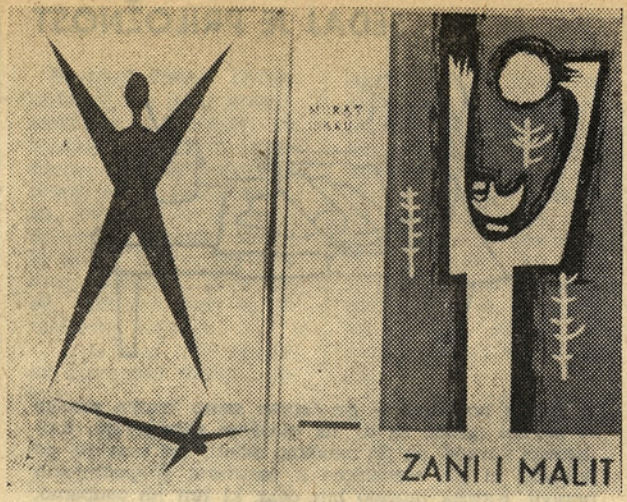
12 rezin slanine

6 rezin svežega paradižnika (če ga seveda imate)

nekaj surovega masla in sol.

Rezinam kruha obrežite skorjo in jih opecite po eni strani. Drugo stran namažite s surovim maslom, pokrijte šest namazanih rezin s sirom in položite na vrh še ostale rezine kruha. Nanje dajte rezine paradižnika, jih posolite, nato ostale rezine sira in končno na vsak sendvič navzkriž še po dve rezini slanine. Sendviče opecite v ponvi, da se sir stopi in slanina zakrkne (postane steklena). Teh šest toplih sendvičev bo utolažilo šest velikih apetitov.

MODNA HIŠA — SAPONIA

V znamenju sonca

Šiptarji, potomci enega najstarejših narodov na Balkanu, so še dandanašnji obdržali za svoj simbol sonce. To opažamo na vsakem koraku njihovega življenja. Tudi likovniki se vedno znova vračajo k temu simbolu. Srečujemo pa ga pogosto tudi na naslovnih straneh šiptarskih knjig V pesniških zbirkah dveh najboljših šiptarskih pesnikov Djerdjekua in Murata, ki sta pred kratkim objavila svoje pesmi, sta prav tako upodobljena ista motiva — znamenji sonca — seveda v moderni obliki.

Samo pol slike starega Beograda

Ozke uličice in tlakovane ceste, gostilnice in manjše delavnice, dvorišča vrata in velika dvorišča, male trgovinice in prijazni sosedje, to je bila podoba starega Beograda. Le malokdo še pomni, kakšen je bil. Beograjski slikar Luka Mladenović pa doma hrani mnogo svojih umetnin, ki spominjajo na staro jugoslovansko prestolnico. Posebna dragocenost pa je slika, ki ima svojo zgodovino. Umetnik jo je imenoval »Stanovanje dveh samcev«. Mladenović je našel motiv za to sliko 1932 leta na Karaburmi. Toda ta slika, ki jo objavljamo, ni popolna. Mladenović je bil realist in je slikal vse, kar je videl. Zato je ob hiši tudi naslikal posodo za smeti, nad katero je visel napis: »Smeti meči v posodo!« Na posodi pa je bil nalepljen volilni lepak, kjer je bilo zapisano: »Volite Bogoljuba Jevtića!« Prav zaradi teh detajlov je imel slikar mnogo sitnosti Policaj, ki je sliko videl, je slikarja odpeljal na policijo. Nič ni pomagalo prepričevanje, da slika tisto, kar vidi, šef policije je hotel sliko uničiti. Spor sta rešila tako, da je Mladenović odrezal sporni del slike. Tako je bil volk sit in koza cela. Mladenoviću je še danes žal, da takrat ni mogel prepričati beograjskega šefa policije, da bi lahko sliko vsaj odnesel domov in shranil za poznejše rodove, saj se mu je zdela slika zelo originalna in silno zanimiva.

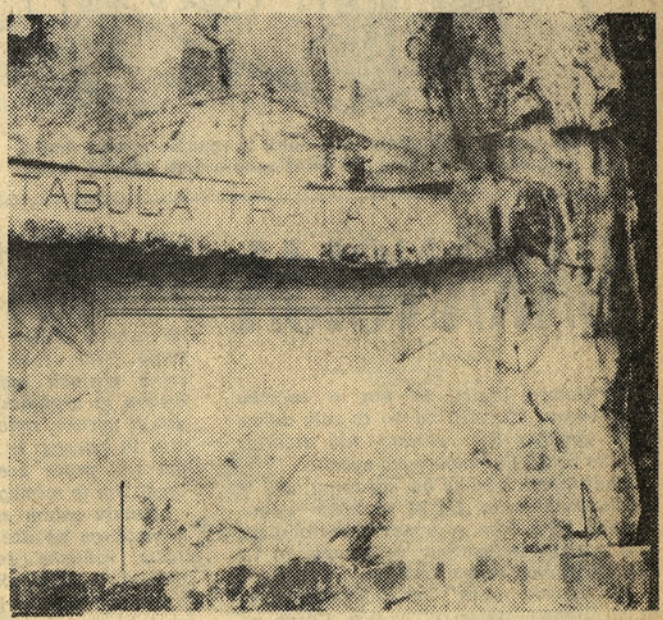
Mali graščaki

Tisoči in tisoči mladih učenjakov se lahko pobahajo, da hodijo v nove, svetle, moderne šole. »Mali graščaki«, ki obiskujejo osemletko v Dobrovi v Goriških brdih, res da niso dobili nove šole in nimajo modernih učilnic, Zato pa se lahko pobahajo, da imajo učilnice v nekdanjih grajskih sobanah starega gradu. Te učilnice so vsekakor nekaj posebnega, saj so stene poslikane s freskami starih mojstrov. Če bi šolarjem postavili novo poslopje, bi v starem gradu lahko uredili muzej — sobane bi bile verjetno bolj primerne za muzejske prostore.

Trajanova pot v Djerdapu

Znamenita pot rimskega cesarja Trajana je vodila tudi ob Donavi, Do nedavnega je bil ta predel za radovedne turiste skoraj nedosegljiv, saj je bila cesta zelo slaba, prometne zveze pa nemogoče. Tako si je lahko le malokdo ogledal stari napis, ki ga je dal vklesati v kamnito tablo sam cesar Trajan. Nova avtomobilska cesta ob Donavi pa bo približala tudi ta predel. Žal pa je še vprašanje, kaj bo s tem starim napisom kulturno zgodovinske vrednosti, ko bo dokončan Djerdap. Mnogi se potegujejo za to, da bi kamnito tablo z napisom prenesli v muzej ali pa prestavili više. Obstaja pa še vedno tudi možnost, da bodo napis pustili, kjer je in ga bo zalila voda.

Popotnica mrtvih

V Radojni imajo navado da domači pripravijo svojim dragim, ki umrejo zelo mladi, za zadnjo pot bogato popotnico. Imenujejo jo perjanica. Na lesen križ na pokojnikovem grobu navesijo vse, kar bi pokojnik v življenju rabil in tudi tisto, kar je imel v življenju posebno rad. Na sliki je »perjanica« učenca Milana Vojkovića. Na njej najdemo brisače, srajce, puloverje, nogavice, šepne robce, kozarce, jedilni pribor, šah, šolske zvezke in torbico, ogledalce in še mnogo drugih reči. Vsi ti predmeti bodo ostali na grobu, dokler jih ne bo uničil zob časa.

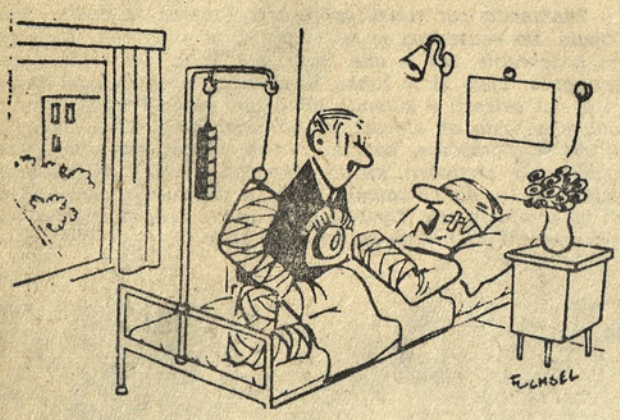
— Nič čudnega, če je ostala gola in bosa; poglej, saj sploh nima komolcev.

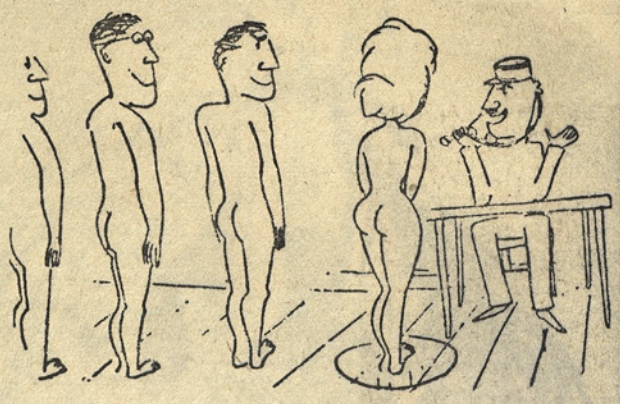
— Oprostite, ali bo prostor za parkiranje kmalu prost?

— Zaklenili so se v čakalnico.

— Ah ne, pri karambolu sem dobil le manjše praske, hudo je postalo šele potem, ko smo razpravljali kdo je kriv.

Rekrut Andrej Koren! A tako? To mora biti pa pomota v naših knjigah.

GARANCIJA

Spoštovani bralci, že koj v začetku vam moram priznati, da bo to zelo dolgočasna zgodba. Nič ljubezni, nič umorov, skratka zelo zelo dolgočasna zgodba.

Tudi humoreska ne bo, saj čemu neki bi služila humoreska. Da bi se čemu posmehovala? Nak, tega raje ne; s svojo glavo sem najbolj zadovoljen, če je cela in takole varno na mojem vratu.

Ali pa celo satira! Sam bognasvaruj ne bi pisal satir, pa je od hudiča. Če ne za voljo drugega, ker bi rekli: »Je to kakšen posel, da samo kritizira?! Te pacarije še v moderno umetnost ne sodijo! Bolje bi mu bilo dati kramp v roke, pa na cesto z njim!«

Tako mi torej preostane samo še nevezano razglabljanje (o tem bi moj ded sicer rekel, da je prazno tvezenje). In ker mora vsako razglabljanje, pa najsi bo že tvezenje ali karkoli, imeti neki glavni motiv, sem si izbral GARANCIJO.

Izognil se bom razmišljanju o njeni zgodovini, ki bi sicer vsekakor sodila na začetek pisanja. Postavimo lahko le to, da sega njena preteklost vsaj do časov, ko so izumili avtomobil. Takrat so za novi izum namreč rabili dvoje: GARAžo in GARAncijo, da čudni brneči voz ne bo zletel v zrak. Vse to so si izmislili tako, da so na osnovo GARA dodajali vsak kaj po svoje. (Naš sosed Krepelček je potem po svoje postavil »garati« in se mu je ob kislem in sladkem zelju končno posrečilo dobiti poroke, avtomobil, garažo in garancijo in povrhu še KARAmbol, kar pa nima več prave zveze z osnovo GARA in omenjam le mimogrede).

Kmalu zatem se je garancija razpasla vsenaokrog po deželi. Bile so je polne izložbe, radijske in televizijske oddaje„ plotovi . . . Garancija! Dve leti, pet let. Kupci, ki jih je prej še zanimala kakovost blaga, cena in drugo, so zdaj začeli povpraševati le po garanciji.

»Kaj samo za leto dni garancije!?« so rekli in šli drugam, kjer je bilo resda draže, a z garancijo za leto in pol.

Moški so kupovali brivske aparate:

»Take z garancijo, če imate, prosim!«

Ženske so kupovale nogavice:

»Seveda, one z garancijo. Nič ne de, če so z robom.«

Nekoč me je žena poslala po meso:

»Pa povej, naj ti dajo tisto svinjino z garancijo!« mi je še rekla. Zakaj skoraj za vse reči je veljala garancija.

Pravijo, da je enkrat vsega preveč. Tudi v svatih ne gre dalj ko tri dni, pa čeprav samo dobro ješ in piješ. Tako je bilo tudi z garancijo. Ker se mora vsaka reč enkrat izroditi, pa se je tudi garancija. Toliko je je že bilo, da ni imela več prave veljave. Kako neki pa bi jo tudi imela, ko pa je bilo blago prvovrstno in se takorekoč ni kvarilo. Kaj pa ti koristi, če imaš za šivalni stroj pet let garancije, ko pa se ti ni nitij enkrat samkrat vsaj malce pokvaril. In televizor. Čemu ti bo garancija, če pa še zahrešči ne v njem, kje šele, da bi se pokvaril!

Garancija je bila užaljena.

»Nič na svetu nisem, nobene veljave ninam, ko pa se blago ne kvari. Treba bo kaj ukreniti.«

In je šla v tovarne in delavnice. Škrr tu pa škrrr tam. Stroji, ki so imeli dolgoletno garancijo, so začeli izdelovati blago, ki se je kaj kmalu kvarilo. Fotografski aparati so filme prazne potiskali naprej, ure so se ustavljale dva dni po prodaji, v sosedovem televizorju je tako salamensko počilo, da je soseda vrglo vznak s sosedo vred. Skoraj bi bila smrt storila od strahu in od jeze, ker je bil garancijski rok že mimo. Itd.

»Kaj pa je to za šmenta? so stikali glave v tovarnah. »Skoraj novi stroji, z garancijo . . .«

Povečali so število servisov, zakaj neprestano je bilo zdaj treba kaj popravljati, povečali število nadzornikov v tovar-

ŠILCE GRENČICE ZA: NOVINARSKO ULICO

N. še ugotovljeno, kako so izvedeli, da bo začelo prihodnje dni močno snežiti in da torej nastopa glavna sezona za razkopavanje cest. Prišli so z nezmotljivo natančnostjo in se lotili travnatih gredic in asfalta ob Novinarski ulici za Bežigradom.

Redki so, ki jo najdejo. Mlada je še, nekaj mesecev je životarila kot Lambergarjeva ulica, potem kot Atrijska, zdaj pa je že pol leta Novinarska, vendar še brez tablic z imenom in z drugimi birokratskimi oznakami.

No, delavci so ulico spretno našli in zastavili krampe. V težko priborjeni in z denarjem podjetja in stanovalcev atrijskih hišic plačani asfalt se je zarezala široka rana, zelenice ob hišah so se spremenile v gomile izkopanega kamenja, ulica je postajala podobna hudourniški strugi. V skrbi za varnost voznikov na poledenelih in zasneženih cestah so delavci vsem stanovalcem zametali dohode iz garaž in poskrbeli, da so bili za novoletne praznike spravljeni varno doma.

Zadeva se je z dnevi izkristalizirala: polagali so plinovod za neki blok na obzorju. Nikakor ne za priključke v atrijske hišice Novinarske ulice, ki so brez plina.

Posebno ganljivo je bilo veselje delavcev, ko so na dnu dobršnega dela dva metra globokega jarka cevi za plinovod že našli. »Glej, glej, saj tu so pa že položene,« so nežno vzklikali in prihodnji teden zložno zastopavali po nedolžnem izkopani jarek.

Zdaj je v zemlji že vsa cev. Nekaj upanje je celo, da bo ulica že januarja spet služila svojemu namenu. Precej manj pa, da bosta plinarna in občina v družnem prizadevanju spet kdaj vrnili Novinarski ulici vsaj približno tako podobo, kot jo je imela pred novoletnim posegom vrlih plinarjev.

J. LESKOVŠEK

Če je model sramežljiv

— Povrhu pa imajo še dobro kuhinjo.

nah... Toda garancija ni popustila. Hoče se boriti do kraja in mi, ki vemo, da je vsega tega kriva ona, ne pa kdo drug — tega, da sem nam je v novi spalnici odlepila zadnja plat omare, da je električni pečici nekaj ur po nakupu pregorela nitka, da je v novem bloku pri zaprtih oknih in vratih prepih, da z zračnimi tlačilkami ne moreš napolniti gume na novih kolesih, da nove vodovodne pipe puščajo vodo, da — mi, ki vemo, da je za vse to kriva garancija, se ne smemo hudovati, da se blago kvari, ne le tisto z garancijo, ampak tudi tisto, za katerega ni garancije (blago je pač kot malomestne ženske: kar ima ena, bi imele tudi druge, pa čeprav gre za napake).

Če kaj ni prav, je treba dati v časopis. Če podjetje »Tehnokomplikacije« ne dela v redu, ga tudi damo v časopis. Če Peter Pomprpompr ne dela prav, ga prav tako damo v časopis. Ampak kako dati v časopis garancijo!? Saj ne bo brala teh pisarij! Ne, tega tudi nisem pričakoval. Napisal sem vam vse to le zaradi tega, da boste obveščeni o zadevi z garancijo in ne boste po nedolžnem sumili koga, da je kriv za vse te najrazličnejše napake. In še več bi vam napisal, pa se mi je pravkar pokvaril pisalni stroj, ki sem ga pod roko kupil od sosedovega Pepeta. Res pa je, da mi garancije zanj ni dal. Ga bom že prijel, tega Pepeta! **JOŽE OLAJ**

Brez besed

— Ta mi pa pomaga pri izračunavanju davka na dohodek.

tovariš

2 15. januar 1965
CENA 100 DIN

Sončen zimski dan je privabil pod obronke Šišenskega hriba v nedeljo nad 10.000 gledalcev. Na široko so obrobili iztek 65-metrske šišenske skakalnice in pričakovali med 39 tekmovalci uspehe letošnjega junaka Obersdorfa in drugih velikank, Ludvika Zajca. Žal ni bila sreča naklonjena ne njemu ne Erženu, tako da se je kot prvi Jugoslovan za osmimi tujci uvrstil Miro Oman. Z lepimi in dolgimi skoki je zmagal italijanski skakalec Giacomo Aimoni. Foto RADOVAN RIEDL